

Жаратылыс

Китап хаққында мағлыұмат

Жаратылыс китабы Таўраттың биринши китабы болып, онда дүньяның жаратылыўы, адамзаттың пайда болыўы хәм Израил халқының келип шығыўы хаққында сөз етиледі.

Жаратылыс китабының биринши бөлимінде (1–11 баплар) дүньяның хәм адамзаттың Ибрайымға дейинги дәўири гүрриң етиледі. Қудай хәмме нәрсени әжайып қылып жаратқан еді, бирақ ең биринши жаратылған еки адам – Адам-ата менен Хаўа-ене Қудайға бойсынбай, дүньяға жаманлық алып келеді. Адамлар соншелли гүнаға батқан болып, Нух деген адамнан хәм оның хожалығынан басқа, пүткил адамзатты қырып таслаў ушын, Қудай жер жүзине топан суўын жиберіўге қарар қылады. Топан суўынан кейин, халықлар жер жүзи бойлап тарқала баслайды. Бирақ олардың көпшилиги Қудайға және бойсынбай қояды.

Жаратылыс китабының қалған бөлеги (12–50 баплар) Ибрам хәм оның хожалығына байланыслы болған ўақыяларды баянлайды. Қудай Ибрамның хожалығын Өз халқы қылып таңлап алады. Қудай Ибрамды Ибрайым, оның хаялы Сарайды Сара деп өзгертеді. Ибрайым хәм Сара бийперзент еді. Бирақ Қудай оларға перзентли болатуғынын, олардың урпақларының бир күн келип өзлериниң жерине ийе болатуғынын хәм жер жүзиндеги пүткил халықлар олар арқалы жарылқанатуғынын айтып ўәде береді.

Ибрайым хәм Сара Кенаан елине көшип барады. Себеби Қудай сол жерди олардың урпақларына бериўге ўәде еткен еді. Ибрайым хәм Сара жүдә қартайып қалған ўақтында уллы болып, оның атын Ысақ деп қояды. Ысақ та еки уллы болып, оларға Яқып хәм Эсаў деп ат қояды.

Китаптың ақырында гүрриң етилиўи бойынша, Яқыптың он еки улы хожалықлары менен бирге Мысырға көшип барып, сол жерде жасайды. Яқыптың улларының бири Юсуп Мысыр хәкимдары болады. Қудайдың бир күни Өз ўәдесин орынлайтуғынын билген Юсуп өз аға-инилерине былай дейди:

«Қудай сизлерди бул жерден алып шығып, Өзи Ибрайымға, Ысаққа хәм Яқыпқа беремен деп ант ишкен жерине апарады».

(50:24)

Биринши бап Дүньяның жаратылыуы

¹ Ең баста Қудай аспан хәм жерди жаратты. ² Жер түр-түссиз қаңырап атырған болып, туңғыйық үстин қараңғылық қаплаған еди. Ал Қудайдың Руўхы болса, суўлардың үстинде ушып жүр еди.

³ Сонда Қудай: «Жақтылық болсын!» – деп буйырды хәм жақтылық пайда болды. ⁴ Қудай жақтылықтың жақсы екенин көрди хәм оны қараңғылықтан ажыратты. ⁵ Солай етип, Қудай жақтылықты «күндиз», ал қараңғылықты «түн» деп атады. Кеш болып, таң атты. Бул биринши күн еди.

⁶ Қудай: «Суўлар ортасында бир гүмбез пайда болып, суўларды бир-биринен айырып турсын!» – деп буйырды. Солай болды да. ⁷ Қудай аспан гүмбезин жаратып, гүмбез астындағы суўларды гүмбез үстиндеги суўлардан айырды. ⁸ Қудай гүмбезди «аспан» деп атады. Кеш болып, таң атты. Бул екінши күн еди.

⁹ Қудай: «Аспан астындағы суўлар бир жерге топланып, құрғақлық көринсин!» – деп буйырды. Солай болды да. ¹⁰ Қудай құрғақлықты «жер» деп, ал топланған суўларды «теңиз» деп атады. Қудай буның жақсы екенин көрди.

¹¹ Қудай: «Жер жасыл шөптерди, туқым шашатуғын өсимликтерди хәм туқымы мийўесинде болған жемис ағашларын түр-түрине қарай өндирсин!» – деп буйырды хәм солай болды да. ¹² Жер жасыл шөптерди, түр-түрине қарай туқым шашатуғын өсимликтерди хәм туқымы мийўесинде болған жемис ағашларын өндирди. Қудай буның да жақсы екенин көрди. ¹³ Кеш болып, таң атты. Бул үшінши күн еди.

¹⁴ Қудай: «Күндиз бенен түнди бир-биринен айырыу ушын хәм мәўсимлерди, күнлерди, жылларды белгилеу ушын, аспан гүмбезинде жақтыртқышлар пайда болсын. ¹⁵ Олар аспан гүмбезинде турып, жер жүзин жақты қылсын!» – деп буйырды. Солай болды да. ¹⁶ Қудай үлкен еки жақтыртқышты: күндизди басқарыу ушын үлкен жақтыртқышты хәм түнди басқарыу ушын киши жақтыртқышты, және де, жұлдызларды да жаратты. ¹⁷⁻¹⁸ Жер жүзин жақты қылып турыу ушын, күндиз бенен түнди басқарыу ушын хәм жақтылықты қараңғылықтан айырыу ушын, Қудай оларды аспан гүмбезине жайластырды. Қудай буның да жақсы екенин көрди. ¹⁹ Кеш болып, таң атты. Бул төртінши күн еди.

²⁰ Қудай: «Суўлар жанлы жаныўарларға толсын! Жер үстинде аспан гүмбези бойлап қуслар ушсын!» – деп буйырды. ²¹ Қудай айбатлы теңиз жаныўарларын, суўларда толып-тасқан пүткил жаныўарларды хәм хәр түрли қусларды жаратты. Қудай буның да жақсы екенин көрди. ²² Қудай оларды жарылқап: «Өсип-өнип, көбейиңлер, теңиз суўларын толтырыңлар. Жер жүзинде қуслар көбейсин!» – деди. ²³ Кеш болып, таң атты. Бул бесінши күн еди.

²⁴ Қудай: «Жер түрлі-түрлі жанлы жаныуарларды: малларды, жабайы хайуанларды хәм жер бауырлаушыларды өндирсин!» – деп буйырды. Солай болды да. ²⁵ Қудай түрлі-түрлі хайуанларды, малларды хәм жер бауырлаушыларды жаратты. Қудай булардың да жақсы екенін көрди.

²⁶ Қудай: «Өз көринисимиздей қылып, Өзимизге уқсатып, адамды жаратайық. Олар теңиздеги балықлар, аспандағы қуслар, маллар, жер бауырлаушылар хәм жер бетіндегілердің хәммеси үстинен хәкимлик етсин!» – деди. ²⁷ Қудай адамды Өзине уқсатып жаратты. Оларды еркек хәм хаял етип жаратты. ²⁸ Қудай оларды жарылқап: «Өсип-өніп, көбейңлер. Жер бетін толтырып, оны ийелеп алыңлар. Теңиздеги балықлар, аспандағы қуслар, жер бетінде хәрекет етиуши барлық хайуанатлар үстинен хәкимлик етиңлер!» – деди.

²⁹ Қудай және былай деди: «Мине, Мен сизлерге жер жүзіндегі туқым шашатуғын барлық өсимликтерди, туқымы мийуесінде болған барлық жеміс ағашларын бердим. Олар сизлерге азық болады. ³⁰ Ал жер бетіндегі жабайы хайуанларға, аспандағы қусларға, жер бауырлаушыларға, улыума жер бетінде тиришилик етиуши барлық хайуанатларға азық ушын көк шөптерди бердим». Солай болды да.

³¹ Қудай барлық жаратқанларына қарап, олардың хәммесинің де жүдә жақсы екенін көрди. Кеш болып, таң атты. Бул алтыншы күн еді.

2

Екинши бап ¹ Усылайынша аспан хәм жер, олардағы пүткил барлық жаратылып болынды. ² Қудай Өз ислерін жетинши күнге дейін тамамлап, жетинши күні барлық ислерінен дем алды. ³ Ол жетинши күнді жарылқап, оны мухаддес етип айырды. Себеби Ол усы күні Өзинің барлық жаратыушылық ислерінен дем алды.

⁴ Мине, аспан хәм жердің жаратылыу тарийхы усындай.

Адам-ата хәм Хауа-ене

Қудай Ийе аспан менен жерди жаратқанда, ⁵ жер бетінде еле бирде бир дала путасы ямаса бирде бир дала шөби өспеген еді. Өйткени Қудай Ийе еле жерге жауын жаудырмаған болып, жерди тәрбиялайтуғын адам да жоқ еді.

⁶ Бирақ жерден булақ сууы шығып, пүткил жер жүзін сууғарып туратуғын еді. ⁷ Соңынан Қудай Ийе жердің топырағынан адамды жаратып, оның мурнына өмир демін үпледи. Солай етип, адам тири жан болды.

⁸ Қудай Ийе шығыста, Эденде бир бағ орнатып, Өзи жаратқан адамын сол жерге жайластырды. ⁹ Кейін Қудай Ийе көздің жауын алатуғын, жеуіге жақсы түрлі-түрлі мийуе ағашларын жерден өсиріп шығарды. Ал бағдың

ортасына өмир терегин хәм жақсылық пенен жаманлықты билиў терегин өсирип шығарды.

¹⁰ Эденнен бир дәрья ағып, бағды суўғарды хәм ары қарай төрт тармаққа бөлинип кетти. ¹¹ Олардың бириншисиниң аты – Пишон болып, ол алтын кәни болған пүткил Хаўила^a жерин айланып ағады. ¹² Алтыны жақсы болған ол жерде хош ийисли шайыр хәм оникс тасы бар. ¹³ Екинши дәрьяның аты – Гихон болып, ол пүткил Куш^b жерин айланып ағады. ¹⁴ Үшинши дәрьяның аты Тигр болып, ол Ашшурдың^c шығыс тәрәпинен ағып өтеди. Төртинши дәрьяның аты – Евфрат еди.

¹⁵ Солай етип, Қудай Ийе Эден бағын тәрбиялаўы хәм онда ислеўи ушын адамды сол жерге орналастырып, ¹⁶ оған: «Сен бул бағдағы қәлеген терегинниң мийўесинен жей аласаң. ¹⁷ Бирақ жақсылық хәм жаманлықты билиў терегинен жеме, жесең сөзсиз өлесен», – деп буйырды.

¹⁸ Соңынан Қудай Ийе: «Адамның жалғыз болғаны жақсы емес, оған ылайықлы жәрдемши жаратаман», – деди. ¹⁹ Қудай Ийе жердеги хайўанлардың, аспандағы қуслардың хәммесин топырақтан жаратып, оларға қандай ат беретугынын билиў ушын, оларды адамға алып келди. Адам хәр бирине қандай ат қойса, сол жанлы жаныўар солай аталатуғын болды. ²⁰ Адам барлық малларға, аспандағы қусларға хәм жабайы хайўанларға ат қойды. Бирақ адамның өзине ылайықлы жәрдемши табылмады.

²¹ Сонда Қудай Ийе адамға терең уйқы берди хәм ол уйықлап атырғанда, оның бир қабырғасын алып, орнын ет пенен жаўып қойды. ²² Қудай Ийе адамның қабырғасынан хаялды жаратып, оны адамға алып келди.

²³ Сонда адам былай деди:

«Мениң сүйеклеримнен алынған сүйек,
Етимнен алынған ет минекей-ғо!
Ол хаял адам^d деп аталсын,
Өйткени ол ер адамнан алынды».

²⁴ Сонлықтан ер адам ата-анасын қалдырып, өзиниң хаялына қосылады хәм

^aХаўила – «қум жери» дегенди билдиреди. Бул жер шығыс Арабияда жайласқан болыўы мүмкин.

^bКуш – әйjemги Нубия ямаса Эфиопияда болса керек.

^cАшшур – хәзирги Ирак елинде орналасқан ерте дәўирдеги Ассирия патшалығының пайтахты.

^dХаял адам – ески еврей тилинде иш – еркек, иша – хаял деген мәнисти билдиреди. Хаял сөзи еркек сөзиниң түбиринен келип шыққан.

екеуі бір дене болады.

²⁵ Адам да, оның хаялы да жалаңаш еді, бірақ олар еле уяттың не екенін билмейтуғын еді.

3

Үшінші бап Адамның гүна ислеуі

¹ Құдай Ийе жаратқан жабайы хайуанлардың ишіндегі ең хийлекери жылан еді. Жылан хаялдан:

– Хакыйқаттан да, Құдай бағдағы хеш бір теректің мийуесинен жемен деди ме? – деп сорады. ² Хаял жыланға былай деп жууап берди:

– Бизлер бағдағы тереклердің мийуелеринен жей аламыз. ³ Бірақ Құдай: «Бағдың ортасындағы теректің мийуесинен жемен, оған қол тийгизбең, болмаса өлип қаласыз», – деген еді.

⁴ Жылан хаялға:

– Яқ, хасла өлмейсиз! ⁵ Себеби сол теректің мийуесинен жегениңизде көзлериңиз ашылып, жақсылық пенен жаманлықты билетуғыныңызды хәм Құдай сыяқлы болатуғыныңызды Құдай биледи, – деди.

⁶ Хаял теректің мийуесинің жеуге жақсы хәм көзге ысық екенін көріп, оннан билим алыуға болатуғынын билгенликтен, хәуеси келди. Сонлықтан ол мийуени үзип алып жеди хәм жанындағы күйеуине де берди. Күйеуі де жеди.

⁷ Сол уақытта-ақ екеуінің де көзлери ашылып, өзлеринің жалаңаш екенін билди. Олар әнжир ағашларының жапырақларын бир-бирине тигип, өзлери ушын жапқышлар иследи.

⁸ Олар күннің ыссылығы қайтқан уақытта, бағдың ишінде Құдай Ийенің жүргенин еситти хәм Оннан тасаланып, бағдағы тереклердің арасына жасырынды. ⁹ Бірақ Құдай Ийе Адамды дауыслап шақырып:

– Қай жердесең? – деди.

¹⁰ Сонда Адам:

– Бағда жүргениңди еситкенімде қорқып кеттім. Өйткени жалаңаш едим, сонлықтан жасырындым, – деди.

¹¹ Құдай Ийе Адамнан:

– Жалаңаш екенлиңди саған ким айтты? Я болмаса, Мен жеде деп буйырған теректің мийуесинен жедің бе? – деп сорады.

¹² Адам:

– Сен маған берген хаял теректің мийуесинен берди, мен де жедем, – деп жууап берди.

¹³ Құдай Ийе хаялға:

– Бул не қылғаның? – деди.

Ҳаял:

– Жылан мени алдады, сонлықтан мен жедим, – деди.

¹⁴ Сонда Құдай Ийе жыланға былай деди:

– Сен бул исиң ушын барлық маллар хәм жабайы хайўанлар арасынан шетлетилип, нәлетий боласаң. Өмириң бойы жер баўырлап, топырақ жейсең.

¹⁵ Мен сениң менен хаялды, оның урпағы менен сениң урпағыңды бир-бирине душпан етип қояман. Оның урпағы сениң басыңды езеди, ал сен оның табанын шағасаң.

¹⁶ Соңынан Құдай Ийе хаялға:

– Хәмледарлық ўақтыңда аўыр азап шектиремен, қыйналып туўатуғын боласаң. Сен күйеўиңе қуштар боласаң, ол сени басқаратуғын болады, – деди.

¹⁷ Ал адамға былай деди:

– Хаялыңның сөзин тыңлап, Мен жеме деп буйырған теректиң мийўесинен жегениң ушын, жер сен себепли нәлетленеди. Өмириң бойы аўыр мийнет етип, жерден азығыңды таўып жейтуғын боласаң. ¹⁸ Жер саған шеңгел хәм ошаған өсиреди, сен дала шөплерин аўқат етесең. ¹⁹ Жерге қайтқаныңша, наныңды маңлай теринди төгип табатуғын боласаң. Өйткени сен топырақсаң, топырақтан жаратылғаның себепли және топыраққа айланасаң.

²⁰ Адам өзиниң хаялын Хәўа^е деп атады, себеби ол пүткил адамзаттың түп анасы болды.

²¹ Құдай Ийе Адам хәм оның хаялы ушын териден кийим ислеп, оларды кийиндирди. ²² Соңынан Құдай Ийе былай деди: «Мине, адам жаманлық пенен жақсылықты билеп, Бизлердиң биримиз сыяқлы болды. Енди ол өмир терегине қолын созып, оның мийўесин алып жемесин хәм мәңгилик өмир сүрмесин».

²³ Солай етип, өзи жаратылған жерди тәрбиялаў ушын, Құдай Ийе адамды Эден бағынан шығарып жиберди. ²⁴ Ол адамды куўып шығарып жиберди хәм өмир терегине баратуғын жолды қорғаў ушын Эден бағының шығыс тәрәпине керубларды^Ғ хәм хәр тәрәпке айланып туратуғын отлы қылышты қойды.

4

Төртинши бап Каин хәм Абыл

¹ Адам хаялы Хәўа менен жақынласқаннан соң, хаялы хәмиледар болып, Каинды туўды. Сонда Хәўа: «Мен Жаратқан Ийениң жәрдеми менен адамды

^еХәўа – еврей тилинде «өмир» дегенди билдиреди.

^ҒКеруб – қанатлы руўхый барлықлар.

дүньяға келтирдим», – деди. ² Соңынан ол тағы да Каинның иниси Абылды туўды. Абыл шопан, ал Каин дийхан болды. ³ Арадан бир неше ўақыт өткеннен соң, Каин жердиң өниминен Жаратқан Ийеге қурбанлық берди.

⁴ Абыл да өзиниң сүриўиндеги туңғыш төллердиң бир нешесин әкелип, олардың майлы бөлеклерин қурбанлыққа берди. Жаратқан Ийе Абылды хәм оның қурбанлығын қабыл етти. ⁵ Бирақ Каинды хәм оның қурбанлығын қабыл етпеди. Сонда Каин қатты ашыўланып, қабағы қарыс жаўылды.

⁶ Жаратқан Ийе Каинға: «Сен не ушын ашыўланасаң? Неге қабағың қарыс жаўылады? ⁷ Егер нийетиң жақсы болса, басыңды көтерип жүрмес пе едиң? Бирақ, егер нийетиң жаман болса, есик алдында гүна жатыр. Ол сени өзине тартады, бирақ сен оннан үстем бол», – деди.

⁸ Каин иниси Абылға: «Жүр, атызға барайық!» – деди. Олар атызда болған ўақытта Каин иниси Абылға топылып, оны өлтирди.

⁹ Жаратқан Ийе Каиннан:

– Иниң Абыл қай жерде? – деп сорады.

Ол:

– Билмеймен, мен не инимниң қараўылыман ба? – деп жуўап берди.

¹⁰ Сонда Жаратқан Ийе былай деди:

– Сен не ислеп қойдың? Иниңниң қаны Маған жерден нала етип атыр.

¹¹ Сениң өз қолың менен өлтирген иниңниң қанын ишиў ушын аўзын ашқан жерден енди сен қуўып жиберилип, нәлетий боласаң. ¹² Буннан былай, тәрбиялаған жериң өним бермейтуғын болады хәм сен жер бетинде турақлай алмай, гезендеге айланасаң.

¹³ Каин Жаратқан Ийеге:

– Мениң жазам көтере алмайтуғын дәрежеде аўыр. ¹⁴ Бүгин Сен мени бул жерлерден қуўып атырсаң, енди мен Сениң көзиңнен таса болып, бир жерде турақлай алмай, гезендеге айланаман. Мени дус келген адам өлтирип кетиўи мүмкин-ғо, – деди.

¹⁵ Сонда Жаратқан Ийе оған:

– Яқ! Егер ким де ким сени өлтирсе, оннан жети есе өш алынады, – деди.

Солай етип, Каинға дусласқан хеш бир адам оны өлтирмеўи ушын, Жаратқан Ийе оған бир белги салды. ¹⁶ Каин Жаратқан Ийениң жанынан кетип, Эденниң шығысындағы Нод деген жерге орналасты.

Каинның урпақлары

¹⁷ Каин ҳаялы менен жақынласқаннан соң, ҳаялы хәмиледар болып, Ханохты туўды. Сол ўақытта Каин бир қала салып атыр еди. Ол қалаға улы Ханохтың атын қойды. ¹⁸ Ханохтан Ирад туўылды. Ирадтан Мехуяел, Мехуяелден Метушаел, Метушаелден Ламех туўылды.

¹⁹ Ламех еки хаял алды: бириншисиниң аты – Ада, екиншисиниң аты – Силла еди. ²⁰ Ада Ябалды туўды. Ол шатырларда жасаўшы шарўалардың түп бабасы болды. ²¹ Инисиниң аты Юбал еди. Ол барлық лира^g хәм сыбызғы шертетуғынлардың түп бабасы болды. ²² Ал Силла Тубал-Каинды туўды. Ол барлық қола хәм темир қуралларын ислеўши болды. Тубал-Каинның қарындасы Наама еди.

²³ Ламех хаялларына былай деди:

«Хәй, Ада хәм Силла, мени тыңлаңлар!
Ламехтиң хаяллары,
Сөзиме кулақ салыңлар!
Мени жарақатлағаны ушын бир ер адамды,
Урғаны ушын бир жас жигитти өлтирдим.
²⁴ Егер Каин ушын өш алынса жети есе,
Ламех ушын өш алынар жетпис есе».

Шет хәм Энош

²⁵ Адам хаялы менен тағы жақынласқаннан соң, хаялы бир ул туўды. Ол: «Қудай Каин өлтирген Абылдың орнына маған басқа перзент берди», – деп, балаға Шет^h деп ат қойды. ²⁶ Шеттен де бир ул туўылып, оның атын Энош деп қойды.

Адамлар сол ўақыттан баслап Жаратқан Ийеге сыйына баслады.

5

Бесинши бап Адам-атадан Нухқа дейинги урпақлар

¹ Адамның шежиреси мынадай:

Қудай адамды жаратқанда, оны Өзине уқсатып жаратты. ² Оларды еркек хәм хаял қылып жаратты хәм сол күни оларды жарылқап, оларға «адам» деп ат қойды.

³ Адам бир жүз отыз жасқа шыққанда, өзине уқсас, өзиниң бийнесиндей бир балалы болып, оған Шет деп ат қойды. ⁴ Шет туўылғаннан соң, Адам және сегиз жүз жыл жасады. Оның басқа да уллары хәм қызлары болды. ⁵ Адам барлығы болып тоғыз жүз отыз жыл өмир сүрип, қайтыс болды.

⁶ Шет бир жүз бес жасқа шыққанда, улы Энош туўылды. ⁷ Энош

^g Ли́ра – бармақ пенен шертилетуғын туўры мүйешли тарлы саз әсбабы.

^h Шет – еврей тилинде сөзбе-сөз: «қойыў», «сыйға бериў» дегенди билдиреди.

туўылғаннан соң, Шет және сегиз жүз жети жыл жасады. Оның басқа да уллары хәм қызлары болды. ⁸ Шет барлығы болып тоғыз жүз он еки жыл өмир сүрип, қайтыс болды.

⁹ Энош тоқсан жасқа шыққанда, улы Кенан туўылды. ¹⁰ Кенан туўылғаннан соң, Энош және сегиз жүз он бес жыл жасады. Оның басқа да уллары хәм қызлары болды. ¹¹ Энош барлығы болып тоғыз жүз бес жыл өмир сүрип, қайтыс болды.

¹² Кенан жетпис жасқа шыққанда, улы Махалалел туўылды. ¹³ Махалалел туўылғаннан соң, Кенан және сегиз жүз қырқ жыл жасады. Оның басқа да уллары хәм қызлары болды. ¹⁴ Кенан барлығы болып тоғыз жүз он жыл өмир сүрип, қайтыс болды.

¹⁵ Махалалел алпыс бес жасқа шыққанда, улы Еред туўылды. ¹⁶ Еред туўылғаннан соң, Махалалел және сегиз жүз отыз жыл жасады. Оның басқа да уллары хәм қызлары болды. ¹⁷ Махалалел барлығы болып сегиз жүз тоқсан бес жыл өмир сүрип, қайтыс болды.

¹⁸ Еред бир жүз алпыс еки жасқа шыққанда, улы Ханох туўылды. ¹⁹ Ханох туўылғаннан соң, Еред және сегиз жүз жыл жасады. Оның басқа да уллары хәм қызлары болды. ²⁰ Еред барлығы болып тоғыз жүз алпыс еки жыл өмир сүрип, қайтыс болды.

²¹ Ханох алпыс бес жасқа шыққанда, улы Метушелах туўылды.

²² Метушелах туўылғаннан соң, Ханох үш жүз жыл даўамында Қудай менен тығыз байланыста жасады. Оның басқа да уллары хәм қызлары болды.

²³ Ханох барлығы болып үш жүз алпыс бес жыл жасады. ²⁴ Ол Қудай менен тығыз байланыста жасады. Соңынан ол жер бетинен ғайып болды. Өйткени Қудай оны Өзиниң жанына алған еди.

²⁵ Метушелах бир жүз сексен жети жасқа шыққанда, улы Ламех туўылды.

²⁶ Ламех туўылғаннан соң, Метушелах және жети жүз сексен еки жыл жасады. Оның басқа да уллары хәм қызлары болды. ²⁷ Метушелах барлығы болып тоғыз жүз алпыс тоғыз жыл өмир сүрип, қайтыс болды.

²⁸ Ламех бир жүз сексен еки жасқа шыққанда, бир балалы болды. ²⁹ Ол: «Жаратқан Ийениң нәлетлеген жери себепли шеккен азабымызды хәм мийнетимизди бул бала жеңиллетип, рәхәт береди», – деп балаға Нух деп ат қойды. ³⁰ Нух туўылғаннан соң, Ламех және бес жүз тоқсан бес жыл жасады. Оның басқа да уллары хәм қызлары болды. ³¹ Ламех барлығы болып жети жүз жетпис жети жыл өмир сүрип, қайтыс болды.

³² Нух бес жүз жыл жасағаннан соң, уллары Сам, Хам хәм Яфет туўылды.

Алтыншы бап Нух хәм оның кеме соғыуы

- ¹ Жер бетинде адамлар көбейе баслады. Олардан қызлар да тууылды.
- ² Илэхий барлықларⁱ адамлардың қызларының сулыу екенин көрип, өзлери унатқанларын хаяллыққа алды. ³ Сонда Жаратқан Ийе: «Мениң Рууҳым адамзатта мәңги қалмайды, өйткени олар бары-жоғы бир адам. Адамның өмири бир жүз жигирма жыл болады», – деди.
- ⁴ Илэхий барлықлар адамлардың қызларына үйленип, балалы болған күнлерде хәм сол күнлерден кейин де жер жүзинде дәулер бар еди. Олар әййемги заманның атақлы қахарманлары хәм атақлы адамлары болды.
- ⁵ Жаратқан Ийе қарап, жер жүзинде адамзаттың жаман ислериниң көп екенин, олардың кеулиндеги ой-нийетлериниң бәрхама жауызлыққа толы екенин көрди. ⁶ Ол жер бетинде адамзатты жаратқанына өкинип, жүреги ғамға толды. ⁷ Сонда Жаратқан Ийе былай деди: «Өзим жаратқан адамзатты, хайуанларды, жер бауырлаушыларды хәм қусларды жер бетинен қырып таслайман. Себеби Мен оларды жаратқаным өкинемен». ⁸ Бирақ Нух Жаратқан Ийениң мийримине еристи.
- ⁹ Нухтың өмир тарийхы мынадай: Нух заманласлары арасында хақ хәм минсиз адам болып, Қудай менен тығыз байланыста жасайтуғын еди. ¹⁰ Ол Сам, Хам хәм Яфет деген үш уллы болды.
- ¹¹ Қудайдың көз алдында жер жүзи бузылып, жауызлыққа толған еди.
- ¹² Қудай жер жүзине қарап, оның соншелли бузылғанын көрди. Өйткени адамлар жолдан шыққан еди. ¹³ Сонда Қудай Нухқа былай деди: «Мен пүткил адамзатты жоқ етемен, өйткени олар себепли жер жауызлыққа толды. Мен оларға қосып, жер бетин де жоқ етемен. ¹⁴ Сен өзиңе гофер^j ағашынан бир кеме соқ. Оны бөлмелерге бөлип, иши-сыртын қара май менен майла. ¹⁵ Сен кемени былай соғыуың керек: оның узынлығы 300 шығанақ^k, ени 50 шығанақ, бийиклиги 30 шығанақ болсын. ¹⁶ Ал бастырмасын бир шығанақ жоқары қылып исле. Қапысын қапталдан қой хәм кемениң төменги, ортаңғы хәм жоқарғы қабатлары болсын. ¹⁷ Минекей, Мен жер жүзине топан сууын жиберип, аспан астындағы хәмме тири жанды жоқ етемен. Жердеги барлық

ⁱИлэхий барлықлар – еврейшеден сөзбе-сөз аударғанда «Қудайдың уллары» ямаса «қудайлардың уллары» дегенди билдиреди. Бул еврейше сөз Ески Келисимниң басқа жерлеринде де илэхий барлықларға қолланылғаны ушын, илимпазлардың көпшилиги усы аятта да бул сөз илэхий барлықларды билдиреди деп түсиндиреди.

^jГофер ағашы – ағаштың қандай түри екенлиги белгисиз.

^kШығанақ – бармақтың ушынан қолдың шығанағына шекемги аралық, шама менен 45-50 см.

нәрсе қырылып қалады. ¹⁸ Бірақ Мен сениң менен Өз келисимимди дүземен: сен өз улларың, хаялың хәм келинлериң менен бирге кемеге кир. ¹⁹ Аман қалыуы ушын, өзиң менен бирге кемеге барлық жаныуарлардың еркек хәм урғашысынан жуп-жуптан алып кир. ²⁰ Аман қалыуы ушын, қуслардың, хайуанлардың хәм жер бауырлаушылардың хәр қыйлы түрлери жуп-жуптан саған келеди. ²¹ Өзиңе хәм оларға азық болатуғын хәр қыйлы аұқатлық затларды жеткиликли етип жыйнап қой».

²² Нух Қудайдың буйырғанларының барлығын орынлады.

7

Жетинши бап Топан сууы

¹ Жаратқан Ийе Нухқа былай деди: «Пүткіл хожалығың менен кемеге кир. Өйткени Мен заманласларың ишинде тек сениң ғана Мениң алдымда хақ екениңди көрдим. ² Өзиң менен бирге хадал деп есапланған хайуанлардың түрлеринен, еркек хәм урғашысынан жети жуптан, харам деп есапланған хайуанлардың түрлеринен, еркек хәм урғашысынан еки жуптан ал. ³ Және де, туқымы жер бетинде сақланып қалыуы ушын, қуслардың хәр қыйлы түрлеринен еркек хәм урғашысынан жети жуптан ал. ⁴ Өйткени Мен жети күннен кейин жерге қырк күн, қырк түн жауын жаудыраман. Өзим жаратқан хәр бир тири жанды жер бетинен қырып таслайман».

⁵ Нух Жаратқан Ийениң буйырғанларының барлығын орынлады.

⁶ Жерди топан сууы басқанда, Нух алты жүз жаста еди. ⁷ Нух, оның уллары, хаялы хәм келинлери топан сууынан қутылыуы ушын кемеге кирди.

⁸⁻⁹ Қудайдың Нухқа буйырғанындай, хадал хәм харам деп есапланған хәр түрлі хайуанлар, қуслар хәм жер бауырлаушылардың еркеги хәм урғашысы жуп-жуп болып Нухқа келип, кемеге кирди. ¹⁰ Жети күннен соң, жер бетин топан сууы қаплай баслады.

¹¹ Нух алты жүз жасқа толған жылдың екінши айының он жетинши күнинде терең туңғылықтың барлық булақтарынан суу атлығып, аспан қақпақлары ашылып кетти. ¹² Жер жүзине қырк күн, қырк түн жауын жауды.

¹³ Тап сол күни Нух, оның уллары Сам, Хам, Яфет, Нухтың хаялы хәм үш келини кемеге кирди. ¹⁴ Барлық жабайы хайуанлардың, маллардың, жер бауырлаушылардың, барлық қуслардың хәм қанатлылардың да хәр қыйлы түрлери олар менен бирге кирди. ¹⁵ Хәр түрлі жанлы жаныуарлар жуп-жуптан Нухқа келип, кемеге кирди. ¹⁶ Кемеге кирген хайуанлар Қудай Нухқа буйырғанындай еркек хәм урғашы еди. Соннан кейин, Жаратқан Ийе Нухтың изинен кемениң қапысын жапты.

¹⁷ Топан сууы қырк күн дауам етти хәм суулар тасып, кемени жерден

жоқарыға көтерди. ¹⁸ Суў жер бетинде соншелли көбейип жоқары көтерилгенликтен, кеме суў бетинде жүзе баслады. ¹⁹ Суўлардың көтерилгени соншелли, жер бетиндеги барлық бәлент таўлар суў астында қалды. ²⁰ Көтерилген суўлар таўлардың үстин он бес шығанақ жоқары қаплады. ²¹ Жер жүзиндеги барлық тиришилиқ: қуслар, маллар, жабайы хайўанлар, жер баўырлаўшылар хәм барлық адамлар қырылып қалды. ²² Қурғақлықтағы тири жанның хәммеси өлип қалды. ²³ Жер жүзиндегилердиң хәммеси: адамлардан баслап малларға дейин, жер баўырлаўшылардан баслап қусларға дейин набыт болды. Тек Нух хәм оның менен бирге кемеде болғанлар ғана аман қалды. ²⁴ Топан суўы жер жүзин бир жүз елиў күн қаплап турды.

8

Сегизинши бап Топан суўының ақыры

¹ Бирақ Қудай Нухты хәм оның менен бирге кемеде болған жабайы хайўанлар менен малларды есине түсирип, жер бетине самал естирди. Сонда суўлар азайа баслады. ² Туңғыықтың булақлары хәм аспанның қақпақлары жабылып, жаўын тынды. ³ Суўлар әсте-әсте жер бетинен қайта баслады хәм бир жүз елиў күннен кейин азайып қалды. ⁴ Кеме жетинши айдың он жетинши күни Арарат таўлары үстинде тоқтады. ⁵ Суўлар оныншы айға шекем азайып, оныншы айдың биринши күнинде таўлардың төбелери көрине баслады.

⁶ Қырк күннен соң, Нух өзи соққан кемениң әйнегин ашты. ⁷ Ол бир қузғынды ушырып жиберди. Жер бетиндеги суўлар қурығанға дейин қузғын ушып келип-кетип турды. ⁸ Соңынан Нух жер бетиндеги суўдың қайтқан-қайтпағанын билиў ушын бир кептерди ушырып жиберди. ⁹ Бирақ кептер қонатуғын жер таба алмай, және Нухқа, кемеге қайтып келди. Себеби еле жер бетин суў қаплап тур еди. Нух қолын созып, кептерди өз жанына, кемеге киргизип алды. ¹⁰ Жети күн күтип, Нух кептерди кемеден және шығарып жиберди. ¹¹ Кептер кеште қайтып келгенде, оның тумсығында зәйтүн ағашының жаңа жулынған бир жапырағы бар еди. Сонда Нух жер бетиндеги суўдың қайтқанын түсинди. ¹² Нух және жети күн күткеннен соң, кептерди қайтадан шығарып жиберди. Бул рет кептер қайтып келмеді.

¹³ Нух алты жүз бир жасқа толған жылдың биринши айының биринши күни жер бетиндеги суўлар қурғады. Нух кемениң төбесин ашып, жердиң қурғағанын көрди. ¹⁴ Екинши айдың жигирма жетинши күни жер толық қурғады.

¹⁵ Сонда Қудай Нухқа былай деди: ¹⁶ «Хаялың, улларың хәм келинлериң менен бирге кемеден шық. ¹⁷ Өзиң менен бирге барлық жаныўарларды:

қусларды, хайуанларды хәм жер бауырлаушыларды да шығар. Олар жер жүзине таралып, жер бетинде өсип-өнип, көбейсин».

¹⁸ Нух хаялы, уллары хәм келинлери менен бирге кемеден шықты. ¹⁹ Барлық хайуанлар, жер бауырлаушылар, қуслар – жер бетинде тиришилик етиушилердин хәммеси түр-түри бойынша кемеден шықты.

Нухтың қурбанлық бериуи

²⁰ Нух Жаратқан Ийеге арнап қурбанлық орын қурды. Сол жерде ол хадал деп есапланған хайуанлардың хәм қуслардың хәммесинен алып, оларды қурбанлыққа шалып, жағып жиберди.

²¹ Жаратқан Ийе жағымлы ийисти унатып, Өз кеулинде былай деди: «Мен енди жерди адамлар себепли нәлетлемеймен. Өйткени адамның кеулиндеги нийетлер балалығынан-ақ жаман болады. Мен усы ислегенимдей, енди хеш қашан пүткил тиришиликти жоқ қылып жибермеймен.

²² Ендигиден былай, дүнья турғанша, егин егиу, оны орыу, ыссы хәм сууық, жаз хәм қыс, күндиз хәм түн бола береди».

9

Тоғызыншы бап Қудайдың Нух пенен дүзген келисими

¹ Қудай Нухты хәм оның улларын жарылқап былай деди: «Өсип-өнип, көбейиңлер хәм жер жүзин толтырыңлар. ² Жердеги хайуанлардың, аспандағы қуслардың, жер жүзиндеги тири жанлардың хәм теңиздеги балықлардың хәммеси сизлерден қорқып, үркетуғын болсын. Олар сизлердин бийлигиңизге берилген. ³ Барлық тири жаныуарлар сизлерге аўқат болады. Өсимликлерди бергеним сыяқлы, Мен сизлерге хәммесин берип атырман.

⁴ Бирақ олардың қанын шығармай турып, гөшин жемен. Себеби жан қаннан ибарат. ⁵ Егер сизлердин де қаныңыз төгилсе, хақыңызды сөзсиз талап етемен. Адам жанын қыйған хәр қандай адам хәм хайуаннан Мен есап талап етемен.

⁶ Ким адамның қанын төксе, оның өзиниң қаны да басқа адам тәрәпинен төгиледи. Себеби Қудай адамды Өзине уқсатып жаратты. ⁷ Ал сизлер өсип-өнип, көбейиңлер хәм жер бетине тарқалып, артып барыңлар».

⁸ Қудай Нухқа хәм оның улларына былай деди: ⁹ «Мен сизлер менен, сизлердин келешек урпағыңыз бенен келисим дүземен. ¹⁰ Және де, сизлер менен бирге болған барлық жанлы жаныуарлар: қуслар, маллар, жабайы хайуанлар хәм сизлер менен кемеден шыққан жер бетиндеги барлық хайуанлар менен келисим дүземен. ¹¹ Сизлер менен дүзетуғын келисимим мынадан ибарат: ендигиден былай, пүткил тиришилик топан сууы менен жоқ етилмейди хәм жер жүзин жоқ ететуғын топан сууы енди қайтып болмайды».

¹² Құдай сөзін дауам етип былай деди: «Менің сизлер хәм хәр бир жанлы жаныўар менен барлық келешек урпақлар ушын мәңгиге дүзип атырған келисимимнің белгиси мынаў: ¹³ Мен Өз айқулағымды бултларға жайластыраман хәм ол Менің менен жерде жасаўшылардың арасындағы дүзген келисимимнің белгиси болады. ¹⁴ Мен жер үстине булт жибергенимде, бултларда айқулақ пайда болады. ¹⁵ Сонда Мен сизлер менен хәм хәр бир тири жан менен дүзген келисимимди еске аламан. Пүткил тиришиликти жоқ етиўши топан суўы енди қайтып болмайды. ¹⁶ Қашан бултларда айқулақ пайда болса, Мен оны көрип, жерде жасаўшылардың хәммеси менен Өзим дүзген мәңгилик келисимимди еске аламан».

¹⁷ Соңынан Құдай Нухқа: «Менің жерде жасаўшы хәр бир тири жан менен дүзген келисимимнің белгиси – усы», – деди.

Нухтың уллары

¹⁸ Нухтың кемеден шыққан уллары – Сам, Хам хәм Яфет еди. Хам Кенаанның әкеси еди. ¹⁹ Булар Нухтың үш улы еди. Жер жүзиндеги барлық халықлар олардан тарқады.

²⁰ Нух жерди тәрбиялап, жүзим егийге киристи. ²¹ Ол шарап ишип, мәс болып қалды хәм өзинің шатырында жалаңаш жатты. ²² Кенаанның әкеси болған Хам әкесинің жалаңаш жатырғанын көрди хәм сыртқа шығып, бул ҳаққында еки туўысқанына айтып берди. ²³ Сонда Сам менен Яфет бир шапанды ийинлерине таслады да, терис қарап жүриўи менен ишке кирип, әкесинің жалаңаш денесин шапан менен жапты. Олар әкесинің жалаңаш екенин көрмеў ушын жүзлерин басқа тәрәпке бурды.

²⁴ Мәслиги тарқағаннан соң, Нух кишкене улының не ислегенин билип, ²⁵ былай деди:

«Кенаанға нәлет жаўсын!

Ол туўысқанларының қулларының қулы болсын!»

²⁶ Ол және былай деди:

«Самның Құдай Ийесине алғыслар болсын!

Ал Кенаан Самның қулы болсын!

²⁷ Құдай Яфеттиң жерлерин кеңейтсин!

Ол Самның шатырларында жасасын!

Ал Кенаан Яфеттиң қулы болсын!»

²⁸ Нух топан суўынан соң және үш жүз елиў жыл өмир сүрди. ²⁹ Ол барлығы болып тоғыз жүз елиў жыл жасағаннан соң, қайтыс болды.

Оныншы бап Нухтың улларының урпақлары

¹ Нухтың уллары Сам, Хам хәм Яфеттиң шежиреси мынадай: топан суўынан кейин олардан балалар туўылды.

² Яфеттиң уллары: Гомер, Магог, Мадай, Яўан, Тубал, Мешех хәм Тирас.

³ Гомердиң уллары: Ашкеназ, Рифат хәм Тогарма.

⁴ Яўанның уллары: Элиша, Таршиш, Киттим хәм Доданим. ⁵ Булардан теңиз жағаларында жасаўшы халықлар өрбиди. Олар өз үлкелеринде хәр қыйлы тиллерде сөйлеп, халықлары хәр қыйлы қәўимлерге бөлинди.

⁶ Хамның уллары: Куш, Мысыр, Пут хәм Кенаан.

⁷ Куштың уллары: Себа, Хаўила, Сабта, Раама хәм Сабтеха.

Рааманың уллары: Шеба хәм Дедан.

⁸ Куштың Нимрод деген улы болып, ол өз күши менен дүньяға танылды.

⁹ Нимрод Жаратқан Ийениң алдында күшли аңшы болғанлықтан: «Жаратқан Ийениң алдында Нимрод сыяқлы күшли аңшы», – деген сөз келип шыққан.

¹⁰ Ол дәслеп Шынар¹ жериндеги Бабыл^m, Эрех, Аккад хәм Калне қалаларында патшалық етті. ¹¹ Соңынан ол сол жерден Ассирияға кетип, Ниневия, Рехобот-Ир, Калах қалаларын, ¹² сондай-ақ Ниневия менен Калах арасындағы Ресен қаласын қурды. Ол уллы қала болды.

¹³ Мысырдан луд, анам, леҳаб, нафтух, ¹⁴ патрус, каслух хәм кафтор халықлары, ал каслух халқынан филист халқы келип шықты.

¹⁵ Кенааннан туңғыш улы Сидон, кейин Хет туўылды. ¹⁶ Сондай-ақ ебус, амор, гиргаш, ¹⁷ хиў, арқ, син, ¹⁸ арўад, семар хәм хамат халықлары да Кенааннан келип шықты. Кейин ала кенаан қәўимлери этирапқа тарап жайылып кетти. ¹⁹ Кенаан халқының жерлери Сидоннан Герар тәрәпке қарай Газаға шекем, оннан Содом, Гомора, Адма, Себойым тәрәпке қарай Лешаға шекем созылып жатты.

²⁰ Булар өз үлкелеринде хәм халықларында хәр түрли қәўимлерге хәм тиллерге бөлінген Хамның урпақлары еди.

²¹ Яфеттиң әжағасы Самның да балалары болды. Ол барлық Эбер урпақларының түп бабасы болды.

²² Самның уллары: Элам, Ашшур, Арпахшад, Луд хәм Арам.

²³ Арамның уллары: Ус, Хул, Гетер, Маш.

¹Шынар – бул жер хәзирги Ирактың кубла тәрәпинде жайласқан болып, кейинирек Бабилон патшалығына айланған.

^mБабыл – бул Бабилон.

²⁴ Арпахшадтан Шелах, Шелахтан Эбер туұылды.

²⁵ Эбердің еки улы болып, олардың биринің аты Пелегⁿ еди, өйткени сол ұақытта жерлер бөлінген еди. Ал екіншисинің аты Йоқтан еди.

²⁶ Йоқтаннан Алмодад, Шелеф, Хасармаұет, Ерах, ²⁷ Хадорам, Узал, Дикла, ²⁸ Обал, Абимаел, Шеба, ²⁹ Офир, Хаўила хәм Йобаб туұылды. Булардың бәри Йоқтанның уллары еди.

³⁰ Олар шығыста, Мешадан Сефарға шекем созылған таўлы үлкеде жасайтуғын еди.

³¹ Булар өз үлкелерінде хәм халықларында хәр түрлі кәўимлерге хәм тиллерге бөлінген Самның урпақлары еди.

³² Топан суўынан соң, пүткил жер жүзине халық-халық, урыў-урыў болып тараған бул адамлар Нухтың урпақлары еди.

11

Он биринши бап Бабыл минарасы

¹ Сол ұақытлары дүньядағы барлық адамлар бир тилде сөйлеп, бирдей сөзлерди қолланатуғын еди. ² Адамлар шығысқа қарай көшип баратырып, Шынар жерінде бир тегислик тапты хәм сол жерге орналасты.

³ Адамлар бир-бирине: «Келиңдер, ылайдан гербиш қуып, оларды отқа писирейик», – деди. Олар тастың орнына гербиш, ылайдың орнына қара май қолланды. ⁴ Соңынан олар: «Өзимизге бир қала қурайық хәм төбеси аспанға жететуғын бир минара тиклеп, даңқымызды шығарайық. Сонда бизлер жер жүзине тарап кетпеймиз», – дести.

⁵ Жаратқан Ийе адамлар қурып атырған қаланы хәм минараны көриў ушын төменге түсти ⁶ хәм былай деди: «Мине, олар бир халық болып, бир тилде сөйлегенликтен, усы исти баслады. Енди олардың ойлаған ойын иске асырыўға ҳеш нәрсе кесент етпейди. ⁷ Қәне, төменге түсейик, олар бир-бирин түсинбей қалыўы ушын тиллерин араластырып таслайық».

⁸ Солай етип, Жаратқан Ийе оларды жер жүзине таратып жиберип, қала қурылысын тоқтатып таслады. ⁹ Сонлықтан бул қала Бабыл^o деп аталды. Себеби Жаратқан Ийе сол жерде барлық адамлардың тиллерин араластырып таслап, оларды пүткил жер жүзине таратып жиберген еди.

Самның Ибрайымға шекемги урпақлары

¹⁰ Самның шежиреси мынадай: топан суўынан еки жыл өткеннен соң, Сам

ⁿПелег – «бөлинип кетти» дегенди билдиреди.

^oБабыл – «араласыў» деген мәнини беретугын сөзге уқсайды.

жүз жаста болғанда, улы Арпахшад туұылды. ¹¹ Арпахшад туұылғаннан соң, Сам және бес жүз жыл жасады. Оның басқа да уллары хәм қызлары болды.

¹² Арпахшад отыз бес жасқа шыққанда, улы Шелах туұылды. ¹³ Шелах туұылғаннан соң, Арпахшад және төрт жүз үш жыл жасады. Оның басқа да уллары хәм қызлары болды.

¹⁴ Шелах отыз жасқа шыққанда, улы Эбер туұылды. ¹⁵ Эбер туұылғаннан соң, Шелах және төрт жүз үш жыл жасады. Оның басқа да уллары хәм қызлары болды.

¹⁶ Эбер отыз төрт жасқа шыққанда, улы Пелег туұылды. ¹⁷ Пелег туұылғаннан соң, Эбер және төрт жүз отыз жыл жасады. Оның басқа да уллары хәм қызлары болды.

¹⁸ Пелег отыз жасқа шыққанда, улы Реу туұылды. ¹⁹ Реу туұылғаннан соң, Пелег және еки жүз тоғыз жыл жасады. Оның басқа да уллары хәм қызлары болды.

²⁰ Реу отыз еки жасқа шыққанда, улы Серуг туұылды. ²¹ Серуг туұылғаннан соң, Реу және еки жүз жети жыл жасады. Оның басқа да уллары хәм қызлары болды.

²² Серуг отыз жасқа шыққанда, улы Нахор туұылды. ²³ Нахор туұылғаннан соң, Серуг және еки жүз жыл жасады. Оның басқа да уллары хәм қызлары болды.

²⁴ Нахор жигирма тоғыз жасқа шыққанда, улы Терах туұылды. ²⁵ Терах туұылғаннан соң, Нахор және бир жүз он тоғыз жыл жасады. Оның басқа да уллары хәм қызлары болды.

²⁶ Терах жетпис жасқа шыққаннан соң, оннан Ибрам, Нахор хәм Ғаран деген уллар туұылды.

Терахтың урпақлары

²⁷ Терахтың урпақларының тарийхы мынадай: Терахтан Ибрам, Нахор хәм Ғаран туұылды. Ал Ғараннан Лут туұылды. ²⁸ Әкеси Терахтың көзиниң тирусинде, Ғаран өзиниң туұылған жери болған халдейлердиң Ур қаласында қайтыс болды. ²⁹ Ибрам да, Нахор да үйленди. Ибрамның хаялының аты Сарай, ал Нахордың хаялының аты Милка еди. Милка Исканың әкеси Ғаранның қызы еди. ³⁰ Сарайдың баласы болмай, бийперзент еди.

³¹ Терах улы Ибрамды, Ғаранның улы болған ақлығы Лутты хәм Ибрамның хаялы болған келини Сарайды алып, Кенаан жерине барыұ ушын халдейлердиң Ур қаласынан жолға шықты. Бирақ олар Ғаран жерине жеткенде, сол жерге орналасып қалды.

³² Терах еки жүз бес жыл өмир сүрип, Ғаранда қайтыс болды.

Он екинши бап Ибрамның шақырылыуы

¹ Жаратқан Ийе Ибрамға: «Өз елинди, ағайин-туўғанларыңды хәм әкеңниң үйин қалдырып, Мен саған көрсететуғын елге бар. ² Мен сеннен уллы халық дөретемен. Сени жарылқайман хәм атыңды мәртебели қыламан. Сен басқаларға жарылқаў боласаң. ³ Сени жарылқағанларды Мен жарылқайман. Сени нәлетлегенлерди Мен нәлетлеймен. Жер жүзиндеги барлық халықлар сен арқалы жарылқанады», – деди.

⁴ Ибрам Жаратқан Ийениң буйрығы бойынша жолға шықты. Лут та оның менен бирге кетти. Ибрам Хараннан шыққан ўақытта жетпис бес жаста еди.

⁵ Ол өзи менен бирге хаялы Сарайды, иниси Лутты, Харанда жыйнаған мал-мүлкин хәм хызметшилери алды да, Кенаан жерине қарай жолға шықты. Олар Кенаан жерине жетип барғанда, ⁶ Ибрам ел бойлап жүрип, Шехемдеги Море емен терегиниң жанына барды. Сол ўақытлары усы елде кенаан халқы жасайтуғын еди. ⁷ Сонда Жаратқан Ийе Ибрамға көринип: «Мен бул жерди сениң урпағына беремен!» – деди. Ибрам өзине көринген Жаратқан Ийеге арнап, сол жерде құрбанлық орын құрды.

⁸ Кейин ол Бейт-Эл қаласының шығыс жағындағы таўлы жерге қарай жүрип, батыс жақтағы Бейт-Эл қаласы менен шығыс жақтағы Ай қаласының ортасына шатырын тикти. Сол жерде Ибрам Жаратқан Ийеге арнап құрбанлық орын қурып, Оған сыйынды. ⁹ Соңынан ол кубла тәрепке, Негебке қарай жолын даўам етти.

Ибрам Мысырда

¹⁰ Сол ўақытта елде күшли ашлық болғанлықтан, Ибрам ўақтынша жасап турыў ушын Мысырға кетти. ¹¹ Олар Мысырға жақынлағанда, Ибрам хаялы Сарайға былай деди:

– Мен сениң сулыў хаял екениңди билемен. ¹² Мысырлылар сени көргенде: «Бул оның хаялы», – деп, мени өлтирип, ал сени тири қалдырады. ¹³ Оларға: «Оның қарындасыман», – деп айт. Сонда сен себепли олар маған жақсы қатнаста болады хәм мен аман қаламан.

¹⁴ Ибрам Мысырға келгенде, мысырлылар оның хаялының жүдә гөззал екенин көрди. ¹⁵ Фараонның хызметкерлери хаялды көрип, фараонға оның сулыўлығын мақтап айтып берди. Хаял фараонның сарайына алынды.

¹⁶ Фараон Сарай себепли Ибрамға жақсы қатнаста болды. Ибрам ири хәм майда малларға, еркек хәм урғашы ешеклерге, қул хәм шорыларға, түйелерге ийе болды.

¹⁷ Бирақ Жаратқан Ийе Ибрамның хаялы Сарай себепли фараонды хәм оның

үй-ишин аўыр қайғыларға дуўшар етти. ¹⁸ Сонда фараон Ибрамды шақыртып оған былай деди: «Сен неге маған булай иследиң? Не себептен маған, оның хаялың экенин айтпадың? ¹⁹ Не ушын оны қарындасым дедиң? Мен оны хаяллыққа алайын деп қалдым-ғо. Хаялыңды ал да, кет!» ²⁰ Солай етип, фараон өз адамларына Ибрамды хаялы хәм барлық жыйған-тергенлери менен шығарып салыўды буйырды.

13

Он үшінши бап Ибрам менен Луттың бир-биринен бөлиниўи

¹ Ибрам хаялын хәм өзиниң барлық мал-мүлкин алды да, Мысырдан шығып, Негебке кетти. Лут та олар менен бирге кетти. ² Ибрам малларға, гүмис хәм алтынларға оғада бай еди. ³ Ол Негебтен Бейт-Элге шекем көшип-қонып жүрди хәм Бейт-Эл менен Ай қаласының ортасындағы бурын өзи шатыр қурған орынға келди. ⁴ Сол жерде бурын өзи қурған курбанлық орынға барып, Жаратқан Ийеге сыйынды.

⁵ Ибрам менен бирге көшкен Луттың да ири хәм майда маллары, шатырлары бар еди. ⁶ Олардың мал-мүлки соншелли көп болғанлықтан жер жетиспей, бирге жасаў мүмкин болмай қалды. ⁷ Сонлықтан Ибрам менен Луттың шопанлары арасында жәнжел пайда болды. Сол ўақытлары кенаан хәм периз халықлары да усы елде жасайтуғын еди.

⁸ Сонда Ибрам Лутқа: «Бизлердиң арамызда да, шопанларымыздың арасында да жәнжел болмасын. Ақыры, бизлер туўысқанбыз-ғо! ⁹ Барлық жер сениң көз алдында. Кел, бөлинейик. Егер сен солға кетсең, мен оңға кетемен. Егер сен оңға кетсең, мен солға кетемен», – деди.

¹⁰ Лут этирапына қарап, пүткил Иордан тегислигиниң Соарға шекемги мол суўлы жерлерин көрди. Жаратқан Ийе Содом хәм Гомораны жоқ етпестен алдын, бул жерлер Жаратқан Ийениң бағындай, Мысыр жериндей еди. ¹¹ Лут пүткил Иордан тегислигин таңлап, шығысқа қарай кетти. Солай етип, олар бир-биринен бөлинди. ¹² Ибрам Кенаан жеринде қалды, ал Лут тегисликтеги қалалардың арасына жайласып, Содомға жақын жерге шатыр қурды. ¹³ Содом халқы жаўыз болып, Жаратқан Ийеге қарсы көп гүналар ислейтуғын еди.

¹⁴ Лут Ибрамнан бөлингеннен соң, Жаратқан Ийе Ибрамға былай деди: «Өзиң турған жерден арқаға хәм кублаға, шығысқа хәм батысқа кара! ¹⁵ Өзиң көрип турған жердиң хәммесин саған хәм сениң урпақларыңа мәңгиге беремен. ¹⁶ Мен сениң урпақларыңды жердиң қумы сыяқлы көбейтемен. Ким де ким жердеги қумларды санай алса, сениң урпақларыңды да санай алады.

¹⁷ Қәнекей, бар да, Мениң саған беретуғын жерлеримди бастан аяғына шекем айланып шық».

¹⁸ Ибрам Хебронға жақын жердеги Мамре емензары деп аталатуғын орынға шатырларын көширип апарып орналасты. Сол жерде ол Жаратқан Ийеге арнап қурбанлық орын қурды.

14

Он төртінши бап Ибрамның Лутты тутқынлықтан қутқарыуы

¹ Сол ўақытлары Шынар патшасы Амрафел, Элласар патшасы Арйох, Элам патшасы Кедарлаомер хәм Гойым патшасы Тидал биригип, ² Содом патшасы Бераға, Гомора патшасы Биршаға, Адма патшасы Шинабқа, Себойым патшасы Шемеберге хәм Бела патшасына, яғный Соар патшасына қарсы урыс ашты. ³ Ал соңғы аталған бес патша биригип, Сиддим ойпатлығында (хәзирги Өли теңиз) аўқам дүзди. ⁴ Бул патшалар он еки жыл Кедарлаомердің қол астында болып, он үшінши жылы оған қарсы бас көтерди.

⁵ Он төртінши жылы Кедарлаомер хәм оның менен аўқамлас болған патшалар келип, Аштерот-Қарнайымдағы рефа, Ҳамдағы зуз, Шаўе-Кирятайымдағы эм халықларын, ⁶ және де, таўлы Сеир үлкесиндеги хор халқын шөл шетиндеги Эл-Паранға дейин қыйратып, жеңилиске ушыратты. ⁷ Олар сол жерден изге қайтып, Эн-Мишпатқа (хәзирги Қадешке) келди хәм амалеклердің барлық жерлерин басып алып, Хасесон-Тамарда жасаўшы аморларды қыйратты.

⁸ Содом, Гомора, Адма, Себойым хәм Бела, яғный Соар патшалары Сиддим ойпатлығына шығып сап тартып турды. ⁹ Усы бес патша төрт патшаға, яғный Элам патшасы Кедарлаомерге, Гойым патшасы Тидалға, Шынар патшасы Амрафелге хәм Элласар патшасы Арйохқа қарсы урыс ашты. ¹⁰ Сиддим ойпатлығында қара май кәнлери көп еди. Содом хәм Гомора патшалары қашып баратырғанда олардың адамларының гейбиреўлери сол кәнлерге түсип кетти, ал қалғанлары таўға қашты. ¹¹ Жеңген төрт патша Содом хәм Гомораның пүткил байлығын хәм азық-аўқатларын алып кетти. ¹² Олар және сол ўақытта Содомда жасап атырған Ибрамның иниси Лутты хәм оның мал-мүлкин де алып кетти.

¹³ Ол жерден қашып қутылған бир адам келип, еврей Ибрамға болған ўақыяны хабарлады. Сол ўақытта Ибрам Эшкол менен Анердің туўысканы болған, амор халқынан болған Мамрениң емензарының қасында жасап атыр еди. Булардың хәммеси Ибрамның аўқамласлары еди. ¹⁴ Ибрам инисиниң тутқынға түскенин еситип, үйинде туўылып өскен, урысқа жарамлы үш жүз он сегиз адамды қуралландырды да, төрт патшаның изинен Дан қаласына шекем қуўып барды. ¹⁵ Ибрам адамларын топарларға бөлип, түнде душпанға

қарсы хұжим жасады хәм оларды қыйратып, Дамасктың арқа тәрөпиндеги Хобаға шекем қуўып барды. ¹⁶ Ол олжаға алынған пүткил мал-мүликти, иниси Лутты, оның мал-мүлкин, ҳаялларды хәм тутқын болғанларды қайтарып алып келди.

Мелкиседектиң Ибрамға пәтиясын беріуи

¹⁷ Ибрам Кедарлаомер хәм оның аўқамласлары үстинен жеңиске ерисип қайтып киятырғанда, Содом патшасы оны күтип алыў ушын Шаўе ойпатлығына, яғный Патша ойпатлығына шықты.

¹⁸ Қудай Тааланың^р руўханийи болған Сәлем^қ патшасы Мелкиседек нан хәм шарап алып шықты. ¹⁹ Ол Ибрамға пәтиясын берип, былай деди:

«Аспан хәм жерди жаратқан Қудай Таала
Ибрамды жарылқасын.

²⁰ Душпанларыңды тәслим еттирген
Қудай Таалаға алғыслар болсын».

Сонда Ибрам Мелкиседекке өзіндеги барлық нәрселерден үсир берди.

²¹ Ал Содом патшасы Ибрамға:

– Адамларымды маған қайтарып бер, ал олжаларды өзінде қалдыра бер, – деди.

²²⁻²³ Бірақ Ибрам Содом патшасына былай деди:

– Сен: «Мен Ибрамды байыттым», – деп айтып жүрмеўиң ушын, мен Жаратқан Ийениң, яғный аспан хәм жерди жаратқан Қудай Тааланың алдында саған тийисли хеш нәрсени, хәтте, бир сабақ та, аяқ кийимниң баўын да алмайтуғынымды айтып, ант ишемен. ²⁴ Бірақ тек адамларымның ишип-жегени хәм мениң менен бирге урысқа барған Анер, Эшкол хәм Мамрениң өз үлеслери буған кирмейди. Олар өз үлеслерин алсын.

15

Он бесинши бап Қудайдың Ибрам менен келисим дүзиўи

¹ Бул ўақыялардан соң, Жаратқан Ийе Ибрамға былай деп аян берди:

– Қорқпа, Ибрам. Мен – сениң қалқаныңман. Саған берилетуғын сыйлық оғада уллы болады.

² Бірақ Ибрам былай деди:

– О, Ийем, Жаратқан Ийе! Сен маған не бересең? Мен еле

^рТаала – «ең жоқарғы» дегенди билдиреди.

^қСәлем – Ерусалимниң ески аты.

бийперзентпен-ғо! Мениң үйим дамасклы Элиезерге қалады. ³ Сен маған перзент бермегениң себепли, үйимдеги бир хызметшим мийрасхорым болады.

⁴ Сонда Жаратқан Ийе Ибрамға:

– Сениң мийрасхорың ол емес, ал өзиннен туўылатуғын балаң болады, – деди. ⁵ Соңынан Ибрамды сыртқа шығарып былай деди:

– Аспанға қара! Егер жұлдызларды санай алсаң, оларды санап көр. Мине, сениң урпақларың да сондай көп болады.

⁶ Ибрам Жаратқан Ийеге исенди хәм Жаратқан Ийе сол исенимди әдиллик деп санады.

⁷ Соңынан Ол Ибрамға:

– Бул жерди саған меншик етип бериў ушын, сени халдейлердиң Ур қаласынан шығарған Жаратқан Ийең Мен боламан, – деди.

⁸ Бирақ Ибрам Оннан:

– О, Ийем, Жаратқан Ийе, бул жерлерди меншик етип алатуғынымды қалай билемен? – деп сорады.

⁹ Сонда Жаратқан Ийе оған:

– Маған хәр бириниң жасы үш жасар болған қашар, ешки, қошқар, және де, бир қумыры хәм кептердиң палапанын алып кел.

¹⁰ Ибрам хәммесин алып келди хәм оларды дәл ортасынан бөлип, бөлеклерди бир-бирине қарама-қарсы қойды. Ал қусларды бөлмеді.

¹¹ Сойылған маллардың денесине жыртқыш қуслар ушып келип, қона баслады, бирақ Ибрам оларды қуўып жиберди.

¹² Күн батар ўақытта, Ибрам терең уйқыға кетти. Сонда қорқынышлы бир қара түнек оны қоршап алды. ¹³ Жаратқан Ийе Ибрамға былай деди:

«Мынаны жақсы билип қой: сениң урпақларың жат елде келгинди болып жасайды. Олар төрт жүз жыл қулшылықта болып, езиўшилиқ көреді. ¹⁴ Бирақ Мен оларды қул еткен халықты жазалайман. Соннан соң, олар сол жерден көп мал-мүлик пенен шығып кетеді. ¹⁵ Ал сен ғаррылық дәўранын сүрип, өлип жерленесең хәм тынышлық пенен ата-бабаларыңның жанына барасаң.

¹⁶ Сениң урпақларыңның тек төртинши әўлады ғана бул жаққа қайтып келеді, себеби аморлардың гүнасы еле толыў мөлшерине жеткен жоқ».

¹⁷ Күн батып, қараңғылық шөккенде, иши түтеп турған ыдыс хәм лаўлаған жалын пайда болып, бөлинген маллардың арасынан жүрип өтті. ¹⁸ Усы күни Жаратқан Ийе Ибрам менен келисим дүзип былай деди: «Мен сениң урпақларыңа Мысыр дәрьясынан уллы Евфрат дәрьясына шекем созылған жерди, ¹⁹ яғный кен, кениз, қадмон, ²⁰ хетт, периз, рефа, ²¹ амор, кенаан, гиргаш хәм ебус халықларының жерлерин беремен».

Он алтыншы бап Ажар хәм Исмайыл

¹ Ибрамның хаялы Сарай оған еле бала тууып бермеген еди. Сарайдың Ажар деген мысырлы шорысы бар еди. ² Сарай Ибрамға: «Минекей, Жаратқан Ийе мени бала тууыўдан махрум етти. Сен мениң шорым менен жат, мүмкин, ол арқалы балалы боларман», – деди.

Ибрам Сарайдың сөзине қулақ асты. ³ Солай етип, Ибрамның Кенаан жеринде жасағанына он жыл болғанда, Сарай өзиниң мысырлы шорысы Ажарды Ибрамға хаяллыққа алып берди. ⁴ Ибрам Ажар менен жатқаннан соң, ол хәмиледар болды. Ажар өзиниң хәмиледар екенлигин билгенде, ханымын менсинбей қойды.

⁵ Сарай Ибрамға:

– Мениң жәбир шегиўиме сен айыплысаң. Мен өзимниң шорымды сениң қойныңа салдым, ал ол өзиниң хәмиледар екенин билгенде, мени менсинбей қойды. Сениң менен мениң арамда Жаратқан Ийениң Өзи қазылық етсин, – деди.

⁶ Ибрам Сарайға:

– Шорың сениң қолында емес пе? Оған не қыламан десең де, өзиң билесең, – деди.

Солай етип, Сарай Ажарға қатты азап бере баслағанлықтан, Ажар оннан қашып кетти.

⁷ Жаратқан Ийениң периштеси оны шөлдеги булақтың жанынан, Шурға[†] апаратуғын жолдың бойынан тауып:

⁸ – Сарайдың шорысы Ажар, қаяқтан келип, қаяққа баратырсаң? – деп сорады.

Ол:

– Мен ханымым Сарайдан қашып баратырман, – деп жуўап берди. ⁹ Сонда Жаратқан Ийениң периштеси оған:

– Ханымыңа қайтып бар хәм оған бойсын, – деди. ¹⁰ Периште даўам етип:

– Мен сениң урпақларыңды соншелли көбейтемен, оларды ҳеш ким санай алмайтуғын болады, – деди. ¹¹ Жаратқан Ийениң периштеси оған және:

– Минекей, сен хәмиледарсаң. Сен ул туўасаң. Оның атын Исмайыл[§] деп қоясаң. Өйткени Жаратқан Ийе сениң зарыңды еситти! ¹² Сениң улың қуландай болады. Ол хәммеге қарсы, хәмме оған қарсы болады хәм ол

[†]Шур – Мысырдың шығыс шегарасындағы жер. Ажар мысырлы еди.

[§]Исмайыл – «Қудай еситеди» ямаса «Қудай еситсин» дегенди билдиреди.

барлық туұысқанлары менен душпан болып өмир сүреди, – деди.

¹³ Ажар: «Мен өзимди көрип турған Қудайды көрдим», – деп, өзи менен сөйлескен Жаратқан Ийени «Эл-Ройи»^t деп атады. ¹⁴ Сонлықтан Қадеш пенен Бередтиң арасында жайласқан бул қудық «Беер-Лахай-Ройи»^u деп аталады.

¹⁵ Ажар Ибрамға ул туұып берди. Ибрам улына Исмайыл деп ат қойды.

¹⁶ Ажар Исмайылды туұғанда, Ибрам сексен алты жаста еди.

17

Он жетинши бап Сүннет – келисимнің белгиси

¹ Ибрам тоқсан тоғыз жаста болғанда, Жаратқан Ийе оған аян берип: – Мен Құдирети күшли Қудайман. Мениң жолым менен жүр хәм минсиз бол. ² Мен сениң менен Өз келисимимди дүземен хәм сениң урпақларыңды есап-сансыз қылып көбейтемен, – деди.

³ Ибрам ет-бетинен жығылды. Сонда Қудай оған былай деди:

⁴ – Мениң сениң менен дүзетуғын келисимим мынаў: сен көп халықлардың бабасы боласаң. ⁵ Енди сениң атың Ибрам емес, ал Ибрайым^v болады. Себеби Мен сени көп халықлардың бабасы қыламан. ⁶ Мен сениң нәсилицди сансыз етип көбейтип, сеннен халықлар дөретемен. Сениң урпағыңнан патшалар келип шығады. ⁷ Мен сениң менен хәм сеннен кейинги урпақларың менен әўладтан-әўладқа өтетуғын мәңгилик келисим дүземен: Мен сениң хәм сеннен кейинги урпақларыңның Қудайы боламан. ⁸ Хәзир өзиң келгинди болып жасап атырған пүткил Кенаан жерин саған хәм сеннен кейинги урпақларыңа мәңгиге меншик етип беремен хәм Мен олардың Қудайы боламан.

⁹ Қудай Ибрайымға және былай деди:

– Ал сен хәм сеннен кейинги урпақларың Мениң келисимимди әўладтан-әўладқа сақлаўыңыз тийис. ¹⁰ Мениң сениң менен хәм сениң урпақларың менен дүзген келисимим, яғный сизлер орынлаўыңыз керек болған келисим мынаў: сизлердиң араңыздағы хәр бир ер адам сүннет етилиўи тийис. ¹¹ Сизлер сүннет етилиўиңиз шәрт. Сүннет арамыздағы келисимнің белгиси болады. ¹² Хәр бир ер бала, соның ишинде үйиңизде туұылған ямаса урпағыңыздан болмай, қандай да бир шет елли адамнан

^tЭл-Ройи – «мени көрип турған Қудай» дегенди билдиреди.

^uБеер-Лахай-Ройи – «мени көрип турған Тири Қудайдың қудығы» дегенди билдиреди.

^vИбрам... Ибрайым – еврейшеде Ибрам – «уллы әке», ал Ибрайым – «көплердиң әкеси» дегенди билдиреди.

сатып алынған қуллар сегіз күнлигинде сүннет етилсин. Бул әўладтан-әўладқа даўам етсин. ¹³ Олар үйинде туўылған болса да, сатып алынған болса да, сүннет етилиўи шәрт. Денеңиздеги бул белги Мениң мәңгилик келисимимниң белгиси болады. ¹⁴ Сүннет етилмеген хәр бир еркек өз халқы арасынан шығарылып жиберилсин. Өйткени ол келисимди бузған болады.

¹⁵ Қудай Ибрайымға және былай деди:

– Ендигиден былай, хаялыңды Сарай деп емес, ал Сара^w деп шақыр. ¹⁶ Мен оны жарылқайман хәм ол арқалы саған бир ул беремен. Мен оны жарылқайман хәм ол халықлардың анасы болады. Оннан халықлардың патшалары келип шығады.

¹⁷ Ибрайым ет-бетинен жығылды. Ол өзинше: «Жүз жасар ғаррыдан бала туўыла ма? Тоқсан жасар Сара бала туўа ма?» – деп күлди. ¹⁸ Соң ол Қудайға:

– Хеш болмаса, Исмайылым алдыңда аман жүргей, – деди.

¹⁹ Сонда Қудай оған былай деди:

– Яқ, хаялың Сара саған ул туўып береді. Сен оның атын Ысақ деп қоясаң. Мен оның менен хәм оның урпақлары менен мәңгилик келисимимди дүземен.

²⁰ Ал Исмайылға келсек, сениң ол туўралы айтқанларыңды еситтим. Мен оны жарылқап, өсип-өндиремен хәм урпақларын есап-сансыз қылып көбейтемен. Исмайылдан он еки көсем келип шығады. Мен оннан уллы халық дөретемен.

²¹ Бирақ Мен Өз келисимимди келеси жылы усындай ўақытта Сараның туўатуғын улы Ысақ пенен дүземен.

²² Қудай Ибрайым менен сөйлесип болғаннан кейин, жоқарыға көтерілип кетти.

²³ Ибрайым Қудайдың айтқанындай, сол күни-ақ үйиндеги барлық еркеклерди: улы Исмайылды, үйинде туўылған хәм сатып алынған ер адамлардың хәммесин сүннет еттирди. ²⁴ Ибрайым өзи сүннет етилгенде, тоқсан тоғыз жаста, ²⁵ ал улы Исмайыл он үш жаста еди. ²⁶ Ибрайым хәм оның улы Исмайыл да сол күни-ақ сүннет етилди. ²⁷ Олар менен бирликте Ибрайымның үйиндеги барлық еркеклер: сол үйде туўылғанлар хәм шет елли адамлардан сатып алынған қуллар да сүннет етилди.

18

Он сегизинши бап Қудайдың Ибрайымға ул бериўди ўәде етиўи

¹ Күнниң жәзийрама ыссы ўақтында, Ибрайым шатырдың кирер аўзында

^wСарай... Сара – еврейшеде бул еки ат та «ханбийке» деген мәнисти билдиреди.

отырған еди. Сонда оған Мамре емензарының қасында Жаратқан Ийе көрінді. ² Ибрайым басын көтерип қарағанда, қарсы алдында үш адамның тұрғанын көрді. Ол дәрхал отырған орнынан ушып тұрды да, оларды қарсы алыуға асықты хәм жерге дейин ийилип, тәжим етті.

³ Соңынан Ибрайым былай деди:

– Мырзам, егер мен мийримиңизге ерискен болсам, мендей қулыңызды шетлеп өтпең. ⁴ Аяқларыңызды жууыуыңыз ушын аз-маз суу алдырайын. Мына теректиң астында дем алыңлар. ⁵ Мендей қулыңыз тәрепке жолыңыз түскен екен, хәлленип алыуыңыз ушын жейтуғын бир нәрселер әкелейин. Соң жолыңызды дауам етерсиз.

Олар:

– Яқшы, өзиң айтқаныңдай қыла бер, – деди.

⁶ Ибрайым асығыслық пенен шатырға, Сараның қасына келип, оған:

– Тез сапалы уннан үш табақ^x қамыр ийлеп, пәтир писир, – деди.

⁷ Соңынан Ибрайым падаға жууырып барды да, бир жас хәм жақсы баспақты алып, оны хызметши жигитке берди. Жигит оны тез таярлауға киристи. ⁸ Ибрайым сүзбе, сүт хәм писирилген баспақ гөшин әкелип, қонақлардың алдына қойды. Олар аұқатланып отырғанда, Ибрайым олардың қасында, теректиң астында тұрды.

⁹ Олар Ибрайымнан:

– Хаялың Сара қаяқта? – деп сорады.

– Усы жерде, шатырда, – деп жууап берди Ибрайым.

¹⁰ Сонда олардың бири оған:

– Келеси жылы усындай ўақытта Мен сениң жаныңа сөзсиз қайтып келемен, сол ўақытта Сара уллы болады, – деди.

Ал Сара Оның арт бетинде, шатырдың кирер аўзында тыңлап тұрған еди.

¹¹ Ибрайымның да, Сараның да әлле қашан жасы өтип, қартайып қалған еди.

Сара бала тууыу жасынан өткен еди. ¹² Сонлықтан Сара ишинен күлип:

«Қартайып қалған болсам, бундай хәзликке бөлене алар ма екенмен? Оның үстине мырзам да қартайған», – деп ойлады.

¹³ Сонда Жаратқан Ийе Ибрайымға:

– Сара не ушын: «Мен хәқыйқаттан да, қартайғанда бала тууа аламан ба?» – деп күлди. ¹⁴ Жаратқан Ийе ушын мүмкин емес нәрсе бар ма? Мен белгиленген ўақытта, келеси жылы усындай ўақытта жаныңа қайтқанымда,

Сара уллы болады, – деди.

¹⁵ Сара қорқып кетип:

– Күлгеним жоқ, – деп өтирик сөйледи.

^xҮш табақ – еврейше «үш сеа», ол шама менен 20 килограммға тең келеди.

Бирақ Ол:

– Яқ, күлдің, – деди.

Ибрайымның Содом үшін жалбарыныуы

¹⁶ Адамлар сол жерден шығып, төменге, Содомға қарай кетти. Ибрайым да оларды шығарып салыу үшін бирге жүрди. ¹⁷ Сонда Жаратқан Ийе былай деди: «Мен ислейжақ исимди Ибрайымнан жасыраман ба? ¹⁸ Ибрайымнан уллы хәм күшли халық келип шығып, жер жүзиндеги барлық халықлар ол арқалы жарылқанатуғыны сөзсиз-ғо. ¹⁹ Тууры хәм әдил ислерди ислеп, жолым менен жүриуди балаларына хәм урпақларына буйырсын деп, Мен Ибрайымды таңладым. Солай етип, Мен оған берген сөзимди орынлайман».

²⁰ Соңынан Жаратқан Ийе және былай деди: «Содом хәм Гомора себепли шегилген налалар оғада көп хәм олардың гүналары да жүдә аұыр. ²¹ Енди Мен төменге түсип, олардың ислеген ислериниң Мен еситкендей дәрежеде жаман ба екенлигин көрейин. Егер олай болмаса, оны да билейин».

²² Еки адам бурылып, Содомға қарай кетти. Бирақ Ибрайым Жаратқан Ийениң алдында турып қалды. ²³ Соңынан ол Жаратқан Ийеге жақынырақ келип былай деди:

– Сен хақ адамды нахақ адам менен бирге қырып тасламақшымысаң?

²⁴ Мүмкин, бул қалада елиу хақ адам бар шығар? Сен хақыйқаттан да, сол жерди ишиндеги елиу хақ адам ушын кеширмей, қырып таслайжақсаң ба?

²⁵ Булай ислеуден аұлақ бола гөр! Хақ адам менен нахақ адамның тәғдирин бирдей қылып, хақ адамды нахақ адамға қосып өлтириуден аұлақ болғайсаң! Пүткил дүньяны Хүким етиуши әдил болыуы керек емес пе?

²⁶ Жаратқан Ийе оған:

– Егер Мен Содомнан елиу хақ адам тапсам, олар ушын сол жерди кеширемен, – деп жууап берди.

²⁷ Сонда Ибрайым дауам етип:

– Мен топырақ хәм күл сыяқлы биреу болсам да, жүрек етип, О Ийем, Саған сөйлеп атырман: ²⁸ егер хақ адам елиу болыуы ушын бесеуи жетпесе, сол бесеуи ушын Сен пүткил қаланы жоқ етесең бе? – деди.

– Яқ, егер ол жерден қырқ бес хақ адам тапсам, оны жоқ етпеймен, – деди Қудай.

²⁹ Ибрайым және:

– Егер ол жерден қырқ хақ адам табылса ше? – деди.

Ол:

– Егер қырқ хақ адам табылса да, олай ислемеймен, – деди.

³⁰ Сонда Ибрайым:

– О, Ийем, айтатуғын сөзиме ашыуланба, бирақ егер ол жерден отыз хақ

адам табылса ше? – деди.

Қудай Ибрайымға:

– Егер ол жерден отыз хақ адам табылса да, олай ислемеймен, – деди.

³¹ Ибрайым тағы:

– О, Ийем, мен Саған сөйлеуге жүрек еттим: ал егер ол жерде тек жигирма хақ адам табылса ше? – деди.

Ол Ибрайымға:

– Жигирмасы ушын да қаланы жоқ етпеймен, – деди.

³² Соңынан Ибрайым былай деди:

– О, Ийем, мен және бир мәртебе сөйлесем ашыұланба: егер ол жерден тек ғана он адам табылса ше?

Ол:

– Он адам ушын да қаланы жоқ етпеймен, – деп жууап берди.

³³ Жаратқан Ийе Ибрайым менен сөйлесип болғаннан кейин, сол жерден кетти. Ибрайым да өз үйине қайтты.

19

Он тоғызыншы бап Содом хәм Гомора қалаларының қыйратылыуы

¹ Кеш болғанда, еки периште Содомға келди. Лут қала дәрұазасының жанында отырған еди. Лут оларды көргенде, күтип алыу ушын орнынан турды да, маңлайы жерге тийгенше ийилип, тәжим етти хәм оларға:

² – Мырзалар, қулыңыздың үйине кириңлер. Аяқларыңызды жууыңлар хәм бизикинде қонып қалыңлар. Соңынан ерте азанда турып, жолыңызды дауам етерсиз, – деди.

Олар:

– Яқ, бизлер түнди қала майданында өткиземиз, – деди.

³ Бирақ Лут жалынып қоймағанлықтан, олар Лутқа ерип, оның үйине келди. Лут олар ушын аўқат таярлады хәм ашытқысыз нан писирди. Олар аўқатланды.

⁴ Олар еле жатып үлгермей атырып, Содом қаласының хәмме тәрөпинен барлық еркеклер, жаслардан баслап ғаррыларға шекем Луттың үйин қоршап алды. ⁵ Олар Лутты шақырып:

– Бүгин кеште саған келген адамлар қай жерде? Оларды бизлерге шығарып бер, олар менен жатайық, – деди.

⁶ Лут сыртқа шығып, арқасынан қапыны жапты да, ⁷ оларға былай деди:

– Тууысқанлар, бундай зулымлықты ислемендер! ⁸ Минекей, мениң еркек қолы тиймеген еки қызым бар. Мен оларды сизлерге шығарып берейин. Оларға қәлегениңизди ислеңлер. Тек бул адамларға қол тийгизбеңлер,

өйткени олар үйимнен баспана тапқан қонағым-ғо!

⁹ Сонда олар:

– Хәй, жолды босат! Өзиң келгинди болып, қазылық та қылмақшымысаң. Бизлер енди саған бетерин көрсетемиз, – деди де, Лутты бар күши менен ийтерип, қапыны сындырмақшы болды.

¹⁰ Бірақ иштеги адамлар қолларын созып, Лутты үйдің ишине киргизди де, қапыны жауып таслады. ¹¹ Ал есик алдында турған адамлардың үлкени-кишисин соқыр етип таслады. Олар есикти де таба алмай қалды.

¹² Соңынан иштеги еки адам Лутқа былай деди:

– Бул жерде басқа кимиң бар? Күйеу балаларың, улларың, қызларың хәм қалада өзиңе дерек ким болса да, хәммесин бул жерден алып шық. ¹³ Себеби бизлер бул жерди жоқ етпекшимиз. Бул халық үстинен Жаратқан Ийеге жетип барған шағымлар жүдә көп. Ол бизлерди қаланы жоқ қылыу ушын жиберди.

¹⁴ Лут сыртқа шықты да, болажақ күйеу балаларына барып:

– Дәрхал бул жерден кетиңлер! Өйткени Жаратқан Ийе бул қаланы жоқ етпекши, – деди.

Деген менен, олар Лутты хәзиллесип атыр деп ойлады.

¹⁵ Таң атқанда, периштелер Лутты асықтырып:

– Хаялыңды хәм еки қызыңды ал да, тез бул жерден кет! Болмаса, қала жазаланғанда, сен де бирге өлип кетесең! – деди.

¹⁶ Ал Лут еле екиленип турған еди. Лутқа Жаратқан Ийениң мийрими түскенликтен, периштелердің өзлери Луттың, оның хаялының хәм қызларының қолларынан услап, қаладан шығарды.

¹⁷ Оларды сыртқа шығарыудан-ақ, периштелердің бири Лутқа:

– Кейниңе бурылып қарама. Бул тегисликлердің хеш бир жеринде иркилмей тауға қаш, болмаса өлесек, – деди.

¹⁸ Бірақ Лут оларға:

– Яқ, мырзалар! ¹⁹ Мине, қулыңыз болған мен сизлердің мийриминизге еристим хәм жанымды қутқарып, үлкен жақсылық қылдыңыз. Бірақ мен тауға жете алмайман, себеби апатқа ушырап, өлип қаламан. ²⁰ Өне, қашып жете алғандай, кишкене бир қала бар екен. Ол кишкене қала-ғо! Мен жанымды сақлап қалыуым ушын, сол қалаға қашып бара қояйын, – деп өтинди.

²¹ Олардың бири Лутқа:

– Яқшы, сениң бул тилегиңди де қабыл етемен. Сен айтқан сол қаланы қыйратпайман. ²² Тез сол жерге қашып бар! Өйткени сен сол жерге барып жетпегениңше, Мен хеш нәрсе ислей алмайман, – деди.

Сол себептен бул қала Соар^у деп аталады.

²³ Лут Соарға жетип келгенде, әлле қашан қуяш шыққан еді. ²⁴ Жаратқан Ийе Содом хәм Гомора үстине аспаннан отлы күкирт жаўдырды. ²⁵ Ол бул қалаларды, пүткил тегисликти, ол жерде жасаўшылардың хәммесин хәм жердеги барлық өсимликлерди жоқ етти. ²⁶ Бирақ Луттың хаялы артына бурылып қарап, дузға айланып қатып қалды.

²⁷ Ибрайым азанда ерте турып, бурын өзи Жаратқан Ийениң алдында турған жерге келди. ²⁸ Ол Содом менен Гомораға хәм пүткил тегисликке қарап, жердиң ошақ сыяқлы түтеп турғанын көрди.

²⁹ Солай етип, Қудай тегисликтеги қалаларды қыйратқан ўақытта Ибрайымды еске алды хәм Лут жасаған қалаларды қыйратқанда, Лутты аман сақлап қалды.

Лут хәм оның қызлары

³⁰ Лут Соарда қалыўдан қорққанлықтан, еки қызы менен бирге қаладан шығып, таўға кетти. Ол еки қызы менен бирге бир үңгирде жасай баслады.

³¹ Бир күни үлкен қызы кишкенесине былай деди:

– Әкемиз қартайып қалды. Бул дүньяның әдети бойынша, бизлерге үйленетуғын бул дөгеректе бирде бир еркек жоқ. ³² Кел, әкемизге шарап ишкизип, оның менен жатайық хәм әкемиз арқалы нәсилимизди жалғастырайық.

³³ Олар сол күни түнде әкесине шарап ишкизди хәм үлкен қызы әкесиниң жанына кирип, оның менен жатты. Бирақ әкеси қызының қашан жатып, қашан турғанын билмеди.

³⁴ Келеси күни үлкен қызы кишкенесине:

– Өткен түнде мен әкем менен жаттым. Оған бүгин түнде де шарап ишкизейик хәм сен барып, әкемиз бенен жат. Солай етип, әкемиз арқалы нәсилимизди жалғастырайық, – деди.

³⁵ Сол күни түнде олар әкесине және шарап ишкизди хәм кишкене қызы әкесиниң жанына кирип, оның менен жатты. Бирақ әкеси қызының қашан жатып, қашан турғанын билмеди.

³⁶ Солай етип, Луттың еки қызы да әкесинен хәмиледар болды. ³⁷ Үлкен қызы ул туўып, оған Моаб деп ат қойды. Ол – хәзирги моаб халқының бабасы.

³⁸ Кишкене қызы да ул туўып, оған Бен-Аммий деп ат қойды. Ол – хәзирги аммон халқының бабасы.

20

^уСоар – «кишкене» дегенди билдиреди.

Жигирмаланшы бап Ибрайым хәм Абимелех патша

¹ Ибрайым Мамреден Негеб жерине көшип, Қадеш хәм Шур аралығында жасады. Соңынан бир қанша ўақыт Герарда қалды. ² Ол хаялы Сараны: «Ол мениң қарындасым», – деди. Сонлықтан Герар патшасы Абимелех адам жиберип, Сараны алдыртты. ³ Бирақ Қудай бир күни түнде Абимелехтиң түсине енип:

– Сен бул хаялды алғаның ушын өлесен, себеби оның күйеуи бар, – деди.

⁴ Абимелех еле Сараға жақынлаған жоқ еди. Ол:

– О, Ийем! Сен айыпсыз адамларды жоқ етпекшимисен? ⁵ Ибрайымның өзи маған оны қарындасым деп айтты-ғо. Хаялы да: «Ол мениң әжағам», – деген еди. Бул исте мениң хұжданым таза, қолларым да хадал, – деди.

⁶ Сонда Қудай түсинде оған былай деди: «Аўа, сениң хұжданыңның таза екенин билемен. Сонлықтан сени Маған қарсы гүна ислеўден сақлап, хаялға қол тийгизиўиңе жол қоймадым. ⁷ Ал енди хаялды күйеўине қайтып бер. Өйткени ол – пайғамбар. Ол сен ушын дуўа етеди, сонда сен өлмейсең. Бирақ билип қой: егер сен хаялды күйеўине қайтарып бермесен, онда өзиң де, барлық адамларың да өлесизлер».

⁸ Абимелех азанда ерте турды да, өзиниң барлық хызметкерлерин жыйнап, оларға болған ўақияны айтып берди. Олар қатты қорқып кетти. ⁹ Абимелех Ибрайымды шақыртып, оған былай деди:

– Сен неге бизлерге булай иследиң? Мени хәм мениң патшалығымды бундай үлкен гүнаға батырғандай, мен саған не жаманлық қылған едим? Сен маған ислеўге болмайтуғын ислерди иследиң, – деди. ¹⁰ Соңынан ол Ибрайымнан:

– Бул исти қандай мақсетте иследиң? – деп сорады. ¹¹ Ибрайым былай деп жуўап берди:

– Мен бул жерлерде адамлар хеш Қудайдан қорқпайды хәм хаялым ушын мени өлтириўи мүмкин деп ойладым. ¹² Хакыйқатында да, ол – мениң қарындасым. Бизлердиң әкемиз бир, аналарымыз басқа болғанлықтан, мен оған үйленген едим. ¹³ Қудай маған әкемниң үйин қалдырып, еллерди гезиўди буйырғанда, мен өз хаялыма: «Маған жақсылық исле: қай жерге барсақ та, мени әжағам деп айт», – деп айтқан едим.

¹⁴ Сонда Абимелех Ибрайымға қой, сыйыр, қул хәм шорыларды сауғаға берди. Ол Сараны да қайтарып берди хәм ¹⁵ Ибрайымға былай деди:

– Мениң жерлерим сениң көз алдында: қай жерди қалесен, сол жерде жаса.

¹⁶ Ал Сараға былай деди: – Минекей, мен әжағана мың шекел гүмис берип атырман. Бул жанындағы адамлар алдында сениң намысыңның таза екенин көрсететуғын дәлил болады. Хәмме сениң айыпсыз екениңди билсин.

¹⁷ Сонда Ибрайым Қудайға дуўа етти хәм Қудай Абимелехке, оның хаялына

хәм шорыларына шыпа берди. Олар және туўатуғын болды. ¹⁸ Себеби Ибрайымның хаялы Сара себепли Жаратқан Ийе Абимелехтиң үйиндеги барлық хаялларды бала туўмайтуғын етип таслаған еди.

21

Жигирма биринши бап Ысақтың туўылыўы

¹ Жаратқан Ийе Өзи айтқанындай Сараға нәзерин түсирип, Өз үәдесин орынлады. ² Сара хәмиледар болды хәм ол Ибрайымға қартайған шағында, Қудай белгилеген ўақытта ул туўып берди. ³ Ибрайым туўылған баласына, яғный Сара туўып берген улына Ысақ² деп ат қойды. ⁴ Қудайдың өзине буйырғанындай, Ибрайым улы Ысақты сегиз күнлигинде сүннет еттирди. ⁵ Ысақ туўылғанда, Ибрайым жүз жаста еди.

⁶ Сара былай деди: «Қудай маған күлки сыйлады. Буны еситкенлердин хәммеси мениң менен бирге күледи». ⁷ Және де: «Ким Ибрайымға: „Сара бала емизеди“, – деп айта алған болар еди? Өйткени Ибрайым қартайғанда, мен оған ул туўып бердим-ғо», – деди.

Ажар менен Исмайылдың қуўылыўы

⁸ Ысақ үлкейип, емшектен шығарылған күни Ибрайым үлкен зыяпат берди. ⁹ Бирақ Сара мысырлы Ажардың Ибрайымға туўып берген улы Исмайылдың Ысақты мазақ етип атырғанын көргенде, ¹⁰ Ибрайымға: «Бул шорыны баласы менен бирге қуўып жибер. Себеби шорының улы мениң улым Ысақ пенен теңдей мийрасхор болмасын», – деди.

¹¹ Бул гәп Ибрайымға аўыр тийди. Өйткени Исмайыл да оның улы еди.

¹² Бирақ Қудай Ибрайымға былай деди:

– Сен баланы хәм шорыңды қайғырма! Сара не айтса, соны исле, себеби сениң урпағың Ысақ арқалы даўам етеди. ¹³ Бирақ шорыңның улынан да Мен бир халық шығараман, өйткени ол да сениң урпағың.

¹⁴ Ертеңине таң азанда, Ибрайым нан хәм бир мес суў алды да, оларды Ажардың ийнине салды хәм оны баласы менен қосып шығарып жиберди. Ажар кетип баратырып, Беер-Шеба шөлинде адасып қалды.

¹⁵ Местеги суў таўсылғанда, Ажар баласын бир путаның астында қалдырды да: ¹⁶ «Баламның қалай өлетуғынын көрмейин», – деп арырақ кетти хәм бир оқ жетирим жерге барып отырып, дад салып жылай баслады.

¹⁷ Қудай баланың жылағанын еситти хәм Оның бир периштеси Ажарға аспаннан даўыслап: «Хәй, Ажар, саған не болды? Қорқпа, Қудай балаңның

² Ысақ – «күледи» дегенди билдиреди.

жатырған жеринен оның жылағанын еситти. ¹⁸ Бар да, баланы турғызып, оны қолынан жетеле. Мен оннан уллы халық жаратаман», – деди.

¹⁹ Соңынан Қудай Ажардың көзин ашты хәм ол бир қудықты көрди. Ол барып, месин суўға толтырды да, баласына суў ишкизди.

²⁰ Солай етип, Қудай бала менен бирге болды. Ол өсип, шөлде жасады хәм мерген болды. ²¹ Исмайыл Паран шөлинде жасап атырған ўақтында, анасы оған Мысырдан бир қызды хаяллыққа алып берди.

Ибрайым менен Абимелехтиң келисим дүзиўи

²² Сол ўақытлары Абимелех хәм оның сәркәрдасы Пихол Ибрайымға былай деди:

– Хәр бир исиңде Қудай сениң менен бирге. ²³ Сонлықтан сен мени, перзентлеримди хәм урпақларымды да алдамайман деп, Қудай алдында ант иш. Мен саған қандай жақсылық еткен болсам, сен де маған хәм өзиң келгинди болып жасап атырған елге сондай жақсылық ет.

²⁴ Ибрайым:

– Мен ант ишемен, – деди.

²⁵ Соңынан Ибрайым Абимелехке адамларының бир қудықты тартып алғаны хәкқинда айтып, шағым етти. ²⁶ Ал Абимелех оған:

– Мен буны кимниң ислегенин билмеймен. Сен маған хеш нәрсе айтпаған едиң. Мен бул хәкқинда хәзир еситип турман, – деди.

²⁷ Кейин Ибрайым Абимелехке қой хәм сыйырлар саўға етти хәм екеўи келисим дүзди. ²⁸ Ибрайым сүриўден жети урғашы қозыны айырып қойды.

²⁹ Абимелех оннан:

– Бул жети урғашы қозыны айырып қойыўыңның мәниси не? – деп сорады.

³⁰ Ибрайым оған:

– Бул қудықты мениң қаздырғанымның дәлили сыпатында, мына жети урғашы қозыны мениң қолымнан қабыл ет, – деди.

³¹ Сөйтип сол жер Беер-Шеба^a деп аталды, өйткени олар екеўи сол жерде ант ишискен еди. ³² Беер-Шебада келисим дүзгеннен соң, Абимелех хәм оның сәркәрдасы Пихол филистлердиң жерине қайтып кетти.

³³ Ибрайым Беер-Шебада бир тамариск^b ағашын тикти хәм сол жерде мәңгилик Қудай Ийеге сыйынды. ³⁴ Ибрайым филистлердиң жеринде келгинди болып көп ўақыт жасады.

22

^aБеер-Шеба – «ант қудығы» ямаса «жетиниң қудығы» дегенди билдиреди.

^bТамариск – жыңғылға уқсаған, бирақ оннан бийик хәм сулыў терек.

Жигирма екінші бап Ибраһымның сыналыуы

¹ Бир қанша уақыттан кейін, Құдай Ибраһымды сынады. Құдай оған:

– Ибраһым! – деди.

Ибраһым:

– Ләббәй! – деди.

² Сонда Құдай оған:

– Өзіңнің сүйикли жалғыз улың Ысақты алып, Мория жерине бар. Ол жерде, Мен саған көрсететуғын таулардың бирінде оны қурбанлыққа шалып, жағып жибер, – деди.

³ Ибраһым ертеңине азанда ерте турып, ешегине жүклерди артты. Ол өзі менен бирге еки хызметши баласын хәм улы Ысақты алды. Қурбанлық ушын отын шауып болып, Құдайдың өзіне айтқан жерине барыу ушын жолға шықты. ⁴ Үшінши күни Ибраһым көз таслап, айтылған орынды узақтан көрди. ⁵ Ибраһым хызметшилерине:

– Сизлер усы жерде ешек пенен бирге қалыңлар. Ал бизлер баламыз екеуимиз ана жерге барып, Құдайға сыйынамыз хәм сизлерге қайтып келемиз, – деди.

⁶ Ибраһым қурбанлық ушын шауылған отынларды баласы Ысаққа арқалатып, өзі от пенен пышақты алды. Соңынан екеуи бирге жүрип кетти.

⁷ Кетип баратырып, Ысақ әкесине:

– Аға! – деди.

– Ләббәй, улым, – деди Ибраһым.

Ысақ оннан:

– Минекей, от хәм отын бар. Бирақ жандырылатуғын қурбанлық ушын берилетуғын қозы қәне? – деп сорады.

⁸ Ибраһым:

– Улым, жандырылатуғын қурбанлық болатуғын қозыны Құдайдың Өзи жеткизеди, – деп жууап берди.

Сөйтип олар екеуи жолын дауам етти.

⁹ Олар Құдайдың Ибраһымға айтқан жерине жетип келгенде, Ибраһым қурбанлық орын қурып, оның үстине отынларды қалады. Кейін улы Ысақты байлап, қурбанлық орындағы отынлардың үстине жатқызды. ¹⁰ Ибраһым баласын бауызламақшы болып, пышақты алды. ¹¹ Бирақ Жаратқан Ийениң бир периштеси аспаннан дауыслап:

– Ибраһым! Ибраһым! – деди.

– Ләббәй, – деди ол.

¹² Периште оған:

– Балаға қол көтерме, оған хеш нәрсе ислеме. Енди мен сениң Құдайдан қорқатуғыныңды билдим. Себеби сен Меннен жалғыз улыңды да аямадың, –

деди.

¹³ Ибрайым басын көтерип, путалыққа шақынан илинип турған қошқарды көрди. Ол барып, қошқарды әкелди де, улының орнына қошқарды қурбанлық ушын шалып, жағып жиберди. ¹⁴ Солай етип, Ибрайым сол орынды Яхўе-Ире^c деп атады. Сонлықтан усы күнге дейин: «Жаратқан Ийе таўында өзи жеткизеди», – деп айтылады.

¹⁵ Жаратқан Ийениң периштеси екинши рет Ибрайымға аспаннан даўыслап ¹⁶ былай деди: «Жаратқан Ийе былай дейди: „Өз атым менен ант ишемен, сен бул исти ислеп, жалғыз улыңды да аямадың, ¹⁷ сонлықтан Мен сени үсти-үстине жарылқайман. Урпақларыңды аспандағы жулдызлар хәм теңиз жағасындағы кумлар сыяқлы үсти-үстине көбейтемен. Сениң урпақларың душпанларыңның қалаларына ийелик етеди. ¹⁸ Маған бойсынғаның ушын, урпақларың арқалы жер жүзиндеги барлық халықлар жарылқанады“».

¹⁹ Соннан кейин, Ибрайым хызметшилериниң жанына қайтып келди. Олар бирликте Беер-Шебаға қарай кетти. Ибрайым сол жерде жасап қалды.

Нахордың урпақлары

²⁰ Бир қанша ўақытлардан соң, Ибрайымға: «Туўысқаның Нахорға хаялы Милка уллар туўып берди», – деген хабар жетип келди. ²¹ Милка туңғышы Усты, оның иниси Бузды, Арамның әкеси Кемуелди, ²² Кеседти, Хазоны, Пилдашты, Идлафты хәм Бетуелди дўньяға келтирди. ²³ Ал Бетуелден Ребекка туўылды. Усы сегиз улды Ибрайымның туўысқаны Нахорға Милка туўып берди. ²⁴ Нахордың Реума деген тоқалы да оған Тебах, Гахам, Тахаш хәм Мааха деген балаларды туўып берди.

23

Жигирма үшінши бап Сараның қайтыс болыўы

¹ Сара бир жүз жигирма жети жыл өмир сүрди. ² Ол Кенаан жериндеги Кирят-Арбада, яғный хәзирги Хебронда қайтыс болды. Ибрайым Сара ушын жылап, аза тутты. ³ Соңынан ол хаялының денесиниң қасынан шығып, хеттлерге:

⁴ – Мен араңызда келгинди хәм жат адамман. Өз мархумымды жерлеп, мазар қылыўым ушын, жериңизден маған аз-маз сатыңлар, – деди.

⁵ Хеттлер Ибрайымға былай деп жуўап берди:

⁶ – Мырза, бизлерди тыңлаңыз. Сен бизлердиң арамыздағы күшли бир

^c Яхўе-Ире – «Жаратқан Ийе көреди», яғный «Жаратқан Ийе жеткереди» дегенди билдиреди.

төресіз. Мархумыңызды қәбирлеримиздің ең жақсысына апарып қойыңыз. Мархумыңызды қойыуыңыз үшін, бизлердің хеш биримиз де қәбиримизди аямаймыз.

⁷ Сонда Ибрайым сол елдің халқы болған хеттлерге тәжим етип ⁸ былай деди:

– Егер сизлер мениң өз мархумымды жерлеуіме қайыл болсаңыз, онда мени тыңлап, мен үшін Сохардың улы Эфроннан өтиниш етиңдер. ⁹ Ол өз атызының шетіндеги Махпела үңгирин маған сатсын. Сол үңгирди мазарға айландырыуым үшін, мен сизлердің алдыңызда үңгирдің қунын толық төлеймен.

¹⁰ Хетт халқынан болған Эфрон өз халқының арасында отырған еди. Ол қала дәрұазасының алдына жыйналған барлық хеттлерге еситтирип, Ибрайымға:

¹¹ – Яқ, мырзам, мени тыңлаң. Мен үңгирге қоса атызды да беремен. Мен өз халқымның алдында оны сизге беремен. Мархумыңызды жерлей бериң, – деп жууап берди.

¹² Ибрайым сол жердің халқының алдында тәжим етти хәм ¹³ хәммеге еситтирип, Эфронға:

– Өтиниш, мени тыңлаңыз, атыз үшін ақша төлейин. Оны қабыл етиң. Мен мархум хаялымды сол жерге жерлейин, – деди.

¹⁴ Сонда Эфрон Ибрайымға:

¹⁵ – Яқшы, мырзам, мени тыңлаң. Жердің бақасы төрт жүз гүмис шекел^d. Төрт жүз шекел гүмис туратуғын бир бөлек жер бизлердің арамызда не болыпты? Мархумыңызды жерлей бериң, – деп жууап берди.

¹⁶ Ибрайым ыразы болып, Эфрон хеттлердің алдында еситтирип айтқан төрт жүз шекел гүмисти саўдада қолланылатуғын өлшем бойынша тәрзиге салып, өлшеп берди.

¹⁷ Солай етип, Мамреге жақын жердеги Махпелада орналасқан Эфронның атызы, ондағы үңгир хәм ол жерде өсип турған барлық тереклер

¹⁸ Ибрайымның меншигине айланды. Буған қала дәрұазасының алдына жыйналған барлық хеттлер гүуа болды.

¹⁹ Соннан кейин, Ибрайым хаялы Сараны Кенаан жеріндеги Мамреге, яғный Хебронға жақын жердеги Махпела атызындағы үңгирге қойды.

²⁰ Солай етип, хеттлерден алынған атыз хәм ондағы үңгир мазар сыпатында Ибрайымның мүлкине айланды.

24

^dТөрт жүз шекел – шама менен 4,5 кг.

Жигирма төртінші бап Ысақтың үйленіуі

¹ Ибрайым қартайып, бираз жасқа барып қалған еді. Жаратқан Ийе оны хәр тәрөплеме жарылқап қойған еді. ² Ибрайым үйіндегі хәмме нәрсени басқаратуғын бас хызметшисине былай деди:

– Қолыңды санымның астына қойып^е, ³ аспан хәм жердің Қудайы болған Жаратқан Ийе хақы ант ишиуінди қәлеймен: мен араларында жасап атырған кенаан халқынан улыма қыз алма. ⁴ Ал улым Ысаққа қыз алыу ушын мениң елиме, ағайин-тууғанларыма бар.

⁵ Хызметши Ибрайымнан:

– Егер қыз мениң менен бирге бул елге келиуди қәлемесе ше? Онда улыңызды өзиңиз шығып кеткен елге апарыуым керек пе? – деп сорады.

⁶ Ибрайым оған былай деди:

– Яқ, улымды хасла ол жерге апара гөрме! ⁷ Мени өз әкемнің үйинен, тууылған елимнен алып шығып: «Бул жерди сениң урпақларыңа беремен», – деп ант ишкен аспанның Қудай Ийеси сениң алдыңнан Өз периштесин жибереди хәм сен сол жерден улыма қыз алып келесең. ⁸ Егер қыз сениң менен бирге келиуди қәлемесе, онда сен маған берген бул антыңнан азат боласаң. Тек улымды ол жерге апара гөрме!

⁹ Солай етип, хызметши хожайыны Ибрайымның санының астына қолын қойып, айтылғанды ислеуге ант ишти.

¹⁰ Соңынан хызметши хожайынының түйелеринен онын хәм хәр қыйлы қымбат бахалы затларынан алып, жүрип кетти. Ол Арам-Нахарайымдағы^f Нахор жасайтуғын қалаға жетип келди. ¹¹ Хызметши түйелерин қала сыртындағы қудықтың қасына шөктирди. Бул хаял-қызлар суу алыу ушын шығатуғын кешки пайыт еді.

¹² Сонда хызметши былай деп дууа етти: «О, Жаратқан Ийе, хожайыным Ибрайымның Қудайы! Бүгин маған әумет берип, хожайыным Ибрайымға жақсылық ислей гөр! ¹³ Мине, мен қудық басында турман, қаланың қызлары суу алыуға киятыр. ¹⁴ Мен қайсы қызға: „Гүзеңди еңкейт, мен суу ишип алайын“, – дегенимде, ол: „Ишиңиз, мен түйелериңизди де сууғараман“, – десе, онда сол қыз Сениң қулың Ысақ ушын таңлаған қызың болсын.

^е Қолыңды санымның астына қойып – бул ис-хәрекет берилген анттың жүдә әхмийетли екенлигин хәм бузылмас ант екенлигин билдиреди.

^f Арам-Нахарайым – еврейше мәниси «Еки дәрьяның Арамы». Бул Евфрат дәрьясының шығысында, хәзирги Сирия мәмлекетиниң арқа тәрөпинде жайласқан жерлер. Ибрайымның базы ағайинлери усы жерде жасаған. Арам-Нахарайым және де Паддан-Арам (25:20 қа қараң) хәм Паддан (48:7) атлары менен танылған.

Хожайыныма жақсылық ислегенинди соннан билейин».

¹⁵ Хызметши еле дуғасын тамамламай атырып-ақ, ийнине гүзесин көтерген Ребекка келип қалды. Ол Ибрайымның иниси Нахор менен хаялы Милканың улы Бетуелдің қызы еди. ¹⁶ Ребекка оғада сулыұ, еркек қолы тиймеген қыз еди. Ол қудыққа қарай төмен түсти де, гүзесин суўға толтырып, жоқары шықты. ¹⁷ Ибрайымның хызметшиси қыздың алдына жуўырып шығып:

– Өтиниш, гүзеңнен маған аз-маз суў бер, – деди.

¹⁸ – Ишиңиз, мырза, – деп қыз дәрхал гүзесин ийнинен түсирди де, оған ишиўге суў берди. ¹⁹ Қыз оған ишкизип болып:

– Мен түйелериңизди де шөли қанғанша суўғарып берейин, – деди.

²⁰ Соңынан қыз гүзесіндеги қалған суўды наўаға қуйып босатты да, және суў тартып шығарыў ушын қудыққа қарай жуўырып кетти. Солай етип, ол хызметшиниң барлық түйелерин суўғарды. ²¹ Ал хызметши болса, Жаратқан Ийениң жолын әўметли қылған ямаса қылмағанын билиў ушын, қызға дыққат қойып, үнсиз қарап турды.

²² Түйелери суў ишип болғаннан соң, ол қызға аўырлығы ярым шекел шығатуғын алтын әребек хәм он шекел шығатуғын еки алтын билезик берди.

²³ Соңынан ол қыздан:

– Айтшы, кимниң қызысаң? Бизлердиң түнеп шығыўымыз ушын әкеңниң үйинен орын табыла ма? – деп сорады.

²⁴ Қыз оған:

– Мен Милканың Нахорға туўып берген улы Бетуелдің қызыман. ²⁵ Бизде сабан да, жем де көп, түнеў ушын орын да бар, – деп жуўап берди.

²⁶ Сонда хызметши тәжим етип, Жаратқан Ийеге сыйынды да: ²⁷ «Өз мийрим-шәпәэтин хәм садықлығын хожайынымнан аямаған Ибрайымның Қудайы – Жаратқан Ийеге алғыслар болсын. Ол мени туўры хожайынымның ағайин-туўғанларының үйине баслап келди», – деди.

²⁸ Қыз анасының үйине жуўырып барып, болған ўақья хәққинда айтып берди.

²⁹ Ребекканың Лабан деген әжағасы бар еди. Ол қудық басында турған адамға қарай жуўырып кетти. ³⁰ Лабан қарындасының мурнындағы әребекти, қолларындағы билезиклерди көрип, Ребеккадан ол адамның өзине не айтқанын еситкенде, дәрхал сол адамның жанына кеткен еди. Ал сол адам қудық басында, түйелердиң жанында турған еди. ³¹ Лабан оған:

– Үйге жүриң, О, Жаратқан Ийе жарылқаған бенде! Неге сыртта турыпсыз? Мен өзиңиз ушын бөлме, түйелериңиз ушын орын таярлап қойдым, – деди.

³² Солай етип, хызметши үйге кирди. Лабан түйелердиң жүклерин түсиртип, алдына сабан хәм жем салдырды. Хызметшиниң хәм оның жанындағылардың аяқларын жуўыў ушын суў әкелдирди. ³³ Алдыларына аўқат қойылғанда,

хызметши:

– Мен не ушын келгенимди айтпай турып, аўқат жемеймен, – деди.

– Мейли, айтың, – деди олар.

³⁴ Сонда хызметши былай деди:

– Мен Ибрайымның хызметшисимен. ³⁵ Жаратқан Ийе хожайынымды мол-мол етип жарылқап, оны байытты. Оған қой хәм сыйырлар, гүмис хәм алтынлар, кул хәм шорылар, түйе хәм ешеклер берди. ³⁶ Хожайынымның хаялы Сара қартайған шағында оған ул туўып берди. Хожайыным өзиниң барлық мал-мүлкин улына тапсырды. ³⁷ Хожайыным маған ант иштирип: «Улыма мен жеринде жасап атырған кенаан халқының қызларынан емес, ³⁸ ал мениң ата журтыма, ағайин-туўғанларыма барып, сол жерден қыз алып бересен», – деди. ³⁹ Мен хожайынымнан: «Егер ол қыз мениң менен келиўди қәлемесе ше?» – деп сорадым. ⁴⁰ Сонда ол маған: «Мен Жаратқан Ийениң жолы менен жүрмен. Ол Өз периштесин сениң менен бирге жиберип, жолыңды береді. Сен ағайин-туўғанларымнан, ата журтымнан улыма қыз алып кел. ⁴¹ Егер сен ағайин-туўғанларыма барғаныңда, олар саған қызын бермесе, онда сен ишкен антыңнан азат болсаң, аўа, сен усындай жағдайда ишкен антыңнан азат болсаң», – деди.

⁴² Солай етип, мен бүгин қудық басына келгенимде: «О, Жаратқан Ийе, хожайыным Ибрайымның Қудайы! Өтинемен, жолымды бере гөр! ⁴³ Хәзир мен қудық басында турман. Егер мен суў алыўға келген қызлардың бирине: „Өтиниш, гүзеңнен маған аз-маз суў бер“, – десем, ⁴⁴ ол маған: „Ишиңиз, мен түйелериңизди де суўғараман“, – деп айтса, Жаратқан Ийениң хожайынымның улы ушын таңлаған қызы сол болсын», – деп дуўа еттим.

⁴⁵ Мен еле ишимнен дуўа етип турғанымда, ийинине гүзесин көтерип, Ребекка сыртқа шықты. Ол төмен түсип, қудықтан суў алды. Мен оған: «Өтиниш, маған ишиўге суў бер», – дедим.

⁴⁶ Ребекка дәрхал ийининен гүзесин түсирип: «Ишиңиз, мен түйелериңизди де суўғараман», – деди. Солай етип, мен суў иштим, ол түйелеримди суўғарды.

⁴⁷ Мен оннан: «Кимниң қызысаң?» – деп сорадым.

Ол маған: «Мен Милканың Нахорға туўып берген улы Бетуелдиң қызыман», – деди.

Сонда мен оның мурнына әребек, қолларына билезик тақтым. ⁴⁸ Соң тәжим етип, Жаратқан Ийеге сыйындым. Хожайынымның улына инисиниң ақлық қызын алыў ушын маған туўры жолды көрсеткен хожайыным Ибрайымның Қудайы – Жаратқан Ийеге алғыслар айттым.

⁴⁹ Енди сизлер хожайыныма жақсылық ислеп, садықлық көрсетпекши болсаңыз, маған айтыңлар, егер қәлемесеңиз, оны да айтыңлар, мен не

ислейтуғынымды шешейин.

⁵⁰ Лабан менен Бетуел былай деп жууап берди:

– Бул – Жаратқан Ийениң иси. Бизлер саған жақсы-жаман, хеш нәрсе айта алмаймыз. ⁵¹ Мине, Ребекка, оны алып кете бер. Жаратқан Ийениң айтқанындай, ол сениң хожайыныңның улына хаял болсын.

⁵² Ибрайымның хызметшиси буны еситкенде, жерге дейин ийилип, Жаратқан Ийеге сыйынды. ⁵³ Соңынан хызметши гүмис хәм алтын затларды, кийимлерди шығарып, Ребеккаға берди, және де, оның әжағасы менен анасына да қымбат бахалы саўғалар берди. ⁵⁴ Соңынан хызметши хәм оның жанындағылар ишип-жеди хәм сол жерде қонып қалды.

Ертеңине азанда олар уйқыдан турғанда, хызметши:

– Енди рухсат болса, хожайыныма қайтаман, – деди.

⁵⁵ Бирақ Ребекканың әжағасы хәм анасы:

– Қыз онлаған күн бизлер менен болсын, кейин жолға шығарсызлар, – деди.

⁵⁶ Ал хызметши буған:

– Жаратқан Ийе жолымды берип тур екен, мени ирикпеңлер. Маған хожайыныма қайтыўға рухсат бериңлер, – деди.

⁵⁷ Сонда олар:

– Қызды шақырып сорайық, өзи не дер екен? – деди. ⁵⁸ Сөйтип олар Ребекканы шақырып, оннан:

– Мына адам менен кетесең бе? – деп сорады.

– Кетемен, – деди ол.

⁵⁹ Солай етип, олар Ребекканы, оның тәрбияшысын, Ибрайымның хызметшиси менен оның адамларын шығарып салды. ⁶⁰ Олар Ребеккаға пәтия берип былай деди:

«Қарындасым, анасы бол мың-мыңлаған перзентлердиң,
Үрим-путақларың ийелесин душпан қалаларын».

⁶¹ Соңынан Ребекка хәм оның жас шорылары таярланып, түйелерге минди хәм Ибрайымның хызметшисиниң изине ерди. Солай етип, хызметши Ребекканы алып, жолға шықты.

⁶² Сол ўақытта Ысақ Беер-Лахай-Ройден келген еди, себеби ол Негеб жеринде жасап атыр еди. ⁶³ Кеште Ысақ ойланыў ушын атызға шықты хәм ол басын көтерип қарағанда, жақынлап киятырған түйелерди көрди. ⁶⁴ Ребекка Ысақты көрип, түйеден түсти хәм ⁶⁵ хызметшиден:

– Бизлерге қарай атыз бойлап киятырған ана адам ким? – деп сорады.

– Бул – мениң хожайыным, – деп жууап берди хызметши.

Сонда Ребекка жаўлығын алып, жүзин жапты. ⁶⁶ Хызметши Ысаққа ислеген

ислериниң хәммесин айтып берди. ⁶⁷ Ысақ Ребекканы анасының шатырына алып келди хәм оған үйленди. Солай етип, Ребекка Ысақтың хаялы болды. Ысақ Ребекканы сүйип қалды. Усы тәризде ол анасы қайтыс болғаннан кейинги қайғысына жубаныш тапты.

25

Жигирма бесинши бап Ибрайымның өлими

¹ Ибрайым және Қатура деген хаялға үйленди. ² Ол Ибрайымға Зимран, Йокшан, Медан, Мидян, Ишбақ хәм Шуах атлы балаларды туўып берди. ³ Йокшаннан Шеба менен Дедан туўылды. Деданның урпақларынан ашшур, летуш хәм леум халықлары келип шықты. ⁴ Мидяннан Эфа, Эфер, Ханох, Абида хәм Элдаа деген уллар туўылды. Булардың хәммеси Қатураның уллары еди.

⁵ Ибрайым өзиниң барлық мал-мүлкин Ысаққа қалдырды. ⁶ Ал тоқалларының балаларына көзиниң тири ўақтында саўғалар берип, оларды Ысақтан узақластырып, шығыстағы жерлерге жиберди. ⁷ Ибрайым барлығы болып бир жүз жетпис бес жыл өмир сүрди. ⁸ Ол ғаррылық дәўранын сүрип, узақ жасады, қартайған шағында деми таўсылып, қайтыс болды хәм өз ата-бабаларына қосылды. ⁹ Уллары Ысақ хәм Исмайыл оны Мамреге жақын жердеги, хетт халқынан болған Сохардың улы Эфронның атызындағы Махпела үңгирине қойды. ¹⁰ Ибрайым бул атызды хеттлерден сатып алған еди. Солай етип, Ибрайым хәм оның хаялы Сара сол жерге қойылды.

¹¹ Ибрайымның өлиминен соң, Қудай оның улы Ысақты жарылқады. Ысақ Беер-Лахай-Ройидиң жанында жасайтуғын еди.

Исмайылдың урпақлары

¹² Сараның шорысы, мысырлы Ажардан туўылған Ибрайымның улы Исмайылдың шежиреси мынадай: ¹³ Исмайылдың улларының туўылыў тәртиби бойынша атлары мынадай: тунғыш улы Небайот, соң Кедар, Адбеел, Мибсам. ¹⁴ Мишма, Дума, Масса, ¹⁵ Хадад, Тема, Етур, Нафиш хәм Кедма. ¹⁶ Исмайылдың уллары болған булар – он еки урыўдың көсеми болды. Усы он еки урыў хәм олардың аўыллары менен мөкан басқан жерлери олардың атлары менен аталды. ¹⁷ Исмайыл бир жүз отыз жети жасында деми таўсылып, қайтыс болды хәм өз ата-бабаларына қосылды. ¹⁸ Исмайылдың урпақлары Хаўила хәм Шур аралығындағы жерлерге мөкан басқан еди. Шур Ассирияға баратуғын жолда, Мысырға жақын жайласқан еди. Олар туўысқанларының

шығыс тәрәпинде жасады^g.

Яқып пенен Эсаўдың туўылыўы

¹⁹ Ибрайымның улы Ысақтың өмир тарийхы мынадай: Ибрайымнан Ысақ туўылды. ²⁰ Ысақ Ребеккаға үйленгенде қырқ жаста еди. Ребекка Паддан-Арамнан^h болған арамлы Бетуелдин қызы, арамлы Лабанның қарындасы еди. ²¹ Ысақ хаялы ушын Жаратқан Ийеге дуўа етти, өйткени хаялы перзентсиз еди. Жаратқан Ийе Ысақтың дуўасына жуўап берди хәм Ребекка хәмиледар болды. ²² Оның курсағындағы балалар бир-бири менен төбелесе баслады. Сонда Ребекка: «Неге бундай болып атыр?» – деп Жаратқан Ийеден сорады. ²³ Жаратқан Ийе оған былай деди:

«Сениң курсағыңда еки халық бар,
Сеннен еки түрли халық бөлинип шығар,
Бири екиншисинен күшлирек болып,
Үлкени кишкенесине хызмет етер».

²⁴ Ребекканың туўыўы ўақты келгенде, курсағында егиз уллардың бар экени мәлим болды. ²⁵ Биринши туўылған улы қып-қызыл болып, денеси тон сыяқлы жүнли еди. Сонлықтан оның атын Эсаўⁱ деп қойды. ²⁶ Кейин оның сыңары туўылды. Ол Эсаўдың табанын қолы менен ушлап шыққан еди. Сонлықтан оны Яқып^j деп атады. Олар туўылғанда, Ысақ алпыс жаста еди.

Эсаўдың Яқыпқа туңғышлығын сатыўы

²⁷ Балалар өсип, ержетти. Эсаў дүзди сүйетуғын шебер аңшы, ал Яқып үйден шықпайтуғын тыныш адам болды. ²⁸ Ысақ Эсаўды жақсы көретуғын еди, себеби оның аўлап әкелген аңларының гөшин жеўди унататуғын еди. Ал Ребекка Яқыпты жақсы көретуғын еди.

²⁹ Бир күни Яқып аўқат писирип атырғанда, Эсаў дүзден шаршап, аш болып келди. ³⁰ Ол Яқыпқа:

– Маған мына қызыл аўқатыңнан бер, мен аш болып турман, – деди. Сол себепли ол Эдом^k деп те аталды.

^gОлар туўысқанларының шығыс тәрәпинде жасады – Ямаса: Олар барлық туўысқанлары менен жаўласып өмир сүрди.

^hПаддан-Арам – Арам-Наҳарайым. 24:10 түсиндирмеге қараң.

ⁱЭсаў – бул аттың мәниси анық емес, ол «жүнли» дегенди билдириўи мүмкин.

^jЯқып – «табанды ушлап алады», астарлы мәниси «алдайды».

^kЭдом – «қызыл» дегенди билдиреди.

³¹ Яқып оған:

– Дәслеп маған туңғышлығыңды сат! – деди.

³² Эсаў оған:

– Аштан өлейин деп турғанымда, туңғышлықтан маған не пайда? – деди.

³³ Яқып:

– Дәслеп маған ант бер! – деди.

Сонда Эсаў Яқыпқа ант берип, өз туңғышлығын оған сатты.

³⁴ Соннан кейин, Яқып Эсаўға нан хәм қызыл лобия сорпа берди. Эсаў ишип-жеп болып, орнынан турып кетти.

Солай етип, Эсаў өз туңғышлығының қәдирине жетпеди.

26

Жигирма алтыншы бап Ысақ хәм Абимелех патша

¹ Елде Ибрайымның дәуиринде болған ашлықтан басқа бир ашлық жүз берди. Ысақ Герарға, филистлердің патшасы Абимелехке кетти. ² Жаратқан Ийе Ысаққа көринип былай деди: «Мысырға барма, Мен айтатуғын жерде жаса. ³ Сол жерде келгинди болып жасай бер. Мен сениң менен бирге болып, сени жарылқайман. Мине, усы жерлердің хәммесин саған хәм сениң урпақларыңа беремен. Әкең Ибрайымға берген антымды орынлайман.

⁴ Сениң урпақларыңды аспандағы жулдызлар сыяқлы көбейтип, усы жерлердің хәммесин оларға беремен. Жер жүзинің барлық халықлары сениң урпақларың арқалы жарылқанады. ⁵ Өйткени Ибрайым Маған бойсынып, Мениң тапсырмаларымды, буйрықларымды, қағыйдаларымды хәм көрсетпелеримди орынлады».

⁶ Солай етип, Ысақ Герарда орналасып қалды. ⁷ Сол жердің халқы оннан хаялы хаққында сорағанда, ол хаялын қарындасым деп айтты. Себеби ол: «Ребекка гөззал, сонлықтан бул жердің адамлары мени ол себепли өлтиреди», – деп ойлап, оны хаялым деп айтыўға қорқты. ⁸ Ысақ сол жерде жасап атырғанына көп болғанда, филистлердің патшасы Абимелех терезеден қарап, Ысақтың Ребекканы аймалап атырғанын көрди. ⁹ Сонда Абимелех Ысақты шақырып алып:

– Ол сениң хаялың екен-ғо. Неге оны қарындасым дедің? – деп сорады.

Ысақ оған жуўап берип:

– Өйткени, ол себепли мени өлтиреди деп ойладым, – деди.

¹⁰ Абимелех оған:

– Неге бизлерге булай иследиң? Халық арасынан биреўдің хаялыңа жақынласып қойыўы мүмкин еди-ғо. Сондай болғанда, сен бизлерди гүнаға батырар едиң! – деди. ¹¹ Соңынан Абимелех пүткил халыққа: «Ким де ким

бул адамға ямаса оның хаялына қол тийгизсе, ол сөзсиз өлтириледи», – деди.

Ысақтың жарылқаныуы

¹² Ысақ сол жерге туқым септи хәм сол жылы жүз есе артық өним алды. Себеби оны Жаратқан Ийе жарылқаған еди. ¹³ Ысақ байып кетти, байлығы кем-кемнен көбейип, ол жүдә бай адамға айланды. ¹⁴ Оның ири хәм майда маллары, көп хызметшилери болғанлықтан, филистлер оны қызғана баслады. ¹⁵ Әкеси Ибрайымның тири ўақтында оның хызметшилери қазған қудықлардың хәммесин филистлер топырақ пенен көмип таслады.

¹⁶ Сонда Абимелех Ысаққа:

– Бициң жеримизден кет, өйткени сен бизлерден гөре анағурлым күшли болып кеттиң, – деди.

¹⁷ Соннан кейин, Ысақ ол жерден кетип, Герар ойпатлығына шатырларын тикти хәм сол жерге қоныс басты. ¹⁸ Әкеси Ибрайымның тири ўақтында қазылып, оның өлиминен соң филистлер тәрeпинен көмип тасланған қудықларды Ысақ қайтадан қаздырып, оларға әкеси қойған бурынғы атларды қойды.

¹⁹ Ысақтың хызметшилери ойпатлықта қудық қазып атырып, бир булақ тапты. ²⁰ Герар шопанлары: «Бул суў бизлердики», – деп Ысақтың шопанлары менен жәнжеллести. Олар өзи менен таласқаны ушын Ысақ қудықты Эсек¹ деп атады.

²¹ Соңынан олар басқа бир қудық қазды. Бирақ бул қудық себепли де жәнжел шығып, Ысақ оны Ситна^m деп атады. ²² Ысақ ол жерден көшип кетип, және басқа бир қудық қаздырды. Бул қудық себепли жәнжел шықпағанлықтан, Ысақ оны Рехоботⁿ деп атап: «Жаратқан Ийе ақыры бизлерге кең жер берди. Енди бизлер бул жерде өсип-өнемиз», – деди.

²³ Ысақ ол жерден Беер-Шебаға көшип кетти. ²⁴ Жаратқан Ийе сол күни түнде оған көринип: «Мен әкең Ибрайымның Қудайыман. Қорқпа, Мен сениң менен биргемен. Мен сени жарылқайман хәм қулым Ибрайым ушын урпағыңды көбейтемен», – деди. ²⁵ Ысақ сол жерде қурбанлық орын қурып, Жаратқан Ийеге сыйынды. Ол шатырларын сол жерге тикти хәм оның хызметшилери бир қудық қазды.

Ысақ пенен Абимелех арасындағы келисимнің дүзилиўи

²⁶ Абимелех, оның кеңесгөйи Ахуззат хәм сәркәрдасы Пихол Герардан

¹Эсек – «таласыў» дегенди билдиреди.

^mСитна – «душпанлық» дегенди билдиреди.

ⁿРехобот – «кеңлик» дегенди билдиреди.

Ысаққа келди. ²⁷ Ысақ оларға:

– Неге мениң алдыма келдіңдер? Сизлер мени жек көріп, елиңизден куўып жиберген едиңиз-ғо! – деди.

²⁸ Олар:

– Жаратқан Ийениң сениң менен бирге екенин бизлер анық билдик.

Сонлықтан бизлер сениң менен өз ара ант ишип, келисим дүзиўди ойладық.

²⁹ Бизлер саған қол тийгизбей, тек жақсылық етип, сени тынышлық пенен жибергенимиз сыяқлы, сен де бизлерге жаманлық ислемеўиң ҳаққында келисим дүзейик. Сен енди Жаратқан Ийе тәрәпинен жарылқанған адамсаң, – деди.

³⁰ Ысақ олар ушын зыяпат берди ҳәм олар ишип-жеди. ³¹ Ертеңине таң азанда турып, олар бир-бирине ант берди. Соңынан Ысақ оларды шығарып салды ҳәм олар Ысақтың алдынан аман-есен кетти.

³² Усы күни Ысақтың хызметшилери келип: «Бизлер суў таптық», – деп өзлери қазған қудық ҳаққында оған хабарлады. ³³ Ысақ ол қудықтың атын Шеба^о деп атады. Сол себепли ол қаланың аты бүгинги күнге шекем Беер-Шеба деп аталады.

Эсаўдың ҳаяллары

³⁴ Эсаў қырк жасқа толғанда, хетт халқынан болған Беерийдиң қызы Яхудитке ҳәм хетт халқынан болған Элонның қызы Басематқа үйленди.

³⁵ Бул ҳаяллар Ысақ пенен Ребекканың басына көп қайғы салды.

27

Жигирма жетинши бап Ысақтың Яқыпқа пәтия бериўи

¹ Ысақ қартайып, көзи көрмей қалды. Ол үлкен улы Эсаўды шақырып алып, оған:

– Улым! – деди.

– Ләббәй! – деп жуўап берди Эсаў.

² Ысақ оған былай деди:

– Мине, мен қартайып қалдым, қашан өлетуғынымды билмеймен. ³ Енди сен қуралларыңды: садақ ҳәм оқларыңды ал да, дүзге кетип, мен ушын бир аң аўлап кел. ⁴ Кейин мен жақсы көретуғын мазалы аўқат таярлап, маған алып кел. Мен оны жеп, өлмесимнен бурын саған пәтия берейин.

⁵ Ысақ улы Эсаўға бул сөзлерди айтып атырғанда, буны Ребекка еситип турған еди. Эсаў аң аўлап әкелий ушын дүзге кеткенде, ⁶ Ребекка улы Яқыпқа

^оШеба – «ант» ямаса «жети» дегенди билдиреди.

былай деди:

– Мен әкеңнің әжағаң Эсаўға айтқан гәпин еситип қалдым. Әкең оған:
⁷ «Маған бир аң аўлап әкелип, мазалы аўқат таярла. Мен оны жеп,
өлмесимнен бұрын саған Жаратқан Ийе алдында пәтия берейин», – деди.

⁸ Улым, енди мени дыққат пенен тыңлап алып, айтқанларымды исле:

⁹ сүриўге барып, ол жерден маған еки ылақты сайлап әкел. Мен олардан әкең
жақсы көретуғын мазалы аўқат таярлайын. ¹⁰ Соңынан сен оны жеўи ушын
әкеңе апарсаң. Сонда әкең өлмесинен бұрын саған пәтиясын береді. ¹¹ Яқып
анасы Ребеккаға:

– Бирақ әжағам Эсаўдың денесин жүн басқан, ал мениң денемде жүн жоқ.
¹² Егер әкем мени сыйпалап көрсе не қыламан? Оны алдап атырғанымды
билип қойса, пәтия орнына ғарғыс аламан-ғо, – деди.

¹³ Анасы оған:

– Балам, саған келетуғын ғарғыс маған келсин. Сен мениң гәпиме кирип,
ылақларды алып кел! – деди.

¹⁴ Сонда Яқып барып, ылақларды анасына әкелип берди. Анасы олардан
Ысақ жақсы көретуғын мазалы аўқат таярлады. ¹⁵ Соңынан Ребекка үлкен
улы Эсаўдың үйдеги ең жақсы кийимлерин алып, киши улы Яқыпқа
кийгизди. ¹⁶ Оның қолларын хәм мойнының жүнсиз жерлерин ылақлардың
териси менен орады. ¹⁷ Кейин өзи таярлаған мазалы аўқат пенен нанды улы
Яқыптың қолына берди.

¹⁸ Солай етип, Яқып әкесиниң жанына келип:

– Аға! – деди.

Әкеси оған:

– Ләббәй, улымның қайсы бирисең? – деди.

¹⁹ Яқып әкесине:

– Мен сениң туңғыш улың Эсаўман. Мен сениң айтқаныңды иследим.
Тикейип отырып, мен әкелген аңның гөшинен же. Сөйттип, маған пәтияңды
бер, – деди.

²⁰ Ысақ улынан:

– Қалайынша бунша тез таптың, улым? – деп сорады.

Яқып әкесине:

– Сениң Қудайың болған Жаратқан Ийе мениң жолымды берди, – деп
жуўап берди.

²¹ Сонда Ысақ Яқыпқа:

– Жақынырақ кел, улым. Сен расында да, улым Эсаўсаң ба ямаса ол
емессең бе, соны билиў ушын сени бир сыйпалап көрейин, – деди.

²² Яқып әкеси Ысаққа жақынлады. Әкеси оны сыйпалап көрип: «Даўысы –
Яқыптың даўысы, бирақ қоллары – Эсаўдың қоллары», – деп сөйленди.

²³ Яқыптың қоллары ажағасы Эсаудың қолларындай жүнли болғанлығы себепли, Ысақ оны танымады. Сонлықтан ол пәтиясын бермекши болып атырып, ²⁴ және оннан:

– Сен расында да, улым Эсаўмысаң? – деп сорады.

– Аўа, Эсаўман, – деп жуўап берди Яқып.

²⁵ Сонда Ысақ оған:

– Улым өзиң әкелген аңның гөшин алып кел. Мен оны жеп, саған пәтиямды берейин, – деди.

Яқып дәслеп аўқатты, кейин шарапты әкелип, әкесине берди. Әкеси аўқаттан жеп, шараптан ишти. ²⁶ Соңынан Ысақ оған:

– Жақынырақ келип, мени сүй, улым! – деди.

²⁷ Яқып жақынырақ барып, әкесин сүйди. Ысақ оның кийимлеринен Эсаудың ийисин сизди хәм Яқыпқа пәтиясын берип, былай деди:

«Мине, улымның ийиси,

Мегзер Жаратқан Ийе жарылқаған дала ийисине.

²⁸ Берсин Қудай саған аспан шығын,

Хәм жердің өнимдар топырағын,

Мол ғәлле хәм жүзим суўын.

²⁹ Халықлар саған хызмет етсин,

Миллетлер алдында бас ийсин.

Бийлик ет туўысқанларыңның үстинен,

Қаналасларың алдында бас ийсин.

Сени ғарғайтуғынлар ғарғысқа ушырасын,

Сени жарылқайтуғынлар жарылқансын».

³⁰ Яқып Ысақтың пәтиясын ала сала, оның алдынан шығып баратырған ўақытта-ақ, ажағасы Эсаў аңнан қайтып келди. ³¹ Эсаў та мазалы аўқат таярлап, әкесине әкелди. Соңынан ол әкесине:

– Аға! Тикейип отырып, мен әкелген аңның гөшинен же. Сөйтип, маған пәтияңды бер, – деди.

³² Әкеси оннан:

– Сен кимсең! – деп сорады.

– Мен – сениң туңғыш улың Эсаўман, – деп жуўап берди ол.

³³ Сонда Ысақ қатты шоршып, дирилдеп кетип:

– Хаў, олай болса, маған аң аўлап әкелген ким еди? Сен келместен бұрын, мен тап жаңа ғана аўқатты жеп, оған пәтиямды берген едим. Енди пәтия алған ол болады, – деди.

³⁴ Эсаў әкесиниң сөзлерин еситкенде, ашшы даўыс пенен бақырып жылап:

– Маған да пәтиянды бер, аға! – деди.

³⁵ Бірақ әкеси оған:

– Инің хийлекерлік пенен келип, саған тийисли пәтияны алып кетти, – деди.

³⁶ Сонда Эсаў әкесине:

– Ол бийкарға Яқып деп аталмаған шығар! Ол мени еки рет алдады-ғо: дәслеп туңғышлығымды алды, ал енди маған тийисли пәтияны да алып кетти, – деди. Соңынан ол және: – Мен ушын хеш қандай пәтия қалдырмадың ба? – деп сорады.

³⁷ Ысақ оған былай деп жуўап берди:

– Мен иніңди сени бийлейтуғын қылдым, барлық туўысқанларын оған хызметши еттим. Оны ғәлле хәм жаңа шарап пенен тәмийинледим. Енди мен сен ушын не ислей аламан, улым?

³⁸ Эсаў әкесине:

– Аға! Сенде пәтия тек биреў ме? Маған да пәтиянды бер, аға! – деп дад салып жылай баслады.

³⁹ Сонда Ысақ улына былай деп жуўап берди:

«Сениң мәканың өнимдар топырақтан,
Аспан шығынан жырақ болады.

⁴⁰ Қылышыңның күши менен жасап,
Иніңе хызмет етесең.

Бірақ оған қарсы бас көтергениңде,
Ол салған мойынтырықты ылақтырып таслайсаң».

Яқыптың дайысы Лабанға қашыуы

⁴ 1 Әкеси пәтиясын Яқыпқа бергени ушын, Эсаў иниси Яқыпты жек көрип қалды. Эсаў: «Әкемнің өлими шамаласты. Оны азалаў күнлери өткеннен кейин, иним Яқыпты өлтиремен», – деп ойлап жүрди.

⁴ 2 Бірақ Ребекка үлкен улы Эсаўдың ойынан хабардар болғанда, киши улы Яқыпты шақыртып алып, оған былай деди: «Мине, әжағаң Эсаў сени өлтириўди ойлап, өзін жубатып жүрипти. ⁴ 3 Енди улым, мениң сөзиме кулақ сал: хәзир-ақ Харанға, әжағам Лабанның жанына қашып кет. ⁴ 4 Әжағаңның ашыуы басыламан дегенше, бир қанша ўақыт Лабанның жанында қал. ⁴ 5 Әжағаңның ашыуы басылып, оған ислеген исиң есинен шыққаннан соң, мен биреўди жиберип, ол жерден сени алдыраман. Болмаса, мен бир күнде екеўиңизден де айырылып қаламан-ғо».

⁴ 6 Кейин Ребекка Ысаққа: «Мына хетт келинлеримиз мени жанымнан тойдырды. Егер Яқып та бул жердің қызларына, хетт қызларға үйленсе, онда

маған жасаудың неге кереги бар?» – деди.

28

Жигирма сегизинши бап ¹ Ысақ Яқыпты шақырып алып, оған пәтиясын берди хәм былай деп буйырды: «Кенаанлы қызларға үйленбе. ² Дәрхал бул жерден кетип, Паддан-Арамға^р, анаңның әкеси Бетуелдің үйине бар. Ол жерде дайың Лабанның қызларының биреуіне үйлен. ³ Құдирети күшли Қудай сени жарылқасын, өсип-өндирип, көбейтсин хәм урпағыңнан көплеген халықлар таратсын. ⁴ Ол Ибрайымға берген жарылқауын саған хәм сениң урпақларыңа да берсин. Солай етип, сен хәзир келгинди болып жүрген жерди, Қудайдың Ибрайымға берген жерин меншик етип ийелегейсен». ⁵ Соңынан Ысақ Яқыпты жолға атландырды. Яқып Паддан-Арамға, өзиниң хәм Эсаудың анасы Ребекканың әжағасы, арамлы Бетуелдің улы Лабанның үйине кетти.

Эсаудың үшінши рет үйлениуі

⁶ Ысақ Яқыпқа пәтия берип, үйлениуі ушын оны Паддан-Арамға жибергенин, оған пәтия берип атырып: «Кенаанлы қызларға үйленбе», – деп буйырғанын хәм ⁷ Яқып ата-анасының сөзине қулақ салып, Паддан-Арамға кеткенин Эсау билди. ⁸ Солай етип, Эсау кенаанлы қызлардың әкесине унамайтуғынын түсинди. ⁹ Сонлықтан ол Ибрайымның улы Исмайылдың алдына барды хәм хаялларының үстине Исмайылдың қызы, Небайоттың қарындасы Махалатты хаяллыққа алды.

Яқыптың түси

¹⁰ Яқып Беер-Шебадан шығып, Харанға қарай жол жүрди. ¹¹ Ол бир жерге жетип келгенде, түнеу ушын тоқтады. Себеби қуяш батып қалған еди. Ол сол жерден бир тасты алып, оны басының астына қойды да, уйықлау ушын жатты. ¹² Яқып түсинде жер үстинде тик турған текшени көрди. Текшениң уша басы аспанға тийип турған болып, Қудайдың периштелери оның үстинде минип-түсип жүрген еди. ¹³ Текшениң басында Жаратқан Ийе турған болып, Ол Яқыпқа былай деди: «Мен – Ибрайымның хәм Ысақтың Қудайы, Жаратқан Ийемен. Сен жатқан жерди Мен саған хәм урпақларыңа беремен. ¹⁴ Сениң урпақларың жердің кумындай көп болып, батысқа хәм шығысқа, арқаға хәм қублаға жайылады. Жер жүзиндеги барлық халықлар сен хәм сениң урпағың арқалы жарылқанады. ¹⁵ Мен сениң менен биргемен. Қай жерге барсаң да, Мен сени қорғайман хәм сени және усы жерге қайтараман. Саған берген үәдемди орынламағанымша, сени таслап кетпеймен».

^рПаддан-Арам – Арам-Нахарайым. 24:10 түсиндирмеге қараң.

¹⁶ Яқып оянып: «Хақыйқаттан да, Жаратқан Ийе усы жерде екен-ғо, бірақ мен билемпен!» – деп ойлады. ¹⁷ Ол қорқып кетіп: «Бул жер қаншелли қорқынышлы! Бул Құдайдың Үйинен басқа хеш нәрсе емес, бул аспан дәрўазасы!» – деди.

¹⁸ Яқып азанда ерте турып, басының астына қойған тасты алды да, оны естелик қылып тиклеп, үстине зәйтүн майын куйды. ¹⁹ Илгери Луз деп аталған бул қалаға Бейт-Эл^q деп ат қойды.

²⁰ Яқып ўәде беріп, былай деди: «Егер Құдай мениң менен бирге болып, баратырған усы жолымда мени қорғаса, маған жеўге нан, кийиўге кийим берсе, ²¹ сөйтіп мени әкемнің үйине аман-есен қайтарса, онда Жаратқан Ийе мениң Құдайым болады. ²² Мен естелик қылып тиклеген мына тас Құдайдың Үйи болады. Сениң маған беретуғыныңның хәммесинен Саған оннан бирин беремен».

29

Жигирма тоғызыншы бап Яқыптың Лабанға барыўы

¹ Яқып жолын даўам етип, шығыс халықларының жерлерине жетип келди.

² Ол сол жердеги далада бир қудықты хәм қудықтың жанында жатырған үш сүриў қойды көрди. Өйткени қойлар сол қудықтан суўғарылатуғын еди. Қудықтың аўзында үлкен тас бар еди. ³ Барлық сүриўлер ол жерге жыйналғанда, шопанлар қудықтың аўзынан тасты алып қойып, қойларды суўғаратуғын еди. Соңынан олар тасты және өз орнына, қудықтың аўзына қоятуғын еди.

⁴ Яқып шопанлардан:

– Хәй, туўысқанларым, қай жерденсизлер? – деп сорады.

Шопанлар оған:

– Бизлер Хараннанбыз, – деп жуўап берди.

⁵ Яқып олардан:

– Нахордың ақлығы Лабанды танийсызлар ма? – деп сорады.

– Аўа, таниймыз, – деп жуўап берди олар.

⁶ Яқып олардан және:

– Оның хал-жағдайы жақсы ма? – деп сорады.

Олар:

– Жақсы, әне, оның қызы Раҳила қойларын айдап киятыр, – деди.

⁷ Яқып оларға:

– Күн батыўға еле көп ўақыт бар, хәзир сүриўди жыйнайтуғын ўақыт

^qБейт-Эл – «Құдайдың Үйи» дегенди билдиреди.

емес-ғо. Қойларыңызды суўғарып болып, және отлатып қайтқаныңыз жақсы емес пе? – деди.

⁸ Шопанлар:

– Барлық сүриўлерди жыйнап, қудықтың аўзындағы тасты алып таслағанымыздан кейин ғана, бизлер қойларды суўғара аламыз, – деди.

⁹ Яқып шопанлар менен сөйлесип турғанда, Раҳила әкесиниң қойлары менен келип қалды. Себеби ол қой бағатуғын еди. ¹⁰ Яқып дайысы Лабанның қызы Раҳиланы хәм оның қойларын көргенде қудыққа барып, оның аўзындағы тасты алып таслады да, дайысы Лабанның қойларын суўғарды.

¹¹ Соңынан Яқып Раҳиланы сүйип, өкирип жылап жиберди. ¹² Ол Раҳилаға әкесиниң жийени, Ребекканың улы екенин айтты. Сонда Раҳила жуўырып барып, әкесине хабар берди.

¹³ Лабан жийени Яқыптың келгенин еситиўден-ақ, оны қарсы алыў ушын жуўырып шықты. Оны қушақлап сүиди хәм үйине алып келди. Яқып оған болған ўақыялардың хәммесин айтып берди.

¹⁴ Сонда Лабан Яқыпқа:

– Хаў, сен өзимниң қанлас туўысқаным екенсең-ғо! – деди.

Яқыптың хызмет етиўи хәм үйлениўи

Яқып Лабандикинде бир айдай жасағаннан кейин, ¹⁵ Лабан Яқыпқа:

– Ағайиним болғаның ушын, маған тегинге хызмет етиўиң керек пе? Маған айт, хызмет хақыңа қанша төлейин? – деди.

¹⁶ Лабанның еки қызы болып, олардың үлкениниң аты Леа, кишкенесиниң аты Раҳила еди. ¹⁷ Леаның көзлери сулыў, ал Раҳила қәдди-қәўмети келискен, шырайлы еди. ¹⁸ Яқып Раҳиланы сүйип қалды. Ол Лабанға:

– Кишкене қызыңыз Раҳила ушын, мен сизге жети жыл хызмет етемен, – деди.

¹⁹ Лабан оған:

– Басқа биреўге бергеннен гөре, оны саған бергеним жақсы. Меникинде жасай бер, – деди.

²⁰ Солай етип, Яқып Раҳила ушын жети жыл хызмет етти. Яқып Раҳиланы сүйгенликтен, бул жети жыл ол ушын бир неше күндей болып көринди.

²¹ Сонда Яқып Лабанға: «Келисилген ўақыт келди, енди қызыңызды бериң, мен оған үйленейин», – деди.

²² Солай етип, Лабан ол жердиң барлық халқын жыйнап, той берди. ²³ Бирақ түнде ол қызы Леаны әкелип, Яқыпқа берди хәм Яқып оның менен жатты.

²⁴ Лабан шорысы Зилпаны қызы Леаға хызметши етип берди.

²⁵ Яқып азанда турып қараса, жанында Леа жатырғанын көрди. Ол Лабанға:

– Бул не қылғаныңыз? Мен сизге Раҳила ушын хызмет еткеним жоқ па

едим? Мени неге алдадыңыз? – деди.

²⁶ Лабан оған:

– Бизлердің дәстүриміз бойынша, үлкен қызынан бұрын кишкене қызын узатпайды. ²⁷ Бул тойлау хәптеси тамам болсын, соңынан саған Рахиланы да береміз. Бірақ оның ушын және жети жыл хызмет қыласаң, – деди.

²⁸ Яқып бұған келесим берип, сол бир хәптени Леа менен бирге өткизди. Соңынан Лабан оған қызы Рахиланы да хаяллыққа берди. ²⁹ Лабан өз шорысы Билханы қызы Рахилаға хызметши етип берди. ³⁰ Яқып Рахила менен де жатты хәм ол Рахиланы Леадан гөре көбирек жақсы көрди. Солай етип, Яқып Лабанға және жети жыл хызмет етти.

Яқыптың балалары

³¹ Жаратқан Ийе Яқыптың Леада кеули жоқ екенин көргенде, оны тууатуғын қылды. Ал Рахила бийперзент еди. ³² Леа хәмиледар болып, бир ул тууды. Ол: «Жаратқан Ийе мениң бахытсызлығымды көрди. Енди күйеуим мени жақсы көретуғын болады», – деп, улына Рубен[†] деп ат қойды.

³³ Ол және хәмиледар болып, ул тууғанда: «Жаратқан Ийе күйеуимнің менде кеули жоқ екенин еситти хәм маған бул улды да берди», – деп, улына Шимон[§] деп ат қойды.

³⁴ Ол және хәмиледар болып, тағы бир ул тууғанда: «Енди күйеуим маған байланады, өйткени мен оған үш ул тууып бердим», – деп, улына Лебий[†] деп ат қойды.

³⁵ Кейин ол және хәмиледар болып, тағы бир ул тууғанда: «Бул рет мен Жаратқан Ийени алғыслайман», – деди хәм улына Яхуда[‡] деп ат қойды. Соң ол бир қанша мүддет бала көтермеді.

30

Отызыншы бап ¹ Рахила Яқыпқа бала тууып бере алмағанлықтан, әжапасын қызғана баслады. Ол Яқыпқа:

– Маған перзент бер, болмаса өлемен! – деди.

² Яқыптың Рахилаға ғезеби қайнап:

– Мен Қудай ма едим, сени аналық бахтынан махрум еткен? – деди.

³ Рахила:

– Мынау мениң шорым Билха. Сен оның менен жат. Сонда ол бала тууып,

[†]Рубен – «улды көр» дегенди билдиреди.

[§]Шимон – «еситиу» деген мәнини беретугын сөзге уқсайды.

[†]Лебий – «байланған» деген мәнини беретугын сөзге уқсайды.

[‡]Яхуда – «алғыс» дегенди билдиреди.

етегиме салады хәм мен де ол арқалы балалы боламан, – деди.

⁴ Солай етип, Раҳила өз шорысы Билҳаны күйеўине хаяллыққа алып берди хәм Яқып оның менен жатты. ⁵ Билҳа хәмиледар болып, Яқыпқа бир ул туўып берди. ⁶ Сонда Раҳила: «Қудай мени ақлады. Ол дадымды еситип, маған бир ул берди», – деди хәм улына Дан^v деп ат қойды.

⁷ Раҳиланың шорысы Билҳа және хәмиледар болып, Яқыпқа екинши улын туўып берди. ⁸ Сонда Раҳила: «Мен эжапама қарсы уллы гүресте оны жеңдим», – деди хәм улына Нафталий^w деп ат қойды.

⁹ Леа өзиниң туўмай қалғанын көргенде, шорысы Зилпаны Яқыпқа хаяллыққа берди. ¹⁰ Леаның шорысы Зилпа да Яқыпқа бир ул туўып берди.

¹¹ Сонда Леа: «Бул қандай бахыт!» – деди хәм улына Гад^x деп ат қойды.

¹² Леаның шорысы Зилпа Яқыпқа екинши улын туўып берди. ¹³ Сонда Леа: «Мен қандай бахытлыман, енди хаяллар мени бахытлы деп атайды», – деди хәм улына Ашер^y деп ат қойды.

¹⁴ Рубен бийдай орағы ўақтында далаға барды. Ол далада мәргия шөплерди^z таўып, анасы Леаға әкелип берди. Сонда Раҳила Леаға:

– Улыңның мәргия шөплеринен маған да бер, – деди.

¹⁵ Бирақ Леа оған:

– Күйеўимди алғаның аз болғандай, енди улымның мәргия шөплерин де алмақшымысаң? – деди.

Раҳила оған:

– Мейли, улыңның мәргия шөплери есабынан күйеўим бул ақшам сениң менен жатсын, – деди.

¹⁶ Кешқурын Яқып даладан келгенде, Леа оны қарсы алыўға шықты хәм оған: «Бүгин мениң менен жатыўың керек, себеби мен сени улым таўған мәргия шөплерге алмастырдым», – деди.

Солай етип, Яқып сол түни Леа менен жатты.

¹⁷ Қудай Леаның дуўасын еситип, ол хәмиледар болды хәм Яқыпқа бесинши улын туўып берди. ¹⁸ Сонда Леа: «Шорымды күйеўиме бергеним ушын, Қудай маған есесин қайтарды», – деди хәм улына Иссахар^a деп ат қойды.

¹⁹ Леа және хәмиледар болып, Яқыпқа алтыншы улын туўып берди. ²⁰ Сонда

^vДан – «хүким етти» яғный «ақлады» дегенди билдиреди.

^wНафталий – «гүрес» дегенди билдириўи мүмкин.

^xГад – «бахыт» дегенди билдиреди.

^yАшер – «куўаныш» дегенди билдиреди.

^zМәргия шөплер – бул өсимликтің мийўелери жынысый қәлеўди күшейтип, хаялдың хәмиледар болыўына мүмкиншилик жаратады деп исенген.

^aИссахар – «сый» деген мәнини беретугын сөзге уқсайды.

Леа: «Қудай маған жақсы сый берди. Ендигиден былай, күйеуім мени қәдирлейтуғын болады, өйткени мен оған алты ул тууып бердим», – деди хәм улына Зебулон^b деп ат қойды. ²¹ Бир қанша уақыттан соң, ол қыз тууып, атын Дина деп қойды.

²² Ақыры Қудай Рахиланы еске алып, оның дуғасын еситти хәм оны тууатуғын қылды. ²³ Рахила хәмиледар болып, бир ул тууды. Ол: «Қудай мени шерменделигимнен қутқарды», – деди. ²⁴ Соңынан ол тағы: «Жаратқан Ийе маған және бир ул берсин», – деп, улына Юсуп^c деп ат қойды.

Яқыптың хийле менен байыуы

²⁵ Рахила Юсупти тууғаннан кейин, Яқып Лабанға былай деди:
– Маған жууап берің, мен өз үйіме, өз жеріме қайтайын. ²⁶ Мен хаялларым менен балаларымды да бирге алып кетейін, себеби мен сизге олар ушын хызмет еткен едим-ғо. Мениң сизге қаншелли хызмет еткенімди өзиңіз билесіз.

²⁷ Ал Лабан оған:
– Ах, егер сениң кеулинді таба алғанымда ма еди?! Жаратқан Ийениң мени сен себепли жарылқағанын пал ашыу арқалы билдим. ²⁸ Маған хызмет хақыңды айт, саған төлеймен, – деди.

²⁹ Яқып оған:
– Сизге қалай хызмет еткенімди хәм мениң арқамда малларыңыздың қандай болғанын билесіз. ³⁰ Мен келместен бұрын бар болған азғана малыңыз жүдә көбейіп кетти. Мен келиуден Жаратқан Ийе сизди жарылқап баслады. Бірақ енди мен өз үйім ушын қашан мийнет етемен? – деди.

³¹ Лабан оннан:
– Саған не берейін? – деп сорады.
Яқып оған:
– Маған хеш нәрсе бермең. Егер сиз мына шәртіме көнсеңіз, мен және сизің сүриулеріңізге қарап, оларды баға беремен: ³² бүгін мен барлық сүриулеріңізди аралап шығып, қой-ешкилердің ала хәм жағалларын, яғнай қойлардың қараларын, ешкилердің жағал хәм алаларын ажыратып қояйын. Олар мениң хызмет хақым болсын. ³³ Кейин ала сиз мениң хызмет хақымды тексеріу ушын келгениңізде, әдил екенімди билип аласыз. Ешкилерімнен қайсы бири жағал хәм ала болмаса, қойларымнан қайсы бири қара болмаса, урлық деп есаплансын.

³⁴ Лабан оған:

^bЗебулон – «қәдирлеу» дегенди аңлатыуы мүмкин.

^cЮсуп – «қосып береді» дегенди билдиреди.

– Мейли, сен айтқандай болсын, – деди.

³⁵ Деген менен, Лабан сол күни-ақ ала-шубар хәм жағал текелерди, үстинде ағы бар жағал ешкилерди хәм қара қойлардың хәммесин сүриўден айырып, өз улларының қараўына тапсырды. ³⁶ Ол өзи менен Яқып арасындағы аралықты үш күнлик жол етип белгиледи. Ал Яқып Лабанның қалған малларын баға берди.

³⁷ Яқып өзине ақ терек, бадам хәм шынар тереклеринен жас шыбықларды кесип алды. Олардың ишиндеги ағы көрингенше, қабықларын ала-ала етип қыршыды. ³⁸ Соңынан ол қыршылған шыбықларды қой-ешкилердің алдына, олар суў ишетуғын наўалардың ишине салып қойды. Қой-ешкилер суў ишиўге келгенде, сол жерде шағылысатуғын еди. ³⁹ Олар шыбықлардың алдында шағылысқаннан кейин, олардан ала-шубар хәм жағал қозы-ылақлар туўылатуғын еди. ⁴⁰ Яқып қозыларды айырып, қойларды Лабанның барлық ала-шубар хәм қара малларына қаратып қойды. Солай етип, ол өзи ушын сүриў пайда етип, оларды Лабанның малларына араластырмады. ⁴¹ Урғашылардың күшлилери күйге келген ўақытта, олар шыбықлардың алдында шағылыссын деп, Яқып шыбықларды олардың көз алдына, наўалардың ишине қоятуғын еди. ⁴² Бирақ әззи урғашылар күйге келген ўақытта, ол шыбықларды қоймайтуғын еди. Солай етип, әззи маллардан туўылғанлары Лабанға, күшлилеринен туўылғанлары Яқыпқа тийисли болды. ⁴³ Усы жол менен Яқып хәдден зыят байып кетти. Оның сүриў-сүриў қой-ешкилери, шорылары хәм қуллары, түйе хәм ешеклери болды.

31

Отыз биринши бап Яқыптың Лабаннан қашыўы

¹ Яқып Лабанның улларының: «Яқып әкемиздің барлық затларын өзлестирип, пүткил байлығын әкемизге тийисли болған мал-мүликтен арттырды», – деп айтып жүргенин еситти. ² Және де, Лабанның да өзине бурынғыдай қарым-қатнаста емес екенин байқады.

³ Сонда Жаратқан Ийе Яқыпқа: «Ата-бабаларыңның жерине, ағайин-туўғанларыңа қайт! Мен сениң менен бирге боламан», – деди.

⁴ Солай етип, Яқып адам жиберип, Раҳила менен Леаны өз сүриўлери жүрген жайлаўға шақыртып, ⁵ оларға былай деди:

– Әкеңиздің маған деген қарым-қатнасының бурынғыдай емес екенлигин көрип турман. Бирақ әкемнің Қудайы мениң менен бирге болды. ⁶ Мениң әкеңизге бар күшим менен хызмет еткенимди өзлериңиз билесиз. ⁷ Деген менен, әкеңиз маған пәнт берип, хызмет ҳақымды он рет өзгертти. Соған қарамастан, Қудай оның маған жаманлық етиўине жол қоймады. ⁸ Ол: «Жағал

маллар сениң хызмет хақың болады», – дегенде, барлық сүриў жағал туўатуғын еди. Ал ол: «Ала-шубар маллар сениң хызмет хақың болады», – дегенде, барлық сүриў ала-шубар туўатуғын еди. ⁹ Солай етип, Қудайдың Өзи әкеңиздиң малларын алып қойып, оларды маған берди.

¹⁰ Маллардың шағылысыў мәўсиминде, бир күни түс көрдим. Түсимде сүриўдеги урғашы маллар менен шағылысқан еркек маллардың ала-шубар хәм жағал экенин көрдим. ¹¹ Қудайдың периштеси түсимде маған:

– Яқып! – деди.

– Ләббәй! – дедим мен.

¹² Ол:

– Қара, урғашы маллар менен шағылысқан еркек маллардың барлығы ала-шубар хәм жағал. Өйткени Лабанның саған не ислеп атырғанының хәммесин көрдим. ¹³ Мен саған Бейт-Элде көринген Қудайман. Сен ол жерде естелик тасын орнатқан едиң хәм оның үстине зәйтүн майын қуйып, Маған үде берген едиң. Енди бул жерден кетип, өзиңниң туўылған елиңе қайт, – деди.

¹⁴ Сонда Раҳила менен Леа Яқыпқа:

– Енди әкемиздиң үйинде бизлер ушын үлес те, мийрас та қалып па еди?

¹⁵ Ол ушын бизлер жат адамлар сыяқлы емеспиз бе? Себеби ол бизлерди сатып ғана қоймастан, бизлерге тийисли ақшаны да жеп қойды. ¹⁶ Сонлықтан әкемизден Қудай алып қойған байлықлардың хәммеси бизлерге хәм балаларымызға тийисли. Енди Қудай саған не айтқан болса, соны исле, – деп жуўап берди.

¹⁷ Солай етип, Яқып уллары менен хаялларын түйелерге миндирди. ¹⁸ Ол өзиниң барлық малларын алдына салып, Паддан-Арамда арттырған барлық мал-мүлкин алды да, Кенаан жерине, әкеси Ысаққа барыў ушын жолға шықты. ¹⁹ Лабан қойларының жүнлерин қырқыўға кеткенде, Раҳила әкесиниң бутларының мүсинлерин урлап алды. ²⁰ Оның үстине, Яқып та өзиниң кететуғынын айтпай, арамлы Лабанды алдап кетти. ²¹ Солай етип, ол өзиниң хәмме нәрсесин алып, қашып кетти хәм Евфрат дәрьясынан өтип, таўлы Гилад үлкесине қарай жол алды.

Лабанның Яқыпты қуўыўы

²² Үшинши күни Лабан Яқыптың қашып кеткенлиги туўралы хабар тапты.

²³ Ол ағайин-туўғанларын жанына алып, оны қуўып кетти. Жети күннен соң, таўлы Гилад үлкесинде оны қуўып жетти. ²⁴ Бирақ сол күни түнде Қудай арамлы Лабанның түсине енип, оған: «Абайлы бол, Яқыпқа жақсы да, жаман да, хеш нәрсе айтпа!» – деди.

²⁵ Лабан Яқыпты қуўып жеткенде, Яқып таўлы Гилад үлкесинде шатырын

тигип қойған еди. Лабан да өзінің ағайин-туўғанлары менен бирге сол жерге шатыр тикти.

²⁶ Сонда Лабан Яқыпқа былай деди:

– Бул не қылғаның? Мени алдап, қызларымды урыста қолға түскен тутқын сыяқлы алып кетипсең-ғо. ²⁷ Неге мени алдап, жасырын түрде қашып кеттиң? Маған неге айтпадың? Мен сени дәп қақтырып, лира^d шерттирип, қосықлар айттырып, ойын-күлкі менен шығарып салар едим-ғо. ²⁸ Сен, хәтте, ақлықтарымды хәм қызларымды сүйіп, хошласыўға да мүмкиншилик бермедің. Сен ақмақларша ис туттың! ²⁹ Сизлерге жаманлық ислеўге күшим жетеди. Бирақ өткен түнде әкеңиздің Қудайы маған: «Абайлы бол, Яқыпқа жақсы да, жаман да, хеш нәрсе айтпа», – деди. ³⁰ Түсинемен, әкеңнің үйин қатты сағынғаның ушын кетип қалғансаң. Бирақ неге сен қудайларымның мүсинлерин урлап кеттиң?

³¹ Яқып Лабанға былай деп жуўап берди:

– Мен сизди қызларын күш пенен тартып алады деп қорқтым. ³² Бирақ егер қудайларыңыздың мүсинлерин кимнен тапсаңыз, ол тири қалмасын! Ағайин-туўғанларымыздың көз алдында өзиңиз тексерип көриң. Егер меннен сизиң бир нәрсеңиз табылса, алып кетиң!

Яқып Рахиланың бутлардың мүсинлерин урлағанын билмейтуғын еди.

³³ Лабан Яқыптың, Леаның хәм еки шорының шатырларын қарап шықты, бирақ мүсинлерди таба алмады. Ол Леаның шатырынан шығып, Рахиланың шатырына кирди. ³⁴ Рахила бутлардың мүсинлерин алып, түйениң ериниң астына қойып, оның үстине отырып алған еди. Лабан шатырды толық тексерип шыкса да, мүсинлерди таба алмады.

³⁵ Рахила әкесине: «Мырзам, сиз келгениңизде турып, күтип алмағаным ушын ашыўыңыз келмесин. Өйткени хәзир хаял-қызларға тән жағдайдаман», – деди.

Солай етип, Лабан қанша излесе де, мүсинлерди таба алмады.

³⁶ Яқып ашыўға минип, Лабанға бақырынып сөйлеп былай деди:

– Айыбым не? Бүйтип изимнен куўғандай, мен не гүна иследим? ³⁷ Сиз мениң барлық затларымды тинтип шықтыңыз, бирақ өзиңизге тийисли бир нәрсе таптыңыз ба? Егер тапқан болсаңыз, оны мына жерге, ағайин-туўғанларымыздың алдына қойың. Олар екеўимизге төрелик қылсын.

³⁸ Мен жигирма жыл сизикинде жасадым. Қой-ешкилериңиз хеш қашан иш тасламады. Сизиң сүриўиңизден бир қошқар да жемедим. ³⁹ Жабайы хайўанлар баўызлап таслағанларын сизиң алдыңызға әкелмей, зәлелин өз мойныма алатуғын едим. Ал сиз болсаңыз, малыңыздың күндиз ямаса түнде

^dЛира – 4:21 түсиндирмеге қараң.

урланыуына қарамастан, меннен хәр бир малыңыздың қунын талап етер едиңиз. ⁴⁰ Күндиз ыссыдан, түнде сууықтан азап шегетуғын едим. Көзлеримнен уйқы қашатуғын еди. ⁴¹ Мениң сизиң үйиңздеги жигирма жыллық өмирим усылай өтти. Мен сизге он төрт жыл еки қызыңыз ушын, алты жыл сүриуиңиз ушын хызмет еттим. Ал сиз хызмет хақымды он рет өзгерттиңиз. ⁴² Егер де әкемнің хәм бабам Ибрайымның Қудайы, яғный Ысақ қорққан Қудай мениң менен бирге болмағанда, сиз мени қуры қол қайтарған болар едиңиз. Бирақ Қудай мениң шеккен азабымды хәм ислеген ауыр мийнетимди көрип, кеше түнде мени жақлап, төрелик етти.

⁴³ Лабан Яқыпқа былай деп жууап берди:

– Мына қызлар – мениң қызларым, бул балалар – мениң ақлықларым. Бул сүриулер – мениң сүриулерим. Сен көрип турған нәрселердиң хәммеси – меники. Бирақ енди мен өз қызларыма хәм олардан тууылған ақлықларыма не ислей аламан? ⁴⁴ Кел, енди арамызда гүүалық болатуғын келисим дүзейик.

⁴⁵ Сонда Яқып бир тасты алып, оны естелик қылып қойды. ⁴⁶ Соң ағайин-тууғанларына: «Тас жыйнап келиңлер», – деди. Олар тасларды жыйнап әкелип, бир үйиншик иследи хәм сол үйиншиктиң жанында отырып ауқат жеди. ⁴⁷ Лабан үйиншикти Егар-Сахадута, Яқып Гал-Эд^е деп атады.

⁴⁸ Лабан: «Бүгин бул үйиншик бизиң арамызда гүүалық болсын», – дегенликтен, ол жер Гал-Эд деп аталды. ⁴⁹ Сондай-ақ үйиншик Миспа^ф деп те аталған. Себеби Лабан: «Бизлер бир-биримизден узақласып кеткенимизден кейин, Жаратқан Ийе бизлерди гүзетип турсын. ⁵⁰ Егер сен қызларыма жаман қатнаста болсаң ямаса олардың үстине хаял алсаң, буған гүүа болатуғын адам болмаса да, билип қой, Қудайдың Өзи гүүа болады», – деди. ⁵¹ Лабан Яқыпқа және былай деди:

«Минекей, мынау үйиншик хәм екеуимиздиң арамызда мен орнатқан естелик. ⁵² Булар мениң саған жаманлық ислеу ушын усы үйиншиктен ары өтпейтуғыныма хәм сениң де маған жаманлық ислеу ушын бул үйиншик хәм естеликтен бери өтпейтуғынына гүүалық болсын. ⁵³ Ибрайым хәм Нахордың Қудайы, олардың ата-бабаларының Қудайы бизлерге төрелик етсин».

Сонда Яқып әкеси Ысақ қорққан Қудайдың аты менен ант ишти. ⁵⁴ Соңынан ол сол тауда қурбанлық шалып, ағайин-тууғанларын ауқатқа шақырды. Олар ауқатланып болып, тауда түнеп қалды.

⁵⁵ Ертеңине Лабан таң азанда турып, ақлықтарын хәм қызларын сүйип, оларға пәтиясын берди. Соңынан ол үйине қайтып кетти.

^еЕгар-Сахадута ... Гал-Эд – биринши аты арамейше, екинши аты еврейше болып, екеуі де «гүүалық үйиншиги» дегенди билдиреди.

^фМиспа – «гүзетиу орны» дегенди билдиреди.

Отыз екінши бап Яқыптың Эсаў пенен ушырасыўға таярланыўы

¹ Яқып жолын даўам етип баратырғанда, оған Қудайдың периштелери дус келди. ² Яқып оларды көргенде: «Бул Қудай ләшкерлериниң ордасы екен-ғо!» – деп, ол жерди Маханайым⁸ деп атады.

³ Яқып Эдом жеринде, яғный Сеир үлкесинде жасайтуғын әжағасы Эсаўға өзинен алдын хабаршылар жиберди. ⁴ Яқып оларға буйырып: «Мырзам Эсаўға қулы Яқыптың усы ўақытқа шекем Лабандикинде болып, сол жерде жасағанын, ⁵ қара маллар, ешеклер, қой-ешкилер, қул хәм шорыларға ийе болғанын, енди ол мырзасының кеўлин табыў ушын, бул хабарды жоллап атырғанын айтыңлар», – деди.

⁶ Хабаршылар қайтып келип, Яқыпқа: «Бизлер әжағаңыз Эсаўға бардық. Ол төрт жүз адам менен бирге сизди қарсы алыўға киятыр», – деди.

⁷ Сонда Яқып қатты қорқып, албырап қалды. Ол адамларын, қой-ешкилерин, қара малларын хәм түйелерин еки топарға бөлди. ⁸ Яқып: «Егер Эсаў келип, бир топарды қырып тасласа, екінши топар қутылып қалыўы мүмкин», – деп ойлады.

⁹ Соңынан Яқып былай деп дуўа етти: «О, атам Ибрайымның хәм әкем Ысақтың Қудай Ийеси! Сен маған: „Өз елиңе хәм туўған-туўысқанларыңа қайт, Мен саған жақсылық қыламан“, – деген едиң. ¹⁰ Мендей қулыңа көрсеткен барлық жақсылығыңа хәм садықлығыңа ылайықлы емеспен. Мен Иордан дәрьясын кесип өткенимде, таяғымнан басқа хеш нәрсем жоқ еди. Енди болса, еки топар болып қайттым. ¹¹ Жалбарынаман, мени әжағам Эсаўдан қорға! Өйткени мен оның келип, мени хәм мениң балаларымды аналары менен бирге өлтириўинен қорқаман. ¹² Сен маған: „Саған жақсылық қыламан, урпағыңды теңиздиң кумындай сансыз етип көбейтемен“, – деген едиң».

¹³ Яқып түнди сол жерде өткизди.

Ол өзинде бар затлардан ағасы Эсаўға саўға етиў ушын ажыратты. ¹⁴ Олар: еки жүз бас ешки, жигирма бас теке, еки жүз бас қой, жигирма бас қошқар, ¹⁵ отыз бас боталы түйе, қырқ бас сыйыр, он бас буға, жигирма урғашы хәм он еркек ешек еди. ¹⁶ Яқып оларды падаларға бөлип, қулларына тапсырды хәм оларға: «Мениң алдымда жүриңлер, хәр паданың арасында аралық болсын», – деди.

¹⁷ Ол биринши болып жүретуғын қулға былай деп буйрық берди: «Әжағам

⁸Маханайым – «қос орда» дегенди билдиреди.

Эсаў сени ушыратып, сеннен: „Кимнің қулысаң? Қаяққа баратырсаң? Алдындағы мына пада кимдики?“ – деп сора, ¹⁸ оған: „Булар қулыңыз Яқыптики. Олар мырзам Эсаўға жиберилген саўға. Мине, оның өзи де бизиң изимизден киятыр“, – деп айт».

¹⁹ Яқып екінши, үшінши болып киятырған қуларға хәм падаларды айдап киятырғанлардың хәммесине де буйырып: «Эсаў пенен ушырасқаныңызда, сизлер де солай айтыңлар. ²⁰ „Қулыңыз Яқып изимизде киятыр“, – деңлер», – деди. Себеби Яқып: «Өзимнен бұрын жиберген саўғаларым менен оның жүрегін жибиткенимнен соң ғана, оның көзине көринеин, мүмкин, сонда ол мени қабыл етер», – деп ойлады. ²¹ Солай етип, Яқыптың саўғалары өзинен алдын жиберилди, ал өзи қоныслаған жерінде түнеп қалды.

Яқыптың Қудай менен гүресіуі

²² Сол күни түнде Яқып орнынан турып, еки хаялын, еки шорысын хәм он бир улын жанына алып, Яббоқ дәрьясының өткелинен өтті. ²³ Оларды дәрьядан өткізгеннен соң, өзинің барлық затларын да өткізди. ²⁴ Кейин Яқып жалғыз өзи қалды. Сонда бир адам оның менен таң атқанша гүрести.

²⁵ Ол Яқыпты жеңе алмайтуғынын билгенде, Яқыптың жамбасына урып жиберди хәм оның жамбас сүйеги шығып кетти.

²⁶ Сонда Ол адам:

– Мени жибер, таң атып киятыр, – деди.

Бирақ Яқып Оған:

– Маған пәтиянды бермегениңше, Сени жибермеймен! – деди.

²⁷ Ол адам Яқыптан:

– Атың ким? – деп сорады.

Ол:

– Яқып, – деп жууап берди.

²⁸ Сонда Ол адам:

– Буннан былай, сен Яқып емес, ал Израил^h деп аталасаң. Өйткени сен Қудай хәм адамлар менен гүресип, жеңип шықтың, – деди. ²⁹ Яқып Оған:

– Өтиниш, атыңызды айтыңыз? – деди.

Бирақ Ол адам:

– Не ушын Мениң атымды сорап атырсаң? – деди.

Соңынан Ол сол жерде Яқыпқа пәтиясын берди.

³⁰ Яқып: «Мен Қудайды жүзбе-жүз көрдим, бирақ тири қалдым», – деп сол

^hИзраил – «Қудай гүреседи» ямаса «Қудай менен гүреседи» дегенди билдиреди.

жерди Пену-Эл¹ деп атады.

³¹ Ол Пену-Элден кетип баратырғанда, күн шықты. Жамбасы аўырғанлықтан, ол ақсаңлап жүрди. ³² Яқыптың жамбас сүйегиндеги сиңири зақым көргенликтен, израиллылар усы күнге дейин жамбас сүйектиң сиңирин жемейди.

33

Отыз үшінши бап Яқыптың Эсаў пенен ушырасыўы

¹ Яқып карап, Эсаўдың төрт жүз адам менен киятырғанын көрди. Сонда Яқып балаларды Леаға, Раҳилаға хәм еки шорысына бөлип тапсырды. ² Ол еки шорысы менен олардың балаларын алдына, Леаны хәм оның балаларын ортаға, Раҳила менен Юсупти ең соңына қойды. ³ Яқыптың өзи хәммесиниң алдына шығып, әжағасының жанына жеткенше, жерге дейин ийилип, жети рет тәжим етти.

⁴ Бирақ Эсаў Яқыпты қарсы алыў ушын жуўырып барды да, оны мойнынан қушақлап сўйди хәм олар екеўи де жылап жиберди. ⁵ Соңынан Эсаў карап, ҳаяллар менен балаларды көрди хәм Яқыптан:

– Жаныңдағы бул адамлар кимлер? – деп сорады.

Яқып оған:

– Булар Қудайдың сизиң қулыңызға сыйлаған балалары, – деп жуўап берди.

⁶ Сонда шорылар хәм олардың балалары жақынлап келип, тәжим етти.

⁷ Кейин Леа хәм оның балалары, ең ақырында Юсуп хәм Раҳила келип, оған тәжим етти. ⁸ Эсаў Яқыптан:

– Жолда мен ушыратқан адамлар менен падаларды не мәнисте жибердиң? – деп сорады.

Яқып оған:

– Мырзамның кеўлин табыў ушын жибердим, – деп жуўап берди.

⁹ Бирақ Эсаў Яқыпка:

– Иним, мениң дўнья-малым көп, өзиндики өзиңе буйырсын, – деди.

¹⁰ Яқып:

– Яқ, егер маған кеўлиңиз толған болса, саўғамды қабыл етиң. Сизиң жүзиңизди көрип, Қудайдың жүзин көргендей болдым. Өйткени сиз мени жыллы жүзлилик пенен қарсы алдыңыз. ¹¹ Өтиниш, сизге жиберген саўғаларымды қабыл етиң. Себеби Қудай маған жақсылық ислегенликтен, менде хәмме нәрсе бар, – деди.

Яқып жалынып қоймағанлықтан, Эсаў саўғаларды қабыл етти.

¹ Пену-Эл – «Қудайдың жүзи» дегенди билдиреди.

¹² Соңынан Эсаў:

– Жүриңдер кетейік. Мен сениң алдында жүремен, – деди.

¹³ Бирақ Яқып оған:

– Мырзам, өзиңіз билесіз, балаларым жас, қой хәм сыйырларым да төллеген. Егер малларды бир күн қатты айдасақ, хәммеси өлип қалады.

¹⁴ Мырзам, қулыңыздан алдын кете бериң. Мен малларымның хәм балаларымның жүрисине қарап, әсте-ақырын бара беремен. Сөйтип, Сеирде мырзама жетип аламан, – деди.

¹⁵ Эсаў оған:

– Жанымдағы адамлардың бир нешесин саған қалдырып кетейин, – деди.

Бирақ Яқып:

– Буның хәжети жоқ. Мырзамның маған кеўли толғанының өзи жеткиликли, – деди.

¹⁶ Солай етип, Эсаў сол күни Сеирге қайтып кетти. ¹⁷ Ал Яқып Суккотқа кетип, сол жерде өзи ушын үй, маллары ушын қоралар құрды. Сонлықтан сол жер Суккот^j деп аталды.

¹⁸ Соңынан Яқып Паддан-Арамнан Кенаан жериниң Шехем қаласына аман-есен қайтып келип, қаланың сыртына шатырларын тикти. ¹⁹ Ол шатырларын тиккен усы жерди Шехемниң әкеси Хамордың улларынан жүз теңгеге сатып алды. ²⁰ Яқып ол жерде құрбанлық орын қурып, оны Эл-Элохе Израил^k деп атады.

34

Отыз төртинши бап Динаның намысының бузылыўы

¹ Бир күни Яқыптың Леадан туўылған қызы Дина сол жердиң қызларын көриў ушын шықты. ² Ол жердиң бийи хиў халқынан болған Хамордың улы Шехем Динаны көргенде, оны услап алып, оған зорлық иследи. ³ Жигиттиң Яқыптың қызы Динаға кеўли кетип, оны сүйип қалды хәм оған жыллы сөйледи. ⁴ Шехем әкеси Хаморға: «Бул қызды маған хаяллыққа алып бер», – деди.

⁵ Яқып қызы Динаның намысы аяқ асты етилгенин еситкенде, уллары жайлаўда мал бағып жүрген еди. Сонлықтан Яқып олар қайтып келгенше үндемеді.

⁶ Сол ўақытта Шехемниң әкеси Хамор Яқып пенен сөйлесиў ушын, оның алдына барды. ⁷ Ал Яқыптың уллары болған ўақыяны есите сала, жайлаўдан

^jСуккот – «қоралар» дегенди билдиреди.

^kЭл-Элохе Израил – «Қудай – Израилдың Қудайы» дегенди билдиреди.

қайтып келди. Олар ашыұланып, ғәзепке минди. Өйткени Шехем Яқыптың қызын зорлап, Израилдың абырайын төккен хәм ислеўге болмайтуғын исти ислеген еди.

⁸ Сонда Хамор оларға былай деди:

– Улым Шехемниң кеўли қызыңызда, қызыңызды оған ҳаяллыққа бериң.

⁹ Бир-биримиз бенен куда-тамыр болайық. Қыз алысып, қыз берисейик.

¹⁰ Бизлер менен бирге жасай бериңлер. Елимиздиң қәлеген жеринде емин-еркин жасап, саўда-сатық қылыңлар хәм мүлик ийелеңлер.

¹¹ Кейин Шехем де қыздың әкеси менен әжағаларына:

– Кеўлиңиз толыўы ушын, сизлерге қәлегениңизди беремен. ¹² Меннен қанша қалың мал хәм саўға талап қылсаңлар да, хәммесин беремен. Тек қызыңызды маған ҳаяллыққа берсеңиз болғаны, – деди.

¹³ Яқыптың уллары қарындасы Динаның намысын аяқ асты еткени ушын Шехемге хәм оның әкеси Хаморға хийле менен жуўап берип, ¹⁴ оларға былай деди:

– Яқ, бизлер бундай қыла алмаймыз. Қарындасымызды сүннет етилмеген адамға бере алмаймыз, өйткени бул бизлер ушын шерменделик болады. ¹⁵ Тек мына шәртимизди қабыл етсеңиз ғана ыразы боламыз: сизлердиң хәр бир ер адамыңыз бизлер сыяқлы сүннет етилсе, ¹⁶ бир-биримизге қыз берип, қыз алысамыз. Сизлер менен бирге жасап, бир халық боламыз. ¹⁷ Егер сүннет болыўға келисим бермесеңиз, қызымызды алып қайтамыз.

¹⁸ Бул сөзлер Хамор менен оның улы Шехемге мақул түсти. ¹⁹ Әкесиниң үйинде хәммеден көп хұрметке ийе болған жас жигит Шехем бул талапты орынлаўды тезлестирди. Себеби ол Яқыптың қызына ашық еди. ²⁰ Солай етип, Хамор хәм оның улы Шехем қала халқы менен сөйлесиў ушын қала дәрўазасына барды хәм оларға былай деди:

²¹ – Бул адамлар бизлерге дослық қарым-қатнаста. Олар жеримизде жасап, саўда-сатық қылсын. Жер кең, оларға да жетеди. Олар менен қыз алысып, қыз берисейик. ²² Олар тек мына шәрт пенен ғана бизлер менен бирге жасап, бир халық болыўға ыразы болады: бизлердиң хәр бир ер адамымыз олар сыяқлы сүннет етилиўи керек екен. ²³ Егер солай ислесек, олардың сүриўлери, мал-мүликлери хәм барлық маллары бизлердики болмай ма? Келиңлер, оларға келисим берейик, олар бизлер менен бирге жасап қалсын. ²⁴ Қала турғынларының хәммеси Хамордың хәм оның улы Шехемниң сөзлерин қабыл етти хәм қаладағы барлық ер адамлар сүннет етилди.

²⁵ Үшинши күни, олар аўырып жатырғанда, Яқыптың еки улы – Динаның әжағалары Шимон хәм Лебий қылышларын асынып алып, қалаға иркинишсиз кирди де, барлық ер адамларды қылыштан өткерди. ²⁶ Олар Хаморды хәм улы Шехемди де қылыштан өткизип, Динаны Шехемниң

үйинен алып кетти. ²⁷ Қарындасының намысын аяқ асты қылғаны ушын, Яқыптың уллары өлгенлерди тонап, қаланы талан-тараж етті. ²⁸ Олардың ири-майда малларын хәм ешеклерин, қаладағы да, жайлаудағы да барлық нәрселерин алып кетті. ²⁹ Және де, олардың балаларын хәм хаялларын тутқын қылып, пүткіл байлығын хәм үйлеріндеги барлық затларын олжа етті.

³⁰ Яқып Шимон хәм Лебийге:

– Сизлер усы жердің турғынлары болған кенаан хәм периз халықларын маған душпан қылып қойып, басыма бәле арттырдыңыз. Мениң адамларым аз. Егер олар биригип, маған қарсы шықса, мени хожалығым менен бирликте жоқ қылады, – деди.

³¹ Бирақ олар:

– Қарындасымызға бузық хаялға қатнас жасағандай қатнас жасауға жол қойыуға бола ма? – деди.

35

Отыз бесинши бап Бейт-Элде Қудайдың Яқыпты жарылқауы

¹ Қудай Яқыпқа: «Қәнекей, енди Бейт-Элге бар да, сол жерге орналас. Әжаған Эсаудан қашып баратырғаныңда саған көринген Қудайға арнап, сол жерде қурбанлық орын қур», – деди.

² Сонда Яқып хожалығына хәм жанындағылардың хәммесине былай деди: «Өзлериңздеги жат қудайлардың мүсинлерин ылақтырып таслаңлар.

Өзлериңизди пәклеп, кийимлериңизди алмастырыңлар. ³ Жүриңлер, бул жерден кетип, Бейт-Элге барайық. Қыйын күнлеримде маған жууап берген хәм жүрген жолларымда мениң менен бирге болған Қудайға арнап, мен сол жерде қурбанлық орын қурайын». ⁴ Сонда олар өзлеріндеги жат

қудайлардың мүсинлерин хәм қулақларындағы сырғаларын Яқыпқа берди. Яқып оларды Шехемге жақын жердеги бир еменнің түбине көмип таслады.

⁵ Соңынан олар жолға түсти. Қудай этираптағы қалалардың турғынларына қорқыныш жибергенликтен, хеш ким олардың изине түспеди.

⁶ Солай етип, Яқып жанындағы барлық адамлар менен бирге Кенаан жеріндеги Лузға, яғнай Бейт-Элге жетип келди. ⁷ Яқып ол жерде қурбанлық орын қурып, сол жерди Эл-Бейт-Эл¹ деп атады. Өйткени Яқып әжағасынан қашып баратырғанда, Қудай сол жерде өзине көринген еди. ⁸ Сол арада Ребекканы емизип баққан Дебора деген хаял қайтыс болды. Ол Бейт-Элдің қубласындағы бир емен ағашының түбине жерленип, сол емен ағашы

¹Эл-Бейт-Эл – «Бейт-Элдің Қудайы» дегенди билдиреди.

«Жоқлау Емени» деп аталды.

⁹ Яқып Паддан-Арамнан қайтып келгеннен кейін, Құдай оған және көриніп, оны былай деп жарылқады: ¹⁰ «Сениң атың – Яқып. Бірақ буннан былай, сениң атың Яқып емес, ал Израил болады», – деп, оны Израил деп атады.

¹¹ Құдай оған және: «Мен – Құдирети күшлі Құдайман. Өсип-өніп, көбей. Сеннен бир халық, хәтте, көплеген халықлар пайда болып, сениң урпағыңнан патшалар келип шығады. ¹² Мен Ибрайымға хәм Ысаққа берген бул жерди саған хәм сеннен кейинги урпақларыңа беремен», – деди. ¹³ Соңынан Құдай Яқып пенен сөйлескен жерден жоқары көтерилип кетти.

¹⁴ Яқып Құдай өзи менен сөйлескен жерде тастан естелик орнатып, оның үстине шарап хәм зәйтүн майын қуйды. ¹⁵ Ол Құдай өзи менен сөйлескен жерди Бейт-Эл деп атады.

Рахиланың өлими

¹⁶ Олар Бейт-Элден шығып, Эфратаға жетиўге аз қалғанда, Рахиланың толғағы тутып, ол қыйыншылық пенен босанды. ¹⁷ Ол азап шегип туўып атырғанда, киндик шешеси оған: «Қорқпа, сен және бир ул туўдың», – деди.

¹⁸ Рахила өлип баратырып, соңғы демин шығарарда, улын Беноний^m деп атады. Бірақ әкеси оның атын Беняминⁿ деп қойды.

¹⁹ Солай етип, Рахила қайтыс болып, Эфратаға, яғный Бейтлехемге баратуғын жол бойына жерленди. ²⁰ Яқып оның қәбири үстине кулпы тас орнатты. Рахиланың қәбириниң кулпы тасы бүгинги күнге шекем бар.

²¹ Соннан кейін, Израил және көшип, Эдер минарасының арғы жағына шатырын тикти.

²² Израил сол елде жасап атырғанда, улы Рубен әкесиниң тоқалы болған Билха менен жатты. Әкеси бул туўралы еситти.

Яқыптың уллары

Яқыптың он еки улы бар еди. ²³ Оның Леадан туўылған уллары: туңғышы Рубен, кейін Шимон, Лебий, Яхуда, Иссахар хәм Зебулон. ²⁴ Оның Рахиладан туўылған уллары: Юсуп хәм Бенямин. ²⁵ Рахиланың шорысы Билхадан туўылған уллары: Дан хәм Нафталий. ²⁶ Леаның шорысы Зилпадан туўылған уллары: Гад хәм Ашер. Булар Яқыптың Паддан-Арамда туўылған уллары.

Ысақтың өлими

²⁷ Яқып әкеси Ысақтың үйине, Мамреге келди. Мамре Кирят-Арбаның, яғный Хебронның жанында болып, ол жерде Ибрайым хәм Ысақ келгинди

^mБеноний – «қайғы улы» дегенди билдиреди.

ⁿБенямин – «оң қолымның улы» ямаса «бахыт улы» дегенди билдиреди.

болып жасаған еди. ²⁸ Ысақ бир жүз сексен жыл жасады. ²⁹ Ол мазмунлы өмир сүрип, қартайып, деми таўсылып, қайтыс болды хәм өз ата-бабаларына қосылды. Уллары Эсаў пенен Яқып оны жерледі.

36

Отыз алтыншы бап Эсаўдың урпақлары

¹ Эсаўдың, яғный Эдомның шежиреси мынадай: ² Эсаў мына кенаанлы қызларға үйленди: бириншиси хетт халқынан болған Элонның қызы Ада, екиншиси хиў халқынан болған Сибонның ақлығы, Ананың қызы Оҳолибама. ³ Және де, ол Исмайылдың қызы, Небайоттың қарындасы Басематқа да үйленди. ⁴ Ада Эсаўға Элифазды, Басемат Реуелди, ⁵ Оҳолибама Еушты, Яламды хәм Қорахты туўып берди. Булар – Эсаўдың Кенаанда туўылған уллары еди.

⁶ Кейин Эсаў хаялларын, улларын, қызларын, үйіндеги барлық адамларын, хәмме малларын хәм Кенаанда арттырған пүткил мал-мүлкин алып, иниси Яқыптан бөлекленди де, басқа бир елге көшип кетти. ⁷ Олардың мал-мүлки соншелли көп болғанлықтан, олар енди бирге жасай алмады. Өзлери келгинди болып жасаған бул жерлер олардың малларына тарлық етип қалған еди. ⁸ Солай етип, Эсаў, яғный Эдом таўлы Сеир үлкесине орналасты.

⁹ Таўлы Сеир үлкесинде жасаўшы эдомлылардың түп атасы болған Эсаўдың шежиреси мынадай: ¹⁰ Эсаўдың улларының атлары: оның хаялы Ададан Элифаз, ал хаялы Басематтан Реуел туўылды.

¹¹ Элифаздың уллары: Теман, Омар, Сефо, Гатам хәм Кеназ. ¹² Эсаўдың улы Элифаздың тоқалы Тимна күйеўине Амалекти туўып берди. Булар – Эсаўдың хаялы Аданың ақлықлары.

¹³ Реуелдің уллары: Нахат, Зерах, Шамма хәм Мизза. Булар – Эсаўдың хаялы Басематтың ақлықлары.

¹⁴ Сибонның ақлығы хәм Ананың қызы болған Оҳолибаманың күйеўи Эсаўға туўып берген уллары: Еуш, Ялам хәм Қорах.

¹⁵ Эсаўдың урпақларынан келип шыққан урыў бийлери мыналар: Эсаўдың туңғышы Элифаздың уллары: Теман бий, Омар бий, Сефо бий, Кеназ бий, ¹⁶ Қорах бий, Гатам бий хәм Амалек бий. Булар Эдом жеринде Элифаздың урпағынан шыққан бийлер болып, Аданың ақлықлары еди.

¹⁷ Эсаўдың улы Реуелдің уллары: Нахат, Зерах, Шамма хәм Мизза. Булар Эдом жеринде Реуелдің урпағынан шыққан бийлер болып, Эсаўдың хаялы Басематтың ақлықлары еди.

¹⁸ Эсаўдың хаялы Оҳолибаманың уллары: Еуш, Ялам хәм Қорах. Булар – Ананың қызы, Эсаўдың хаялы Оҳолибамадан тараған бийлер еди.

¹⁹ Булардың хәммеси Эсаўдың, яғный Эдомның уллары хәм урыў бийлери.

Сеирдин урпақлары

²⁰ Эдом жеринде жасаған хор халқынан болған Сеирдин уллары мыналар: Лотан, Шобал, Сибон, Ана, ²¹ Дишон, Эсер хәм Дишан. Булар – Сеирдин уллары болып, Эдом жеринде хор халқының урыў бийлери еди.

²² Лотанның уллары: Хорий хәм Хемам. Тимна Лотанның қарындасы еди.

²³ Шобалдың уллары: Алўан, Манахат, Эбал, Шефо хәм Онам.

²⁴ Сибонның уллары: Айя хәм Ана. Әкеси Сибонның ешеклерин бағып жүрип, шөлде ыссы булақ тапқан усы Ана еди. ²⁵ Ананың балалары: Дишон хәм қызы Охолибама.

²⁶ Дишонның уллары: Хемдан, Эшбан, Итран хәм Керан.

²⁷ Эсердин уллары: Билхан, Зааўан хәм Ақан.

²⁸ Дишанның уллары: Ус хәм Аран.

²⁹ Хор халқының урыў бийлери мыналар: Лотан, Шобал, Сибон, Ана, ³⁰ Дишон, Эсер хәм Дишан. Булар – Сеир жериндеги хор халқының урыў бийлери еди.

Эдом патшалары

³¹ Израилда патша болмастан бұрын, Эдом елинде төмендеги патшалар хәкимдарлық етти: ³² Беор улы Бела Эдом патшасы болды. Оның қаласының аты Динхаба еди. ³³ Бела қайтыс болғаннан кейин, оның орнына Босра қаласынан болған Зерахтың улы Йобаб патша болды. ³⁴ Йобаб қайтыс болғаннан соң, теманлылардың жеринен Хушам патша болды. ³⁵ Хушам қайтыс болғаннан соң, Моаб елинде мидянлыларды қыйратқан, Бедадтың улы Хадад патша болды. Оның қаласының аты Аўит еди.

³⁶ Хадад қайтыс болғаннан соң, оның орнына Масреқадан болған Самла патша болды.

³⁷ Самла қайтыс болғаннан соң, оның орнына дәрья бойындағы Рехоботтан болған Шаул патша болды. ³⁸ Шаул қайтыс болғаннан соң, оның орнына Ахбордың улы Баал-Ханан патша болды. ³⁹ Ахбордың улы Баал-Ханан қайтыс болғаннан соң, оның орнына Хадар патша болды. Ол Пау қаласынан болып, оның хаялы Матредтиң қызы, Межахабтың ақлығы Меҳетабел еди.

⁴⁰ Тийрелерине хәм жерлерине қарай Эсаўдың урпағынан келип шыққан бийлердин атлары мынадай: Тимна, Алўа, Етет, ⁴¹ Охолибама, Эла, Пинон, ⁴² Кеназ, Теман, Мибсар, ⁴³ Магдиел хәм Ирам. Булар – өзлери ийелик еткен үлкеде жасаған жерлерине өзлериниң атларын берген Эдом бийлери еди. Эдомлылардың түп бабасы – Эсаў еди.

Отыз жетинши бап Юсуптиң түслери

- ¹ Яқып әкеси келгинди болып жасаған Кенаан жеринде жасай берди.
- ² Яқыптың урпақтарының тарийхы төмендегише: Юсуп он жети жасар ұақтында әжағаларына, яғный әкесиниң ҳаяллары Билха менен Зилпаның улларына қой-ешкилерди бағысатуғын еди. Ол әкесине әжағаларының жаман ислери ҳаққында жеткизип туратуғын еди. ³ Израил Юсупти басқа барлық улларынан гөре көбирек жақсы көрди, өйткени ол Израилдың қартайған шағында көрген улы еди. Әкеси Юсупке нағыслы шапан тиккизип берди.
- ⁴ Юсуптиң әжағалары әкесиниң оны өзлеринен гөре көбирек жақсы көретуғынын билгенде, оны жек көрип қалды хәм енди оның менен жыллы сөйлесе алмайтуғын болды.
- ⁵ Бир күни Юсуп түс көрди. Ол өз түсин әжағаларына айтып бергенде, олар Юсупти бурынғыдан да бетер жек көрип қалды. ⁶ Юсуп әжағаларына:
– Мен көрген түсимди айтып берейин, тыңлаңлар! ⁷ Түсимде бизлер атызда дәстелерди баўлап атырған екенбиз. Бирден мениң баўлаған баўым жерден көтерилип, тик турды. Ал сизлердиң баўларыңыз мениң баўымды дөгереклеп, оған тәжим етти, – деди.
- ⁸ Юсуптиң әжағалары оған:
– Сен еле бизлердиң үстимизден патша болып, бизлерди басқармақшымысаң? – деди.
Көрген түсин айтқаны себепли әжағалары оны бурынғыдан да бетер жек көрип қалды.
- ⁹ Кейин Юсуп тағы бир түс көрди хәм оны да әжағаларына айтып берип былай деди:
– Тыңлаңлар, мен және бир түс көрдим. Түсимде қуяш, ай хәм он бир жулдыз маған тәжим етип атырған екен.
- ¹⁰ Юсуп бул түсин әкесине де айтып бергенде, әкеси оған кейип:
– Сен қандай түс көрдиң өзи? Сонда не мен, анаң хәм әжағаларың алдыңа келип, жерге дейин ийилип, тәжим етемиз бе? – деди.
- ¹¹ Әжағалары Юсупке қызғаныш пенен қараўды даўам етти, бирақ әкеси оның сөзлерин есинде сақлап қалды.

Юсуптиң қуллыққа сатылыўы

- ¹² Бир күни Юсуптиң әжағалары әкесиниң қой-ешкилерин бағыў ушын Шехемге кетти. ¹³ Израил Юсупке:
– Әжағаларыңның Шехемде қой-ешкилерди бағып атырғанын билесең. Бар, мен сени оларға жиберейин, – деди.

– Яқшы, – деди Юсуп.

¹⁴ Әкеси оған:

– Барып, әжағаларыңның хәм сүриўдиң жағдайын билип қайт, – деп оны Хеброн ойпатлығынан Шехемге жиберди.

Юсуп Шехемге жетип барып, ¹⁵ далада адасып жүргенде, бир адам оны көрип:

– Не излеп жүрсен? – деп сорады.

¹⁶ Юсуп оған:

– Мен әжағаларымды излеп жүрмен. Олардың қой-ешкилерди қай жерде бағып жүргенин билмейсиз бе? – деди.

¹⁷ Ол адам Юсупке:

– Олар бул жерден кетип қалды. «Дотанға барамыз», дегенин еситип қалдым, – деди.

Солай етип, Юсуп әжағаларының изинен кетип, оларды Дотаннан тапты.

¹⁸ Әжағалары Юсупти узақтан көрди хәм ол еле қасларына жетип келместен бурын, оны өлтириўге тил бириктире баслады. ¹⁹ Олар бир-бирине:

– Әне, түс көргиш киятыр! ²⁰ Келиңлер, оны өлтирип, бир суў сақланатуғын шуқырға таслайық. Соңынан оны жыртқыш хайўан жеп кетипти, деп айтамыз. Сонда оның көрген түслериниң не болатуғынын көремиз! – деди.

²¹ Рубен буны еситкенде, Юсупти олардың қолынан қутқармақшы болып, оларға:

– Оны өлтirmeйик. ²² Қан төкпейик, оны усы шөлдеги бир суў сақланатуғын шуқырға таслайық, бірақ өзине тиймейик, – деди.

Оның нийети Юсупти қутқарып, әкесине қайтарыў еди. ²³ Юсуп әжағаларының жанына келгенде, олар оның үстиндеги нағыслы шапанды шешип алып, ²⁴ өзін бир суўсыз, бос шуқырға таслап жиберди.

²⁵ Әжағалары аўқатланыў ушын жайғасып отырғанда, Гилад тәрeптен киятырған исмайыллылардың кәрўанын көрди. Олар түйелерине хәр түрли хош ийисли шайырларды жүклеп, Мысырға кетип баратыр еди. ²⁶ Яхуда аға-инилерине:

– Инимизди өлтирип, оның қанын жасырғанымыздан не пайда? ²⁷ Жақсысы, оны исмайыллыларға сатайық, сонда қолымыз оның қанына былғанбайды. Себеби ол бизлер менен қаны бир туўысқанымыз-ғо, – деди.

Туўысқанлар буған ыразы болды. ²⁸ Мидянлы саўдагерлер, яғный исмайыллылар сол жерден өтип баратырғанда, әжағалары Юсупти шуқырдан шығарып алды да, оны сол саўдагерлерге жигирма шекел гүмиске сатып жиберди. Олар Юсупти Мысырға алып кетти.

²⁹ Рубен шуқырға қайтып келгенде, Юсуптиң шуқырдың ишинде жоқ екенин көрип, қайғыдан кийимлерин жыртты. ³⁰ Ол инилериниң жанына

қайтып барып, оларға:

– Бала ол жерде жоқ, енди мен не қыламан, – деди.

³¹ Сонда олар бір текени сойып, Юсуптиң нағыслы шапанын алып, оны текениң қанына былғады. ³² Соңынан шапанды әкесине жиберіп:

– Бизлер мынаны тауып алдық. Қара, бул улыңның шапаны емес пе? – деп сорагты.

³³ Яқып шапанды танып:

– Аўа, бул – улымның шапаны! Оны жыртқыш ҳайўан жеп кетип, Юсуп тилким-тилким болған екен-ғо, – деди. ³⁴ Яқып қайғыдан кийимин жырттып, аза кийимин кийип алды ҳәм улы ушын узақ ўақыт аза тутты.

³⁵ Барлық ул-қызлары оған тәселле берсе де, ол жубанғысы келмей: «Мен улымның жанына, өлилер мәканына усы қайғым менен кетемен», – деп улын жоқлаўды даўам етти.

³⁶ Сол арада мидянлылар Юсупти Мысырда фараонның сарай хызметшиси Потифарға сатып жиберди. Ол сақшылардың басшысы еди.

38

Отыз сегизинши бап Тамара ҳәм Яхуда

¹ Сол ўақытлары Яхуда туўысқанларынан бөлинип, адулламлы Хира деген адамның қасына барып орналасты. ² Яхуда сол жерде Шуа деген кенаанлы бир адамның қызын ушыратып, оған үйленди. ³ Хаял хәмиледар болып, ул туўды. Яхуда оған Эр деп ат қойды. ⁴ Хаялы және хәмиледар болып, ул туўды ҳәм оған Онан деп ат қойды. ⁵ Ол тағы бир ул туўып, оның атын Шела деп қойды. Ол туўылғанда, Яхуда Кезибте еди.

⁶ Яхуда туңғышы Эрди бир қызға үйлендирди. Қыздың аты Тамара еди.

⁷ Яхуданың туңғышы Эр Жаратқан Ийениң нәзеринде нахақ адам болғанлықтан, Жаратқан Ийе оның жанын алды.

⁸ Сонда Яхуда Онанға: «Қәйинлик ўазыйпаңды орынлап, жеңгене үйлен ҳәм әжағанның урпағын даўам еттир», – деди. ⁹ Бирақ Онан Тамарадан туўылған балалардың өзиники болмайтуғынын билетуғын еди. Сонлықтан ол әжағасының хаялы менен жатқанда, әжағасынан урпақ қалмасын деп, урығын жерге төгип жиберетуғын еди. ¹⁰ Оның бул иси Жаратқан Ийениң нәзеринде нахақлық болғанлықтан, Жаратқан Ийе оның да жанын алды.

¹¹ Сонда Яхуда келини Тамараға: «Әкеңнің үйине қайтып, улым Шела ержеткенше, сол жерде жесир болып жасай тур», – деди.

Себеби Яхуда: «Шела да әжағалары сыяқлы өлип қалар», – деп ойлайтуғын еди. Солай етип, Тамара әкесиниң үйине қайтты.

¹² Арадан көп ўақыт өткеннен соң, Шуаның қызы, яғный Яхуданың хаялы

қайтыс болды. Азалау мүддеті тамам болғаннан соң, Яхуда досты адулламлы Хира менен бирге Тимнаға, өзинің қойларын қырқып атырған адамларға кетти.

¹³ Тамараға: «Қәйін атаң қойларын қырықтырыу үшін Тимнаға кетип баратыр», – деген хабар жетти. ¹⁴ Шела ержетсе де, Яхуда Тамараны Шелаға хаяллыққа алып бермеген еді. Сонлықтан Тамара үстиндеги жесирлик кийімлерін шешіп, жүзін жаулық пенен жауды да, Тимнаға баратуғын жол бойындағы Энайым дәруазасының алдына барып отырды.

¹⁵ Яхуда Тамараны көргенде, оны бузық хаял деп ойлады. Өйткени оның жүзі жабық еді. ¹⁶ Яхуда жолдан хаял тәрепке бурылып келди де, оның өзинің келини екенін билмей, оған:

– Сениң менен жатайын, – деди.

Хаял оған:

– Мениң менен жатсаңыз, маған не бересіз, – деп сорады.

¹⁷ Яхуда:

– Сүриуимнен саған бир ылақ берип жиберемен, – деди.

– Ылағыңызды жибергениңізше, кепилликке бир нәрсе бересіз бе? – деди хаял.

¹⁸ Яхуда оннан:

– Кепилликке не берейин? – деп сорады.

Тамара оған:

– Мөриңизди жиби менен хәм қолыңыздағы хасаңызды берің, – деди.

Яхуда сол нәрселерди берип, оның менен жатты. Тамара оннан хәмиледар болды. ¹⁹ Тамара үйіне қайтып келип, жүзіндеги жаулығын шешіп таслады да, және жесирлик кийімлерін кийип алды.

²⁰ Сол арада Яхуда кепилликке қалдырған нәрселерін қайтарып алыу үшін, адулламлы досты арқалы хаялға бир ылақ жиберди. Деген менен, достысы хаялды таба алмады. ²¹ Сонда достысы сол жердің адамларынан:

– Энайымда, жол шетінде бир бузық хаял бар еді, ол қаяқта? – деп сорады.

Олар:

– Бул жерде ондай хаял жоқ, – деп жууап берди.

²² Достысы Яхуданың жанына қайтып келип:

– Хаялды таба алмадым. Сол жердің адамлары да ол жерде хеш қандай бузық хаялдың болмағанын айтты, – деди.

²³ Яхуда:

– Мейли, сол затлар хаялда қала берсин. Тек хеш кимге масқара болмасақ болғаны. Мен ылақты жиберген едим, бірақ сен хаялды таба алмадың, – деди.

²⁴ Шама менен үш айдай уақыт өткенде, Яхудаға: «Келинің Тамара

бузықшылық ислепти, ол хәзир хәмиледар», – деген хабар жетти. Сонда Яхуда: «Оны далаға алып шығып, жағып жибериңдер», – деди.

²⁵ Тамараны далаға алып шыққанда, ол қәйин атасына: «Мен мына затлардың ийесинен хәмиледар болдым. Анықлап қараң, бул мөр, оның жиби хәм хаса кимдики?» – деп хабар жиберди.

²⁶ Яхуда затларды танып: «Хәқыйқатлық ол тәрәпте, себеби мен оны улым Шелаға алып бермедим», – деди. Соннан кейин, Яхуда Тамара менен қайтып жақынласқан жоқ.

²⁷ Тамараның туыуы ұақты келгенде, қарнында егиз бала барлығы мәлим болды. ²⁸ Ол босанып атырған ұақытта, егизлердің бири қолын сыртқа шығарды. Киндик шешеси баланың қолын услап: «Бул биринши болып туўылды», – деп оның билегине қызыл жип байлап қойды. ²⁹ Бирақ ол қолын ишке тартып алды хәм сол ұақытта оның сыңары туўылды. Сонда киндик шешеси: «Сен қалайынша тосқынлықты бузып өттиң?» – деди. Сонлықтан оған Перес^о деп ат қойылды. ³⁰ Соңынан билегине қызыл жип байланған оның сыңары туўылды. Оған Зерах^р деп ат қойды.

39

Отыз тоғызыншы бап Юсуп хәм Потифардың хаялы

¹ Исмайыллылар Юсупти Мысырға алып келди. Фараон сарайының хызметшиси, сақшылардың басшысы, мысырлы Потифар Юсупти исмайыллылардан сатып алды. ² Жаратқан Ийе Юсуп пенен бирге болып, оны табыслы қылды. Солай етип, Юсуп мысырлы хожайынының үйинде жасады. ³ Оның хожайыны Жаратқан Ийениң Юсуп пенен бирге екенин хәм ол ислеген хәр бир исти табыслы қылып атырғанын көрди. ⁴ Юсуп хожайынының кеўлинен шықты хәм оның жақын хызметшисине айланды. Сонлықтан оны үйи хәм барлық мал-мүлки үстинен басқарыушы етип қойды. ⁵ Хожайыны Юсупти үйи хәм пүткил мал-мүлки үстинен басқарыушы етип тайынлағаннан баслап, Жаратқан Ийе Юсуп себепли Потифардың үйин жарылқады. Оның үйине, атызына хәм оған тийисли хәр бир нәрсеге берекет берди. ⁶ Солай етип, Потифар өзиниң пүткил мал-мүлкин Юсуптиң ықтыярына тапсырып, өзи жейтуғын тамағынан басқа хеш нәрсе менен иси болмады.

Юсуп қәдди-қәўмети келискен, шырайлы жигит еди. ⁷ Арадан бир қанша ұақыт өткеннен соң, Потифардың хаялының Юсупке ышқы кетип, оған:

^оПерес – «бузып өтиў» дегенди билдиреди.

^рЗерах – «таң шуғласы» деген мәнисте болыуы мүмкин.

– Мениң менен жат, – деди.

⁸ Бірақ Юсуп қарсылық көрсетіп, хожайынының хаялына былай деди:

– Мине, хожайыным үйіндегі барлық затларды мениң ықтыярыма тапсырып, хеш бир иске араласпайды. ⁹ Бул хожалықта меннен бийлиги күшли адам жоқ. Ол сеннен басқа хеш нәрсени меннен аямады. Себеби сен оның хаялысаң. Мен қалайынша бундай үлкен қылмыс ислеп, Қудайға қарсы гүна қыламан? ¹⁰ Хаял Юсупке өзи менен бирге жатыўды хәм бирге болыўды хәр күни усыныс етсе де, Юсуп оның айтқанына көнбеди.

¹¹ Бир күни Юсуп өз ислерин ислеў ушын үйге кирди. Үйде хызметшилерден хеш ким жоқ еди. ¹² Сонда Потифардың хаялы Юсуптиң шапанынан ушлап: «Мениң менен жат», – деди. Бірақ Юсуп шапанын хаялдың қолында қалдырып, сыртқа қашып шықты.

¹³ Хаял Юсуптиң шапанын таслап қашқанын көргенде, ¹⁴ үй хызметшилерин шақырып, оларға: «Қараңлар, күйеўим алып келген мына еврей бизлерди масқара қылды-ғо! Ол мениң менен жатыў ушын ишке кирди. Бірақ мен қатты қышқырдым. ¹⁵ Ол мениң қышқырып бақырғанымды еситкенде, шапанын қасыма таслап, сыртқа қашып кетти», – деди.

¹⁶ Хожайыны үйге келгенше, хаял Юсуптиң шапанын сақлап қойды. ¹⁷ Хаял күйеўине де сол сөзлерди айтып: «Сениң бул жерге алып келген еврей қулың маған келип, мени масқара қылмақшы болды. ¹⁸ Бірақ мен қышқырып бақырғанымда, ол шапанын мениң қасыма таслап, сыртқа қашып кетти», – деди.

¹⁹ Юсуптиң хожайыны хаялының: «Сениң қулың маған усылай иследи», – дегенин еситкенде ғәзепке минди. ²⁰ Ол Юсупти тутқынға алып, патшаның тутқынлары қамалатуғын қамақханаға таслатты.

Бірақ Юсуп қамақта болғанда да, ²¹ Жаратқан Ийе оның менен бирге болып, оған жақсылық иследи хәм қамақхана басшысына Юсупти унамлы етип көрсетти. ²² Ол қамақханадағы барлық тутқынларды Юсуптиң қарамағына тапсырды. Ол жердегі барлық ислер ушын Юсуп жуўапкер болды.

²³ Қамақхана басшысы Юсупке тапсырған жумыслардың хеш бирине араласпады. Өйткени Жаратқан Ийе Юсуп пенен бирге болып, ол ислеген хәр бир исти табыслы қылды.

40

Қырқыншы бап Юсуптиң тутқынлардың түсин жорыўы

¹ Бир қанша ўақыттан соң, Мысыр фараонының шарап қуйыўшысы хәм нанбайы өз хожайынына, яғный Мысыр фараонына қарсы айып иследи.

² Фараон өзиниң усы еки хызметкерине, яғный бас шарап қуйыўшысы менен

бас нанбайына ашыўланып, ³ оларды сақшылардың басшысының үйине, Юсуп отырған қамақханаға каматып таслады. ⁴ Сақшылардың басшысы Юсупти олардың хызметине бекитти. Солай етип, олар бир қанша ўақыт қамақханада қалды.

⁵ Бир күни түнде фараонның қамақта болған шарап қуйыўшысы менен нанбайы екеўи де түс көрди. Ҳәр түстиң өзинше мәниси бар еди. ⁶ Ертеңине азанда Юсуп олардың жанына келгенде, екеўиниң де еңсеси түсип отырғанын көрди. ⁷ Юсуп хожайынының үйинде өзи менен бирге қамалып жатырған фараонның хызметкерлеринен:

– Бүгин неге қапа көринесиз? – деп сорады.

⁸ Олар:

– Бизлер түс көрген едик, бирақ оларды жорып беретугын ҳеш ким жоқ, – деди.

Юсуп оларға:

– Түс жорыў Қудайдан емес пе? Түслериңизди маған айтып бериңлер, – деди.

⁹ Сонда бас шарап қуйыўшы түсин Юсупке айтып:

– Мен түсимде бир жүзим ағашын көрдим. ¹⁰ Ағаштың үш шақасы бар екен. Олар бөрте сала гүллеп, солқым-солқым жүзим писти. ¹¹ Мениң қолымда фараонның кесеси бар екен. Мен жүзимлерди алып, фараонның кесесине сықтым да, кесени оның қолына бердим, – деди.

¹² Юсуп оған былай деди:

– Бул түс мынаны аңлатады: үш шақа – үш күн. ¹³ Үш күн ишинде фараон сениң тәғдириңди шешеди ҳәм сен бурынғы хызметине қайтасаң. Оған бурынғыдай шарап усынатуғын боласаң. ¹⁴ Бирақ исиң жүрискеннен кейин, мени есиңе ал. Маған жақсылық ислеп, фараонға мен туўралы айт ҳәм мени бул қамақханадан шығарып ал. ¹⁵ Себеби мен еврейлердиң жеринен урлап әкелингенмен. Бул жерде де қамаққа таслағандай ҳеш нәрсе ислемедим, – деди.

¹⁶ Бас нанбай Юсуптиң түсти жақсы жорығанын көрип, оған былай деди:

– Мен де түс көрдим. Түсимде басымда үш себет нан бар екен. ¹⁷ Ең үстиндеги себетте фараонға арнап писирилген ҳәр түрли нан өнимлери бар екен. Бирақ қуслар басымдағы себеттен оларды шоқып жеп атыр екен, – деди.

¹⁸ Юсуп оған былай деди:

– Бул түс мынаны аңлатады: үш себет – үш күн. ¹⁹ Үш күн ишинде фараон тәғдириңди шешип, сени дарға астырады ҳәм қуслар келип, денеңди шоқыйды.

²⁰ Үшинши күни фараон өзиниң туўылған күнинде барлық хызметкерлерине

зияпат берди. Сонда ол өз хызметкерлериниң алдында бас шарап қуйыўшысы менен бас нанбайының тәғдин шешти. ²¹ Бас шарап қуйыўшыны өз хызметине қайтарды. Солай етип, бас шарап қуйыўшы және фараонға кесесин усынатуғын болды. ²² Бирақ бас нанбайды, Юсуп жорығандай, дарға астырды. ²³ Бас шарап қуйыўшы Юсупти еске алмады, оны умытып жиберди.

41

Қырк биринши бап Юсуптиң фараонның түсин жорыўы

¹ Арадан еки жыл өткенде, фараон түс көрди. Түсинде ол Нил дәрьясының жағасында тур екен. ² Дәрьядан шырайлы хәм семиз, жети сыйыр шығып, қамыслықта отлай баслады. ³ Соңынан дәрьядан сықылсыз хәм арық жети сыйыр шығып, дәрьяның жағасындағы алдыңғы сыйырлардың жанына барып турды. ⁴ Сықылсыз хәм арық сыйырлар шырайлы хәм семиз жети сыйырды жеп қойды. Сол ўақытта фараон оянып кетти.

⁵ Ол және уйықлап кетип, қайтадан түс көрди. Түсинде бир пақалда жети жақсы хәм толық масақ өсип тур екен. ⁶ Соңынан пуш хәм шығыс самалы кептирген жети масақ өсип шығыпты. ⁷ Бул пуш масақлар жақсы хәм толық масақларды жутып жиберипти. Сол ўақытта фараон уйқысынан оянып кетип, буның түс екенин билди.

⁸ Азанда фараон тынышсызланып, Мысырдың барлық сыйқыршылары менен данышпанларын шақыртып алды да, оларға көрген түслерин айтып берди. Деген менен, олардың хеш бири фараонның түслерин жорый алмады.

⁹ Сонда бас шарап қуйыўшы фараонға былай деди:

– Бүгин мен өз айыбымды мойынлаўға мәжбүрмен. ¹⁰ Бир күни сиз өзиниздиң кулларыңыз болған маған хәм бас нанбайға ашыўланып, бизлерди сақшылардың басшысының үйине, қамақханаға қаматқан едиңиз. ¹¹ Бир күни түнде екеўимиз де түс көрдик. Хәр түстиң өзинше мәниси бар еди. ¹² Сол жерде бизлер менен бирге сақшылардың басшысының кулы болған, бир еврей жигит бар еди. Бизлер түслеримизди оған айтып бергенимизде, ол жорып берди. ¹³ Хәмме нәрсе ол жорығандай болды: мен өз хызметиме қайттым, ал нанбай дарға асылды.

¹⁴ Сонда фараон Юсупке адам жиберип, оны тезлик пенен қамақханадан алдырды. Юсуп сақал-муртын алып, кийимлерин алмастырғаннан кейин, фараонның алдына келди. ¹⁵ Фараон Юсупке:

– Мен бир түс көрдим, бирақ оны хеш ким жорый алмады. Еситиўимше, сен түс жорый алады екенсең, – деди.

¹⁶ Юсуп фараонға:

– Мен жорый алмайман. Бірақ сизиң ийгилигиңиз ушын, Қудайдың Өзи жорыйды, – деди.

¹⁷ Сонда фараон Юсупке былай деди:

– Түсімде Нил дәрьясының жағасында турған екенмен. ¹⁸ Сол ўақытта дәрьядан семиз хәм шырайлы жети сыйыр шығып, қамыслықта отлай баслады. ¹⁹ Соңынан дәрьядан арық, сықылсыз хәм ети сүйегине жабысқан жети сыйыр шықты. Мен пүткил Мысыр елинде бундай арық сыйырларды ҳеш көрмеген едим. ²⁰ Сықылсыз хәм арық сыйырлар семиз сыйырларды жеп қойды. ²¹ Бірақ семиз сыйырлар олардың қарнына түссе де, ҳеш нәрсе болмағандай, арық сыйырлар бурынғысынша арық болып қала берди. Соннан кейин, мен оянып кеттим.

²² Кейин мен басқа түс көрдим. Түсімде бир пақалда толық хәм жақсы жети масақ өсип шыққанын көрдим. ²³ Соңынан пуш, жиңишке хәм шығыс самалы кептирген жети масақ өсип шықты. ²⁴ Жиңишке масақлар жақсы жети масақты жутып жиберди. Мен түслеримди сыйқыршыларға айтып бердим, бірақ олардың ҳеш бири жорый алмады.

²⁵ Юсуп фараонға былай деди:

– Фараон, сизиң еки түсиңиз де бир мәнисти аңлатады. Қудай не ислейжағын сизге билдирипти. ²⁶ Жети шырайлы сыйыр – жети жыл. Жети жақсы масақ та – жети жыл. Бул түслердиң мәниси бир. ²⁷ Олардан соң шыққан арық хәм сықылсыз жети сыйыр менен шығыс самалы кептирген жети жиңишке масақ жети жыл ашлық болатуғынын билдиреди. ²⁸ Мен жаңа айтқанымдай, Қудай не ислейжағын сизге көрсетипти. ²⁹ Пүткил Мысыр жеринде жети жыл молшылық болады. ³⁰ Ал оннан кейин болса, молшылық жылларын умыттыратуғын жети жыл ашлық болады. Бул ашлық жерди жүдетип жибереди. ³¹ Кейин болатуғын ашлық соншелли аўыр болғанлықтан, бурын болған молшылықты умыттырып жибереди. ³² Сизиң бир мәнистеги түсти еки рет көриўиңиздиң мәниси – Қудайдың анық қарар еткенин хәм буны тез арада иске асыратуғынын билдиреди.

³³ Енди сиз ақыллы хәм дана бир адамды таўып, оған Мысырды басқарыўды тапсырың. ³⁴ Және де, сиз ел үстинен қадағалаўшыларды тайынлап, Мысыр жериндеги молшылықтың жети жылында өнимниң бестен бир бөлегин жыйнатың. ³⁵ Ол адамлар келешектеги молшылық жылларының пүткил азығын топлап, қалалардағы сизге тийисли телеклерге жыйнап сақласын.

³⁶ Жети жыллық ашлық ўақтында бул ғәлле қорлары Мысырға азық болып, ел ашлықтан қырылмайды.

Юсуптиң Мысыр үстинен хәкимдар болыўы

³⁷ Бул усыныс фараонға хәм оның барлық хызметкерлерине макул түсти.

³⁸ Фараон хызметкерлерине: «Бизлер Қудайдың Руўхына ийе болған бул адамнан басқа биреўди таба аламыз ба?» – деди.

³⁹ Соңынан ол Юсупке былай деди: «Қудай булардың хәммесин саған ашып берген екен, демек, сеннен ақыллы хәм дана адам болмағаны. ⁴⁰ Мен сарайымды басқарыўды саған тапсыраман, пүткил халқым сениң буйрықларыңа қулақ асатуғын болады. Мен тахтым менен ғана сеннен үстин боламан. ⁴¹ Хәзирден баслап, мен сени пүткил Мысыр үстинен хүкимдар етип тайынлайман». ⁴² Соңынан фараон бармағындағы мөр жүзигин шешип алып, Юсуптиң бармағына тақты. Оған зығыр шапан кийгизип, мойнына алтын шынжыр тақты. ⁴³ Фараон Юсупти өзинен кейинги екинши дәрежели арбаға миндирип, оның алдында: «Тәжим етиңлер!» – деп жар салыўды буйырды. Солай етип, фараон Юсупти пүткил Мысыр ели үстинен хүкимдар етип қойды. ⁴⁴ Соңынан фараон Юсупке және: «Фараон – мен боламан, бирақ сениң рухсатыңсыз пүткил Мысырда хеш ким тырп ете алмайды», – деди. ⁴⁵ Фараон Юсупке Сафнат-Панеах деген ат қойып, оны Он қаласындағы руўханий Потифераның қызы Асенатқа үйлendirди. Солай етип, Юсуп Мысыр елин аралап шықты.

⁴⁶ Юсуп Мысыр патшасы фараонның хызметине тайынланғанда отыз жасында еди. Юсуп фараонның алдынан кетип, пүткил Мысыр жерин аралаўға шықты. ⁴⁷ Жети жыллық молшылық ўақтында жер мол өним берди. ⁴⁸ Юсуп Мысырда жети жыл ишинде өнген өнимлердиң хәммесин жыйнап, қалаларда сақлады. Хәр бир қала этирапындағы атызларда өнген өнимлерди сол қалаға жыйнап қойды. ⁴⁹ Юсуп теңиз қумындай мол ғәлле жыйнағанлықтан, оны өлшеўди тоқтатты. Өйткени ғәлле өлшеп болмайтуғын дәрежеде көп еди.

⁵⁰ Ашлық жыллары басланбастан бұрын Он қаласының руўханийи Потифераның қызы Асенат Юсупке еки ул туўып берди. ⁵¹ Юсуп: «Қудай маған барлық қыйыншылықтарымды хәм әкемнің үйин умыттырды», – деп, туңғыш улының атын Менашше^q деп қойды. ⁵² Юсуп екинши улын Эфрайым^r деп атап: «Қыйыншылық көрген елимде Қудай мени өсип-өндирди», – деди.

⁵³ Мысырда жети жыллық молшылық та тамамланды. ⁵⁴ Юсуптиң айтқанындай, жети жыллық ашлық басланды. Хәмме еллерде ашлық болса да, пүткил Мысыр елинде азық-аўқат болды. ⁵⁵ Пүткил Мысыр ели аш бола баслағанда, халық фараонға жалбарынып, нан сорады. Сонда фараон оларға: «Юсупке барыңлар, ол сизлерге не десе, соны ислеңдер», – деди. ⁵⁶ Ашлық пүткил елди жайлап алғанда, Юсуп телеклерди ашып, мысырлыларға ғәлле

^qМенашше – «умыттырыў» дегенди билдиреди.

^rЭфрайым – «еки есе өнимли» дегенди билдиреди.

сата баслады. Себеби Мысырда ашлық хәуиж алған еди. ⁵⁷ Юсуптен ғәлле сатып алыу ушын, Мысырға барлық еллерден адамлар келетуғын еди. Өйткени пүткил жер жүзинде ашлық күшейген еди.

42

Қырқ екінши бап Юсуптиң ағаларының Мысырға келиуі

¹ Яқып Мысырда ғәлле бар екенін билгенде, улларына: «Неге бир-бириңизге қарап отырсызлар?» ² Мен Мысырда ғәлле бар екенін еситтим. Өлмей тири қалыуымыз ушын, сизлер ол жаққа барып, ғәлле сатып алып келиңдер», – деди.

³ Солай етип, Юсуптиң он әжағасы ғәлле сатып алыу ушын, Мысырға кетти. ⁴ Бирақ Яқып Юсуптиң иниси Беняминди олар менен бирге жибермеді. Себеби ол улының бир бәлеге жолығуынан қорқатуғын еди. ⁵ Солай етип, ғәлле сатып алыуға келгенлер менен бирге Израилдың уллары да Мысырға келди. Өйткени Кенаан жеринде де ашлық болып атырған еди.

⁶ Юсуп Мысыр елинің басшысы болып, елдеги пүткил халыққа ғәлле сататуғын еди. Сонда Юсуптиң ағалары келип, оның алдында маңлайлары жерге тийгенше ийилип, тәжим етті. ⁷ Юсуп ағаларын көріп, оларды таныды. Бирақ өзін оларды танымайтуғындай қылып көрсетип, катал сөйледи хәм олардан:

– Қаяқтан келдіңдер? – деп сорады.

Олар Юсупке:

– Бизлер азық-ауқат сатып алыу ушын, Кенаан жеринен келдик, – деп жууап берди.

⁸ Юсуп ағаларын таныса да, ағалары оны танымады. ⁹ Юсуп олар хаққында көрген түслерін еслеп, оларға:

– Сизлер жансызларсыз! Бул елдің хәлсиз жерлерін билиу ушын келгенсиздер, – деди.

¹⁰ Олар Юсупке:

– Яқ, мырзамыз! Сизің қулларыңыз болған бизлер азық-ауқат сатып алыу ушын келдик. ¹¹ Бизлер хәммемиз бир әкениң улларымыз. Сизің қулларыңыз болған бизлер хадал адамлармыз, жансыз емеспиз, – деди.

¹² Юсуп оларға және:

– Яқ, сизлер елдің хәлсиз жерлерін билиу ушын келгенсиздер, – деди.

¹³ Олар:

– Сизің қулларыңыз болған бизлер он еки тууысқанбыз. Хәммемиз Кенаан жеринде жасайтуғын бир әкениң улларымыз. Ең кишкенемиз хәзир әкемиздің жанында, ал басқа биреуі жойтылып кетти, – деди.

¹⁴ Юсуп оларға былай деди:

– Әне, айтқанымдай, сизлер жансызларсыз-ғо. ¹⁵ Енди сизлер сынаўдан өтесиз. Егер генже инициз бул жерге келмесе, фараонның басы менен ант етемен, сизлер бул жерден кетпейсизлер. ¹⁶ Араңыздан бириңизди жибериң, ол барып, иницизди алып келсин. Ал қалғанларыңыз қамақта турасызлар. Сөзлериңиздиң ҳақыйқат ямаса жалған екенлигин тексерип көремиз. Егер сөзлериңиз жалған болса, фараонның басы менен ант етемен, сизлер жансызларсыз.

¹⁷ Солай етип, Юсуп ағаларын үш күнге қаматып қойды.

¹⁸ Үшинши күни оларға: «Мен Қудайдан қорқатуғын адамман. Егер сизлер былай ислесеңиз, бир қасық қаныңыздан кешемен: ¹⁹ өзлериңиздиң хадал адамлар екенлигиңизди дәлиллеуиңиз ушын, араңыздағы бириңиз қамақта қалсын, ал қалғанларыңыз аш қалған хожалықларыңыз ушын ғәлле алып кетиңлер. ²⁰ Соңынан кишкене иницизди маған алып келиңлер. Сонда сөзлериңиздиң ҳақыйқый екенлиги дәлилленип, өлимнен аман қаласызлар», – деди. Олар буған келисим берди. ²¹ Олар бир-бирине: «Шынында да, бизлер инимизге ислеген исимиз ушын жазаланып атырмыз. Ол бизлерге жалбарынғанда, оның қалай қыйналғанын көрсек те, оны тыңламадық. Сол себептен бизлердиң басымызға да усы қыйыншылық түсти», – дести. ²² Рубен оларға: «Балаға жаманлық ислеменлер», – деп сизлерге ескертпеген бе едим? Бирақ сизлер тыңламадыңлар. Мине, ҳәзир оның қанының қуны бизлерден талап етилип атыр, – деди. ²³ Юсуптиң өзлерин түсинетуғынын ағалары билмеди, себеби Юсуп олар менен дилмаш арқалы сөйлескен еди.

²⁴ Юсуп ағаларының жанынан кетип, жылап жиберди. Соңынан қайтып келип, олар менен сөйлести хәм араларынан Шимонды тутқынға алып, басқаларының көз алдында байлатып қойды.

Юсуптиң ағаларының Кенаанға қайтыўы

²⁵ Юсуп ағаларының қапларын ғәлlege толтырыўды, гүмислерин хәр бириниң қабына қайтарып салыўды хәм жол азығын бериўди буйырды. Айтылған сөз орынланды. ²⁶ Юсуптиң ағалары ғәллелерин ешеклерине артып, жолға түсти.

²⁷ Олар түнеў ушын бир жерде тоқтады. Сонда олардың арасындағы биреўи ешегине жем берейин деп қаптың аўзын ашқанда, қаптың аўзында турған өзиниң гүмис теңгесин көрди. ²⁸ Ол туўысқанларына: «Гүмисимди қайтарып берипти. Мине, ол қабымның ишинде екен», – деди. Сонда олардың жүрекleri суўлап, қалтырасып, бир-бирине: «Қудайдың бизлерге бул не қылғаны?» – деди.

²⁹ Олар Кенаанға, әкеси Яқыпқа қайтып келип, басларынан

кеширгенлериниң хәммесин айтып берип, былай деди: ³⁰ «Сол елдиң басшысы бизлер менен қатал сөйлесип, бизлерди елге келген жансызлар деп есаплады. ³¹ Бизлер оған: „Бизлер ҳадал адамлармыз, жансызлар емеспиз. ³² Бизлер он еки туўысқан болып, бир әкениң улларымыз. Бир инимиз жойтылып кетти, ал кишкене инимиз ҳәзир Кенаанда, әкемиздиң жанында қалды“, – дедик. ³³ Сол елдиң басшысы бизлерге: „Сизлердиң ҳадал адамлар екенлигиңизди мен мынадан билемен: туўысқаныңыздың биреўин қасымда қалдырың да, ал қалғанларыңыз аш қалған хожалықларыңыз ушын ғәлле алып, кете бериңлер. ³⁴ Ал генже инициңди маған алып келесизлер. Мен сонда сизлердиң жансыз емес, ал ҳадал адамлар екенлигиңизди билемен хәм туўысқаныңызды сизлерге қайтарып беремен. Сонда сизлер бул елде саўда ислей аласызлар“, – деди».

³⁵ Олар қапларын босатып атырып, хәр қайсысы өз қабының ишинен түйиўли гүмисин таўып алды. Түйиўли гүмислерин көргенде, олардың өзлери де, әкеси де қорқып кетти. ³⁶ Сонда Яқып улларына:

– Сизлер мени перзентлеримнен айырдыңлар: Юсуп жоқ, Шимон жоқ, енди Беняминди де алып кетпекшисизлер. Маңлайым буншелли қара болмаса! – деди.

³⁷ Рубен әкесине:

– Егер мен Беняминди қайтарып әкелмесем, мениң еки улымды өлтире ғой. Беняминди маған тапсыр, мен оны саған қайтарып әкелемен, – деди.

³⁸ Бирақ Яқып:

– Улымды сизлер менен жибермеймен, өйткени ағасы өлип, ол жалғыз қалды. Егер ол жолда бир бәлеге жолықса, сизлер мениң ғарры басымды сол қайғы менен өлилер мәканына жибересизлер, – деди.

43

Қырқ үшінши бап Беняминниң Мысырға алып барылыўы

¹ Кенаан жериндеги ашлық күшли еди. ² Мысырдан алып келинген ғәлле таўсылғаннан кейин, Яқып улларына:

– Және барып, аз-маз азық-аўқат сатып әкелиңлер, – деди.

³ Яхуда әкесине былай деди:

– Ол адам бизлерге: «Егер инициңиз сизлер менен бирге келмесе, көзиме көринбеңлер», – деп қатаң айтқан еди. ⁴ Егер инимизди бизлер менен бирге жиберсең, барып, саған азық-аўқат алып келемиз. ⁵ Егер жибермесең, бизлер бара алмаймыз, себеби ол адам: «Инициңиз сизлер менен бирге келмесе, көзиме көринбең», – деген еди.

⁶ Израил:

– Не үшін сизлер ол адамға және бір инициздің бар екенін айтып, мениң басымды бәлеге қойдыңыз? – деди.

⁷ Олар әкесіне:

– Ол адам бизлерден өзлеріміз хәм туұысқанларымыз хәққинда шуқлап сорап: «Әкеңіз еле тири ме? Басқа туұысқаныңыз бар ма?» – дегенде, бизлер оның сорауларына жууап бердик. Оның бизлерге: «Иницизди алып келиң», – деп айтатуғынын қаяқтан билиппиз? – деди.

⁸ Яхуда әкеси Израилға:

– Баланы мениң менен жибер, кетейик. Сонда сен де, бизлер де, балаларымыз да өлмей, тири қаламыз. ⁹ Мен бала ушын басым менен жууап бермен, оны меннен талап етесең. Егер мен оны алдыңа қайтарып әкелмесем, онда бир өмир сениң алдыңда айыпкер боламан. ¹⁰ Егер ұақытты соза бермегенимизде, хәзирге дейин еки рет барып келген болар едик, – деди.

¹¹ Ақырында Израил улларына былай деди:

– Мейли, онда былай ислең: өзлериңиз бенен бирге бул жердің ең жақсы өнимлеринен алып, ол адамға саўғаға аз-маз бальзам, аз-маз пал хәм хош ийисли шайыр, ладан, писте, бадам алып барыңлар. ¹² Қапларыңыздың аўзында қайтып келген гүмислерди қайтарып бериуиңиз ушын, еки есе артық гүмис алып кетиңлер. Мүмкин, алжасық болған шығар. ¹³ Иницизди алып, сол адамға қайтып барыңлар. ¹⁴ Қүдирети күшли Қудай ол адамның жүрегине сизлерге деген реҳим берсин, ол сизлердің сол туұысқаныңыз бенен Беняминди сизлерге қайтарып берсин. Ал маған келсек, егер мен баласыз қалатуғын болсам, мейли, баласыз қала қояйын.

Юсуптиң туұысқанларын екінши рет көриуі

¹⁵ Солай етип, туұысқанлар саўғаларды, еки есе артық гүмисти хәм Беняминди алып, Мысырға қарай жолға шықты хәм Юсуптиң алдына келди.

¹⁶ Юсуп олардың жанындағы Беняминди көргенде, өзиниң үй басқарыушысына: «Бул адамларды мениң үйиме алып бар да, мал сойып, аўқат таярла. Өйткени олар түски аўқатты мениң менен бирге жейди», – деди.

¹⁷ Үй басқарыушысы Юсуптиң айтқанындай ислеп, оларды Юсуптиң үйине алып барды. ¹⁸ Туұысқанлар өзлериңиз Юсуптиң үйине апарылғанын көргенде қорқып кетип, бир-бирине: «Бурын қапларымызға қайтарып салынған гүмисти сылтаўлап, ол бизлерди усы жерге алып келген шығар. Ол бизлерге топылып, өзлеримизди қул етпекши хәм ешеклеримизди тартып алмақшы шығар», – дести.

¹⁹ Олар қапының кирер аўзында Юсуптиң үй басқарыушысына жақынлап барып:

²⁰ – Мырзамыз, бизлер буннан алдын азық-аўқат сатып алыў ушын бул жерге келген едик. ²¹ Қайтарсын түнеген жеримизде қапларымызды ашып қарағанымызда, хәр биримиз гүмисимиздиң басы бузылмай, қаптың аўзында турғанын көрип, хайран қалдық. Бизлер оны қайтарып алып келдик. ²² Буннан тысқары, бизлер азық-аўқат сатып алыў ушын қосымша гүмис алып келдик. Ал сол гүмисимизди қапларымызға ким салып қойғанын бизлер билмеймиз, – деди. ²³ Үй басқарыўшысы:

– Қәўетерленбеңлер хәм қорқпаңлар. Қапларыңыздағы бул гәзийнени сизлердиң хәм әкеңиздиң Қудайы қапларыңызға салып кетипти. Мен гүмисиңизди алдым, – деди.

Соңынан ол Шимонды олардың алдына алып келди.

²⁴ Үй басқарыўшы оларды Юсуптиң үйине алып келип, аяқларын жуўыў ушын суў хәм ешеклерине жем берди. ²⁵ Туўысқанлар түске, Юсуптиң келиўине саўғаларын таярлап қойды. Себеби өзлериниң сол жерде аўқатланатуғынын еситкен еди.

²⁶ Юсуп үйге келгенде, олар саўғаларын ишке әкелип, Юсупке берди хәм оның алдында жерге дейин ийилип, тәжим етти. ²⁷ Юсуп олардан хал-аўхал сорап болғаннан кейин:

– Өзлериңиз айтқан ғарры әкеңиз аман-саў жүр ме? Ол еле тири ме? – деди.

²⁸ – Сизиң қулыңыз болған әкемиз аман-саў жүр, ол еле тири, – деп олар хұрмет пенен ийилип, тәжим етти.

²⁹ Юсуп көз таслап, өзи менен бир анадан туўылған иниси Беняминди көргенде:

– Бул маған айтқан генже инициз бе? – деп сорады хәм Беняминге: – Қудай саған мийримин түсирсин, улым, – деди де, ³⁰ дәрхал сол жерден шығып кетти. Өйткени туўысқанын көргенде, оның жүреги елжиреп кеткен еди. Юсуп бөлмесине кирип, сол жерде жылап алды.

³¹ Ол бетин жуўғаннан кейин сыртқа шықты да, өзин қолға алып: «Аўқат әкелинсин!» – деп буйырды. ³² Юсупке бөлек, аға-инилерине бөлек хәм Юсуп пенен аўқатланып отырған мысырлыларға бөлек дастурхан жайылды. Себеби мысырлылар еврейлер менен бирге аўқат жемейтуғын еди, бул олар ушын мәкириў есапланатуғын еди. ³³ Туўысқанлары Юсуптиң қарсы алдында үлкенинен кишисине дейин, жасы бойынша отырды. Олар таң қалысып, бир-бирине қарады. ³⁴ Юсуптиң дастурханынан оларға аўқат жиберилди. Сонда Беняминниң пайы басқаларға қарағанда бес есе артық болды. Олар Юсуп пенен бирге ишип, кеўил көтерип отырды.

Қырк төртінші бап Жойтылған гүмис кесе

¹ Юсуп өзінің үй басқарыушысына былай деп бұйырды: «Бұл адамлардың қаптарын өзлери көтере алғанша азық-ауқатқа толтыр хәм хәр бириниң гүмисин қабының аузына сал. ² Ең генжесиниң қабының аузына ғәлле ушын төленген гүмисине қоса, мениң гүмис кесемди де салып қой». Үй басқарыушысы Юсуптиң айтқанындай етип иследи.

³ Ертеңине таң атыудан, сол адамлар ешеклери менен бирге жолға атландырылды. ⁴ Олар қаладан узақлап кетпей турып, Юсуп өзінің үй басқарыушысына былай деп бұйырды: «Бар, сол адамлардың изинен куў. Жетип алғаныңнан кейин, оларға былай деп айт: „Не ушын сизлер жақсылыққа жаманлық қайтардыңыз? ⁵ Не ушын хожайынымның гүмис кесесин урлап кеттиңиз? Хожайыным оннан ишип, оны пал ашыу ушын қолланады-ғо. Сизлер жаман ис иследиңлер“».

⁶ Үй басқарыушысы ағалы-инилилердиң изинен куўып жетип, оларға усы гәплерди айтты.

⁷ Ағалы-инилилер оған:

– Мырзамыз, не ушын бундай сөзлерди айтып тұрсыз? Сизиң кулларыңыз болған бизлер бундай ислерди ислеуден аулақпыз. ⁸ Хәтте, бизлер қаптарымыздың аузынан тапқан гүмисти Кенаан жеринен сизге қайтарып әкелип берген едик-ғо. Қалай бизлер хожайыныңыздың үйинен гүмис ямаса алтын урлаймыз? ⁹ Гүмис кесе кулларыңыздың қайсы биринен табылса, сол өлтирилсин, ал қалғанларымыз хожайынымызға кул болайық, – деди.

¹⁰ Үй басқарыушысы:

– Мейли, сизлер айтқандай болсын. Кесе кимнен табылса, сол мениң кулым болады. Ал қалғанларыңыз айыпсыз боласыз, – деди.

¹¹ Олар дәрхал қаптарын жерге түсирип, ауызларын ашты. ¹² Үй басқарыушы үлкенинен баслап, кишисине дейин, хәммесиниң қаптарын тексерип шықты. Кесе Беняминниң қабынан табылды. ¹³ Тууысқанлар қайғыдан кийимлерин жыртты хәм жүклерин ешеклерине артып, қалаға қайтып барды.

¹⁴ Яхуда хәм тууысқанлары Юсуптиң үйине келгенде, ол еле үйде еди. Олар Юсуптиң алдында жерге жығылды. ¹⁵ Юсуп оларға:

– Неге бундай иследиңиз? Мендей адамның пал ашып, билип алатуғынын билмединиз бе? – деди. ¹⁶ Сонда Яхуда:

– Мырзамызға бизлер не айта аламыз? Не деп түсіндире аламыз? Өзлеримизди қалай ақлай аламыз? Қудай кулларыңыздың айыбын әшкара етти. Бизлер де, кесе табылған адам да сизге кул боламыз, – деди.

¹⁷ Юсуп:

– Яқ, мен бундай ислеуден аулақпан. Кесе кимнен табылған болса, тек сол

маған қул болады. Ал сизлер аман-есен әкеңіздің алдына қайта бериң, – деди.

Яхуданың Бенямин үшін жалбарыныуы

¹⁸ Сонда Яхуда Юсупке жақынырақ келип былай деди:

– Мырзам, маған бир сөз айтыуға рухсат етиң. Сиз фараон менен бирдей бийликке ийесиз, қулыңызға ашыуланбаң. ¹⁹ Мырзам, сиз қулларыңыз болған бизлерден: «Әкеңіз ямаса басқа тууысқаныңыз бар ма?» – деп сорағаныңызда, ²⁰ бизлер сизге: «Ғарры әкемиз хәм оның қартайғанда көрген генже улы бар. Оның тууысқаны өлип, анасынан жалғыз қалған еди хәм әкемиз оны жақсы көреді», – деген едик.

²¹ Сонда сиз қулларыңыз болған бизлерге: «Оны маған алып келиң, бир көрейин», – деген едиңиз. ²² Бирақ бизлер сизге: «Бала әкесин таслап кете алмайды. Егер әкеси оннан айырылса, өлип қалады», – деген едик. ²³ Сиз қулларыңыз болған бизлерге: «Егер генже иниңиз сизлер менен бирге келмесе, көзиме көринбең», – деген едиңиз. ²⁴ Бизлер сизиң қулыңыз болған әкемизге қайтып барғанымызда, сизиң сөзлериңизди оған айтып бердик.

²⁵ Әкемиз: «Және барып, бизлерге аз-маз азық-ауқат сатып алыңлар», – дегенде, ²⁶ бизлер оған: «Бара алмаймыз, егер генже инимиз бизлер менен бирге барса ғана, барамыз. Генже инимиз бизлер менен бирге болмаса, ол адамның жүзин көре алмаймыз», – дедик. ²⁷ Сонда қулыңыз болған әкемиз бизлерге: «Хаялым Рахиланың маған еки ул тууып бергенин билесиз.

²⁸ Биреуинен айырылдым. Оны бир хайуан тилким-тилким етип таслаған, соннан бери оны қайтып көрмедим. ²⁹ Егер сизлер буны да алып кетсеңиз хәм ол бир бәлеге жолықса, онда сизлер мениң ғарры басымды сол қайғы менен өлилер мәканына жибересиздер», – деди. ³⁰ Енди мен сизиң қулыңыз болған әкемизге қайтып барғанымда, оның жанынан артық көретуғын улы қасымызда болмаса, ³¹ ол улының жоқ екенин көрип, өлип қалады. Сонда сизиң қулыңыз болған бизлер қулыңыз болған әкемиздің ғарры басын сол қайғы менен өлилер мәканына жиберемиз. ³² Сизиң қулыңыз болған мен бул бала ушын басым менен жууап беремен деп, әкеме: «Егер оны саған қайтарып алып келмесем, онда мен бир өмир сениң алдыңда айыпкер болайын», – дедим. ³³ Сонлықтан енди баланың орнына сизге мен қул болып қалайын. Ал бала тууысқанлары менен бирликте қайта берсин. ³⁴ Себеби бала жанымда болмаса, әкеме қалай қайтып бараман? Мен әкемнің басына түсетуғын бахытсызлыққа шыдай алмайман.

Қырк бесинши бап Юсуптиң туўысқанларына өзін танытыўы

¹ Сонда Юсуп хызметшилердин алдында өзін артық тута алмай: «Хәммени бул жерден шығарып жибериң!» – деп бақырды. Солай етип, Юсуп туўысқанларына өзін танытқанда, оның жанында хеш ким жоқ еди. ² Оның даўыслап жылағаны соншелли, мысырлылар да оның жылағанын еситти. Бул ҳаққында хабар фараонның сарайына да жетип барды.

³ Юсуп туўысқанларына: «Мен Юсуппен! Әкем еле тири ме?» – деди. Бирак туўысқанлары оның алдында албырап, не деп жуўап берерин билмеди.

⁴ Юсуп оларға: «Маған жақынырақ келиңлер», – деди. Олар жақынырақ келгенде, Юсуп сөзин былай деп даўам етти: «Мен сизлер Мысырға сатып жиберген туўысқаныңыз Юсуппен! ⁵ Мени бул жерге сатып жибергениңиз ушын қыйналмаң хәм өзлериңизди айыпламаң. Қудай адамлардың өмирин сақлап қалыў ушын, мени сизлерден алдын бул жерге жиберди. ⁶ Елде еки жылдан бери ашлық болмақта, және бес жыл даўамында жер де егилмейди, зүрәат те жыйналмайды. ⁷ Қудай жер жүзинде урпақларыңызды сақлап қалыў ушын хәм таң қаларлық жол менен жанларыңызды қутқарыў ушын, мени сизлерден алдын бул жерге жиберди. ⁸ Мени бул жерге сизлер жибергениңиз жоқ, ал Қудай жиберди. Ол мени фараонға кеңесгөй, оның сарайына хожайын хәм пүткил Мысыр елине басшы етип қойды. ⁹ Сизлер дәрхал әкемнің алдына барың да, оған улыңыз Юсуп: „Қудай мени пүткил Мысыр елине басшы етип қойды. Иркилмей, жаныма кел. ¹⁰ Сен балаларың, ақлықларың, сүриў хәм падаларың, пүткил мал-мүлкің менен бирликте Гошен жерине орналасып, мениң жанымда боласаң. ¹¹ Сол жерде мен сени бағаман, өйткени ашлық және бес жыл даўам етеди. Болмаса сен, хожалығың хәм саған тийисли хәмме нәрсе набыт болады“, – деп айтып атыр деңлер».

¹² Соңынан ол туўысқанларына және: «Мине, сизлер де, иним Бенямин сен де өз көзлериңиз бенен көрип турғаныңыздай, сизлерге бул сөзлерди айтып турған мен – ҳақыйқаттан да, Юсуп боламан. ¹³ Мысырда мениң қаншелли атақ-абырайға ийе екенимди хәм өзлериңиз көрген нәрселердин хәммесин әкеме айтып бериң. Әкемди дәрхал бул жерге алып келиң», – деди.

¹⁴ Соңынан Юсуп иниси Беняминнің мойнынан қушақлап жылады. Бенямин де оны қушақлап жылады. ¹⁵ Юсуп барлық ағаларын да сүйип, оларды қушақлап жылады. Кейин туўысқанлары оның менен сөйлесе баслады.

¹⁶ Юсуптиң туўысқанлары келгени ҳаққында хабар фараонның сарайына жетип барғанда, фараон хәм оның хызметшилери буған қуўанды. ¹⁷ Фараон Юсупке былай деди: «Туўысқанларыңа айт, олар ешеклерине жүклерин артып, Кенаанға қайтсын. ¹⁸ Әкесин хәм хожалықларын алып, усы жерге қайтып келсин. Мен оларға Мысырдың ең жақсы жерлерин беремен,

ишип-жейтуғыныңыз мол болады». ¹⁹ Және де, оларға былай деп айтыўыңды да буйыраман: «Балалары хәм хаяллары ушын Мысырдан арбалар алып кетсин хәм әкеңизди бул жерге алып келсин. ²⁰ Қалып кеткен затларыңызға ашынбаңлар, пүткил Мысырдың ең жақсы затлары сизлердики болады».

²¹ Израилдың уллары айтылғанларды иследи. Юсуп фараонның буйрығы бойынша оларға арбалар хәм жол ушын азық берди. ²² Юсуп олардың хәр бирине бир шапаннан, ал Беняминге үш жүз шекел гүмис пенен бес шапан берди. ²³ Ол әкесине арнап, он ешекке Мысырдың ең жақсы затларын жүкледи хәм әкесиниң жолы ушын, он машаға дән, нан хәм азық-аўқат артып жиберди. ²⁴ Юсуп туўысқанларын жолға шығарып салып атырып: «Жолда жәнжеллесип жүрмеңлер», – деди.

²⁵ Юсуптиң туўысқанлары Мысырдан шығып, Кенаан елине, әкеси Яқыптың жанына қайтып келди. ²⁶ Олар әкесине: «Юсуп тири екен, ол хәзир пүткил Мысыр елин басқарып тур», – деди. Бирақ Яқыптың жүреги бүлик етпеди хәм оларға исенбеди. ²⁷ Олар әкесине Юсуптиң өзлерине айтқан барлық сөзлерин айтып берди. Яқып өзин көширип әкелий ушын Юсуптиң жиберген арбаларын көргенде, руўхына жан кирди. ²⁸ Сонда Израил: «Енди исенемен, улым Юсуп еле тири екен! Өлмесимнен бурын барып, оны көретуғын болдым», – деди.

46

Қырк алтыншы бап Яқыптың Мысырға көшип барыўы

¹ Солай етип, Израил өзиниң барлық мал-мүлкин алып, жолға шықты. Беер-Шебаға жетип келгенде, әкеси Ысақтың Қудайына арнап қурбанлықлар шалды. ² Қудай түнде Израилға аян берип:

– Яқып, Яқып! – деди.

– Ләббәй, – деди ол.

³ Қудай оған былай деди:

– Мен Қудайман, әкеңниң Қудайыман. Сен Мысырға барыўдан қорқпа. Мен ол жерде сениң урпақларыңнан уллы халық жаратаман. ⁴ Мен сениң менен бирге Мысырға бараман хәм урпақларыңды усы жерге сөзсиз қайтарып алып келемен. Қайтыс болғаныңда, Юсуп өз қоллары менен көзлеринди жабады.

⁵ Соңынан Яқып Беер-Шебадан жолға шықты. Израилдың уллары әкеси Яқыпты, балаларын хәм хаялларын фараон жиберген арбаларға мингизип, алып кетти. ⁶ Олар малларын хәм Кенаан жеринде жыйнаған пүткил мал-мүлкин алып, Мысырға келди. Яқып пенен оның пүткил урпақлары бирге еди. ⁷ Яқып өзи менен бирге улларын, қызларын, ақлықтарын, яғный пүткил урпақларын алып, Мысырға көшип келди.

⁸ Израилдың, яғный Яқыптың Мысырға алып келген улларының хәм урпақларының атлары төмендегіше:

Яқыптың туңғышы – Рубен. ⁹ Рубеннің уллары: Ханох, Паллу, Хесрон хәм Кармий.

¹⁰ Шимонның уллары: Емуел, Ямин, Охад, Яхин, Сохар хәм кенаанлы хаялынан туўылған Шаул.

¹¹ Лебийдің уллары: Гершон, Қохат, Мерарий.

¹² Яхуданың уллары: Эр, Онан, Шела, Перес хәм Зерах. Бирақ Эр менен Онан Кенаанда қайтыс болған еди. Перестің уллары: Хесрон хәм Хамул.

¹³ Иссахардың уллары: Тола, Пуа, Йоб хәм Шимрон.

¹⁴ Зебулонның уллары: Серед, Элон хәм Яхлеел.

¹⁵ Булар Леаның Яқыпқа туўып берген уллары хәм олардың урпақлары. Леа оларды хәм қызы Динаны Паддан-Арамда туўған еди. Яқыптың уллары менен қызлары барлығы болып отыз үш еди.

¹⁶ Гадтың уллары: Сифйон, Хаггий, Шуний, Эсбон, Эрий, Ародий хәм Арелий.

¹⁷ Ашердің уллары: Имна, Ишўа, Ишўий, Бериа хәм олардың қарындасы Серах.

Берияның уллары: Хебер хәм Малкиел. ¹⁸ Булар – Лабанның қызы Леаға берген шорысы Зилпаның Яқыпқа туўып берген улларының урпақлары. Олар барлығы он алты еди.

¹⁹ Яқыптың хаялы Рахиланың уллары Юсуп хәм Бенямин еди. ²⁰ Мысырда Юсуп Менашше хәм Эфрайым деген еки уллы болды. Юсупке оларды Он қаласының руўханийи болған Потифераның қызы Асенат туўып берди.

²¹ Беняминнің уллары: Бела, Бехер, Ашбел, Гера, Нааман, Эхий, Рош, Муппим, Хуппим хәм Ард.

²² Булар – Рахиланың Яқыпқа туўып берген улларының урпақлары. Олар хәммеси болып он төрт еди.

²³ Данның улы: Хушим.

²⁴ Нафталийдің уллары: Яхсиел, Гуний, Есер хәм Шиллем. ²⁵ Булар Лабанның қызы Рахилаға берген шорысы Билханың Яқыпқа туўып берген улларының урпақлары. Олар хәммеси жетеў еди.

²⁶ Яқыптың улларының хаялларын қоспағанда, Яқыптың урпағынан болған хәм оның менен бирге Мысырға келгенлердің саны хәммеси болып алпыс алты адам еди. ²⁷ Юсуптің Мысырда туўылған еки улы менен бирликте Мысырға көшкен Яқыптың хожалығы хәммеси болып жетпис адам еди.

Яқыптың Юсуп пенен ушырасыўы

²⁸ Гошенге баратуғын жолды көрсетиў ушын, Яқып алдын ала Яхуданы

Юсупке жиберди. Олар Гошен жерине жетип келгенде, ²⁹ Юсуп өзинің арбасын жегип, әкеси Израилды көриў ушын, Гошенге барды. Юсуп әкесин көре сала, оны мойнынан қушақлап, узақ жылады. ³⁰ Израил Юсупке: «Тири екениңди өз көзим менен көрдим, енди өлсем де, әрманым жоқ», – деди.

³¹ Юсуп туўысқанларына хәм әкесинің үй-ишиндеги адамларға былай деди: «Мен фараонға барып былай деймен: „Кенаан жеринде жасаған туўысқанларым хәм әкемнің үй-ишиндеги адамлар маған келди. ³² Олар шопанлар болып, шарўашылық пенен шуғылланады. Сонлықтан олар сүриўлерин, падаларын хәм барлық мал-мүлкин өзлери менен бирге алып келген“. ³³ Егер фараон сизлерди шақырып: „Кәсип-кәриңиз не?“ – деп сораса, ³⁴ сизлер: „Ата-бабаларымыз сыяқлы, бизлер де бала ўақтымыздан бери шарўашылық пенен шуғылланамыз“, – деп айтыңлар. Сонда сизлерге Гошен жерине орналасыўыңызға рухсат етиледі. Себеби мысырлылар шопанлардан жеркенеди».

47

Қырк жетинши бап Израил уллары фараон алдында

¹ Юсуп фараонға барып: «Әкем хәм туўысқанларым сүриўлери, падалары хәм барлық мал-мүлки менен Кенаан жеринен келди. Олар хәзир Гошен жеринде», – деп хабарлады.

² Кейин Юсуп әжағаларының ишинен бесеўин таңлап алып, фараонның алдына алып келди.

³ Фараон Юсуптиң ағаларынан:
– Кәсип-кәриңиз не? – деп сорады.

Олар былай деп жуўап берди:

– Сизиң қулларыңыз болған бизлер ата-бабаларымыз сыяқлы шопанбыз.

⁴ Бизлер бул елге ўақытша жасаў ушын келдик. Кенаан жеринде күшли ашлық болып, малларымыз жайылатуғын өрис қалмады. Рухсат етсеңиз, Гошен жерине орналасайық.

⁵ Сонда фараон Юсупке:

– Әкең хәм туўысқанларың саған келипти. ⁶ Мысыр жери сениң ықтыярыңда. Оларды елдің ең жақсы жерине орналастыр. Олар Гошен жеринде жасасын. Егер олардың арасында уқыплы адамлар бар болса, оларды мениң шарўам үстинен бақлаўшы етип қой, – деди.

⁷ Кейин Юсуп әкеси Яқыпты фараонның алдына апарды. Яқып фараонға пәтиясын берди. ⁸ Фараон Яқыптан:

– Жасыңыз нешеде? – деп сорады.

⁹ Яқып оған:

– Мен бир жүз отыз жылдан бери дүньяға мийманман. Мениң өмирим тез хәм машақатлы өтти, бирақ мен ата-бабаларымның мийман болып жасап кеткен жасына еле жетпедим, – деп жууап берди.

¹⁰ Соңынан Яқып фараонға пәтиясын берип, оның алдынан шығып кетти.

¹¹ Солай етип, Юсуп әкесин хәм тууысқанларын Мысырға орналастырып, фараонның буйырғанындай, оларға елдің ең жақсы жеринен, Рамсес үлкесинен меншик жер берди. ¹² Және де, Юсуп әкесин, тууысқанларын хәм әкесиниң үй-ишин балаларының санына қарай азық-ауқат пенен тәмийинледі.

Ашлық жыллары Юсуптиң Мысырды басқаруы

¹³ Ашлықтың күшейгени соншелли, хеш бир елде жейтуғын нәрсе қалмады. Мысыр хәм Кенаан еллери қырылып кете жазлады. ¹⁴ Юсуп сатқан дәни ушын Мысырдағы хәм Кенаандағы барлық ақшаларды жыйнап, фараонның сарайына апарды. ¹⁵ Мысырда да, Кенаанда да ақша таусылғанда, мысырлылар Юсупке келип:

– Бизлерге жейтуғын нәрсе бериң! Бизлер сизиң көз алдыңызда өлип кетейик пе? Ақшаларымыз да таусылды, – деди. ¹⁶ Юсуп оларға:

– Егер ақшаңыз таусылған болса, малларыңызды алып келиң. Мен олардың орнына сизлерге азық-ауқат беремен, – деди.

¹⁷ Солай етип, олар малларын Юсупке алып келди. Юсуп олардың атлары, майда-ири маллары хәм ешеклериниң орнына азық-ауқат берди. Юсуп бир жыл бойы оларды малларының орнына азық-ауқат пенен тәмийинледі.

¹⁸ Сол жыл өткеннен соң, кейинги жылы халық және Юсуптиң алдына келип: «Мырзамыз, сизден хақыйқатты жасырмаймыз: ақшамыз таусылды, малларымызды сизге бердик. Енди сизге өзимизден хәм жеримизден басқа беретуғын хеш нәрсемиз қалмады. ¹⁹ Бизлер сизиң көз алдыңызда өлип кетейик пе? Жерлеримиз де шөлге айлансын ба? Сиз бизлерди хәм жерлеримизди сатып алып, орнына азық-ауқат бериң. Бизлер жеримиз бенен бирге фараонның қулы болайық. Бизлерге туқым бериң, өлмей, тири қалайық, жер де қаңырап қалмасын», – деди.

²⁰ Солай етип, Юсуп Мысырдағы барлық жерлерди фараон ушын сатып алды. Мысырлылардың хәммеси атызларын сатты. Өйткени ашлық оларды буған мәжбүр етті. Жерлердің хәммеси фараондики болды. ²¹ Юсуп Мысырдың бир шетинен екінши шетине дейин пүткіл халықты фараонның қулына айландырды. ²² Ол тек руұханийлердің жерлерин ғана сатып алмады. Себеби олар фараон тәрәпинен тәмийинленип, сол арқалы күн кеширгенликтен, жерлерин сатпады.

²³ Юсуп халыққа:

– Мен сизлерди хәм жерлериңизди фараон ушын сатып алдым. Мине, сизлерге туқым, оны жерге егинлер. ²⁴ Зүрәт жыйнағаныңызда, зүрәттиң бестен бир бөлегин фараонға бересиз. Ал қалған төрт бөлегин атызға егетуғын туқым ретинде қолланасыз, және де, өзиңиз, хожалығыңыз хәм балаларыңыз ушын аўқат қыласыз, – деди.

²⁵ Халық Юсупке:

– Сиз бизлердиң өмиримизди сақлап қалдыңыз. Мырзамыздың кеўлинен шығайық хәм бизлер фараонның қулы болайық, – деди.

²⁶ Юсуп зүрәттиң бестен бирин фараонға бериў хәкқинда Мысырда нызам шығарды хәм бул нызам хәзирги күнге дейин сақланып келеди. Тек руўханийлердиң жерлери ғана фараонға берилмеди.

Яқыптың соңғы тилеги

²⁷ Израил Мысырда Гошен жерине орналасты. Олар сол жерде мүлик ийеси болды хәм өсип-өнип, жүдә көбейди.

²⁸ Яқып Мысырда он жети жыл жасады. Ол барлығы болып бир жүз қырк жети жыл өмир сүрди.

²⁹ Әлими жақынласқанда, Яқып улы Юсупти шақырып алып, оған былай деди:

– Егер маған кеўлиң толса, санымның астына қолыңды қой да, маған жақсылық ислеп, садықлық көрсететуғынына хәм мени Мысырда жерлемейтуғынына ант иш. ³⁰ Мен қайтыс болғанымнан соң, мени Мысырдан алып кетип, ата-бабаларымның жанына жерле.

Юсуп әкесине:

– Мен айтқаныңыздай ислеймен, – деди.

³¹ Израил оған:

– Маған ант иш! – деди.

Юсуп ант ишти. Израил төсегиниң бас ушында ийилип, Құдайға сыйынды.

48

Қырк сегизинши бап Яқыптың Эфрайым менен Менашшеге пәтиясын бериўи

¹ Буннан бир қанша ўақыт өткеннен соң, Юсупке: «Әкең аўырып атыр», – деген хабар жеткенде, ол уллары Менашше менен Эфрайымды ертип, әкесине кетти. ² Яқыпқа: «Улыңыз Юсуп келди», – деп хабарлағанда, Израил күшин жыйнап, төсегинде турып отырды.

³ Яқып Юсупке: «Күдирети күшли Құдай Кенаан жериндеги Лузда маған көринди хәм мени жарылқап, ⁴ маған: „Мен сени өсип-өндирип, көбейтемен.

Урпағыңнан көплеген халықтар жаратаман. Бул жерди сеннен кейинги урпақтарыңа мәңгиге меншик етип бермен“, – деген еди. ⁵ Мен Мысырға келмесимнен алдын, сениң бул жерде туўылған еки улың Эфрайым менен Менашше енди меники болып есапланады. Олар мен ушын Рубен хәм Шимон менен теңдей. ⁶ Олардан кейин туўылатуғын балаларың өзиндики болады. Оларға Эфрайым хәм Менашше арқалы мийрас өтеди. ⁷ Мен Падданнан қайтып киятырғанымда, Кенаан елинде, Эфратаға жетиўге аз қалғанда, Раҳила қайтыс болып, мен оннан айырылып қалдым. Оны Эфратаға, яғный Бейтлехемге баратуғын жол бойына жерледим», – деди.

⁸ Израил Юсуптиң улларын көрип:

– Булар кимлер? – деп сорады.

⁹ Юсуп әкесине:

– Булар – Қудайдың маған Мысырда берген уллары, – деди.

Сонда Израил оған:

– Оларды маған жақынлат, оларға пәтиямды берейин, – деди.

¹⁰ Қартайғанлықтан, Израилдың көзлери әззилеп, жақсы көрмейтуғын еди. Юсуп улларын әкесине жақынлатқанда, әкеси оларды сүйип, қушақлады.

¹¹ Соңынан Израил Юсупке: «Мен сениң дийдарыңды көриўден үмитимди үзген едим, бирақ, минекей, Қудай маған сениң перзентлеринди де көрсетти», – деди.

¹² Юсуп әкесиниң дизесинде отырған улларын шетке алды да, маңлайы жерге тийгенше ийилип, әкесине тәжим етти. ¹³ Соңынан Юсуп Эфрайымды оң жағына алып, Израилдың шеп қолына туўрылап, ал Менашшени шеп жағына алып, Израилдың оң қолына туўрылап турғызды. ¹⁴ Бирақ Израил қолларын айқастырып, туңғыш ул Менашше болыўына қарамастан, оң қолын киши ул Эфрайымның басына, ал шеп қолын туңғыш ул Менашшениң басына қойды.

¹⁵ Кейин Юсупке пәтиясын берип былай деди: «Аталарым Ибрайым менен Ысақтың хызмет еткен Қудайы, усы күнге дейин, өмирим бойы мениң шопаным болған Қудай, ¹⁶ мени барлық жаманлықтардан сақлап келген периште бул өспиримлерди жарылқасын! Мениң атым хәм аталарым Ибрайым менен Ысақтың атлары олар арқалы даўам етсин. Олар жер бетинде есап-сансыз болып көбейсин».

¹⁷ Әкесиниң оң қолын Эфрайымның басына қойғаны Юсупке унамады. Сонлықтан ол әкесиниң қолын Эфрайымның басынан алып, Менашшениң басына қоймақшы болды. ¹⁸ Юсуп әкесине:

– Әке, олай емес, туңғыш ул Менашше болады, оң қолыңды оның басына қой, – деди.

¹⁹ Бирақ әкеси келесим бермей:

– Билемен, улым, билемен. Менашшеден да уллы бир халық шығады. Бирак оның иниси оннан да уллырақ болып, урпақларынан көп халықлар келип шығады, – деди.

²⁰ Сол күни Израил оларға пәтиясын берип, былай деди: «Израиллылар пәтия бергенде: „Қудай сени Эфрайым хәм Менашшедей қылсын!“ – деп сизлердің атыңыз бенен пәтия беретүғын болады». Усылайынша Яқып Эфрайымды Менашшеден жоқары қойды. ²¹ Соң Израил Юсупке: «Мениң өлимим жақынласты. Қудай сизлер менен бирге болып, сизлерди ата-бабаларыңыздың жерине қайтарады. ²² Саған туұысқанларыңнан бир пай артық етип, таұ етегиндеги жерди де беремен. Оны мен қылыш хәм садағым менен амор халқынан тартып алған едим», – деди.

49

Қырк тоғызыншы бап Яқыптың улларына пәтиясын беріуі

¹ Яқып улларын жанына шақырып алып, былай деди: «Жаныма жыйналыңдар, мен келешекте сизлерге не болатуғынын билдирейин.

² Жыйналып кулақ салыңдар,
Хәй, Яқып уллары,
Тыңлаңыз әкеңиз Израилды!

³ Хәй сен, Рубен, мениң туңғышым,
Еркеклик күшимнің дәслепки жемиси,
Сен хұрмет хәм күш жағынан ең үстинсең.

⁴ Бирақ тасқаның ушын суұ сыяқлы,
Үстем болмайсаң хеш қашан енди.
Өйткени кирдің сен әкеңнің төсегине,
Төсегиме кирип, харамладың оны.

⁵ Ағайинли Шимон хәм Лебий,
Қылышлары – жаұызлық куралы.

⁶ Олардың жасырын жобасына шерик болмайын,
Жыйынына да қатнаспайын мен.
Себеби олар ашыұға минип, адам өлтирди,
Кеұли күсегенин қылып,
Кести буғалардың аяқ сиңирин.

⁷ Нәлет жаұсын олардың реҳимсиз ашыұына,
Нәлет жаұсын олардың жаұыз ғәзбине!
Оларды бөлип жиберип, Яқып халқының арасына,

Тарқатаман Израил халқының арасына.

⁸ Хәй Яхуда, туұысқанларың сени мақтайды.

Қолың жауыңның желкесинен түспейди,

Туұысқанларың алдыңда бас ийеди.

⁹ Яхуда, сен жас арыслансаң,

Улым мениң! Аң аұлап қайттың,

Жатасаң арыслан сыяқлы ширенип,

Мазанды алыұға кимниң батылы жетер?

¹⁰ Хақыйқый ийеси келгенге дейин,

Патшалық хасасы алынбас сеннен.

Бийлик бәрқулла сеники болып,

Халықлар саған бойсынар.

¹¹ Байларсаң ешегинди жүзим ағашына,

Гүрреңди мийұели шақасына.

Жуұарсаң кийимлеринди шарапқа,

Шапаныңды жүзимниң қанына.

¹² Шараптан нурлы болар көзлерің,

Сүттен ақ болар сениң тислерің.

¹³ Зебулон жасайды теңиз бойында,

Кемелерге жағыс болар ол,

Мәканлаған жери болар Сидонға шекем.

¹⁴ Жүклер арасында жатырған,

Иссахар – бир күшли ешек.

¹⁵ Ол қашан дем алатуғын жақсы жер,

Унайтуғын бир ел көрсе,

Жүкти көтеріұ ушын ыйығын тутып,

Ерксиз хызметшиге айланар.

¹⁶ Дан да Израилдың бир урыұы болып,

Өз халқына қазылық етер.

¹⁷ Дан – жол шетиндеги жылан,

Ол – соқпақта жатырған бир уұлы жылан.

Ол аттың табанынан шаққанда,

Атлыны шалқасына жығылтар.

¹⁸ Сениң қутқарыұыңды күтпектемен, О, Жаратқан Ийе!

¹⁹ Гад басқыншылар хұжимине ушырар,
Бирақ олардың изинен қуып, шабыұыл жасар.

²⁰ Ашердің азық-ауқаты тойымлы келер,
Ол патшаға сай ләззетли тағам жетистирер.

²¹ Нафталий – бир азат суұын,
Оннан әжайып балалар туұылар.

²² Юсуп – мийұели ағаш,
Ол – булақ басындағы жемисли терек.

Шақалары дийұалдан асып өтер,

²³ Оған садақшылар реҳимсиз хұжим етти,
Душпанларша үстине оқлар жаұдырды.

²⁴ Бирақ Израилдың Қорғаны хәм Шопаны болған,
Яқыптың Күшли Қудайының жәрдемінде,
Қоллары оның қарыұлы хәм шаққан болды,
Сонлықтан ол садағын беккем услады.

²⁵ Әкеңнің Қудайы сени қоллап турар,
Жоқарыдағы аспанның берекети менен,
Жердеги терең булақлардың берекети менен,
Көкирек сүти хәм ана қурсағының берекети менен^s,
Құдирети күшли Қудай сени жарылқар.

²⁶ Әкеңнің берген пәтиялары,
Уллырақ болар әйемги таұлардың берекетлеринен,
Ески төбешиклер молшылығынан да.
Пәтияларым туұысқанлары ишинен таңланған Юсупке қонсын!

²⁷ Бенямин – аш қасқыр,
Ол аұлаған аңын азанда жеп,
Кеште олжаны бөлисер».

²⁸ Израилдың он еки урыұы усылар. Әкеси оларға бул сөзлерди айтып, хәр бирине минәсип болған пәтияны берген еди.

Яқыптың өлими

²⁹ Буннан кейин, Яқып улларына былай деп ўәсият етти: «Мен өлип,

^sКөкирек сүти хәм ана қурсағының берекети менен – бунда адамлардың көп балалы болыұы, ал маллардың көп төллеұи нәзерде тутылған.

ата-бабаларыма қосылажақпан. Мени ата-бабаларымның жанына, хетт халқынан болған Эфронның атызындағы үңгирге апарып қойыңдар. ³⁰ Бул үңгир Кенаан жерінде, Мамреге жақын жердеги Махпела атызында жайласқан. Оны Ибрайым хетт халқынан болған Эфроннан мазар қылыў ушын сатып алған еди. ³¹ Ол жерге Ибрайым хэм оның хаялы Сара, Ысақ хэм оның хаялы Ребекка қойылған. Мен Леаны да сол жерге қойдым. ³² Бул атыз хэм ондағы үңгир хеттлерден сатып алынған еди». ³³ Яқып улларына бул ўәсият сөзлерин айтып болғаннан соң, төсегинде аяқларын жыйнап жатты да, деми таўсылып, өз ата-бабаларына қосылды.

50

Елиўинши бап Яқыптың жерлениўи

¹ Сонда Юсуп өзин әкесиниң үстине таслап, жылап турып, оны сўйди. ² Ол өз хызметиндеги шыпакерлерге әкесиниң денесин мумиялаўды буйырды. Олар Израилды мумиялады. ³ Бул ис қырк күнге созылды. Себеби мумиялаўға сонша ўақыт керек еди. Мысырлылар Израил ушын жетпис күн аза тутты.

⁴ Азалаў күнлери өткеннен кейин, Юсуп фараонның ўәзирлерине: «Егер маған кеўлиңиз толған болса, фараонға мыналарды жеткизиңдер. ⁵ Әкем маған ант иштирип: „Мениң өлимим жақынласты. Мени Кенаан жериндеги өзим ушын қаздырған қәбирге апарып қой“, – деген еди. Енди фараон әкемди жерлеп қайтыўыма рухсат берсин», – деди.

⁶ Сонда фараон Юсупке: «Әкеңе берген антыңды орынлап, оны жерлеп қайт», – деди.

⁷ Солай етип, Юсуп әкесин жерлеўге кетти. Фараонның барлық хызметшилери, сарайдың хэм Мысыр елиниң басшылары оның менен бирге кетти. ⁸ Сондай-ақ, Юсуптиң пүткил хожалығы, туўысқанлары хэм әкесиниң үй-иши де оның менен бирге еди. Тек балаларды, майда хэм ири малларды Гошен жеринде қалдырды. ⁹ Арбалар хэм атлылар да оларға қосылып, үлкен көшке айланды.

¹⁰ Олар Иордан дәрьясының шығысындағы Атад қырманына жетип барғанда, ўай-ўайлап жылап, даўыс шығарды. Юсуп әкеси ушын жети күн аза тутты. ¹¹ Сол жерде жасайтуғын кенаанлылар Атад қырманындағы азалаў мәресимин көрип: «Мысырлылар қаншелли аўыр аза тутып атыр!» – дести. Сол себепли Иорданның шығысындағы бул жерге Абел-Мисрайым[†] аты берилди.

[†] Абел-Мисрайым – «мысырлылардың аза тутыўы» дегенди билдиреди.

¹² Яқыптың уллары әкесинің үәсиятын толық орынлады. ¹³ Оның денесин Кенаан жерине әкеліп, Мамреге жақын жердегі Махпела атызындағы үңгирге қойды. Бул үңгирді Ибраһым хетт халқынан болған Эфроннан мазар қылыуы үшін атыз бенен бірге сатып алған еді. ¹⁴ Юсуп әкесин жерлеп болғаннан соң, оның өзи, тууысқанлары хәм оның менен бірге әкесин жерлеуге барғанлардың хәммеси Мысырға қайтты.

Юсуптиң ағаларына тәселле бериуі

¹⁵ Әкеси өлгеннен кейин, Юсуптиң ағалары бир-бирине: «Егер Юсуп бизлерге еле де кек сақлап жүрген болып, оған ислеген жаманлықтарымыз үшін бизлерден өш алмақшы болса не қыламыз?» – дести. ¹⁶ Солай етип, олар Юсупке мынадай хабар жоллады: «Әкемиз өлмесинен алдын үәсият етип, ¹⁷ саған: „Ағаларыңның саған ислеген жаманлығын, олардың айып хәм гүнасын кешир“, – деп айтыуымызды тапсырған еді. Енди сен әкеңнің Қудайының қуллары болған бизлердің гүнамызды кешир!» Юсуп бул хабарды еситкенде жылап жиберди.

¹⁸ Соннан кейин, ағаларының өзлери Юсупке келип, оның алдында жерге жығылып:

– Бизлер сениң қулларыңбыз, – деди.

¹⁹ Бирақ Юсуп оларға:

– Қорқпаңлар! Мен Қудай емеспен. ²⁰ Сизлер маған жаманлық ойлаған едіңиз. Бирақ Қудай көп адамлардың өмирин сақлап қалыуы үшін, хәзир өзлериңиз көрип турғаныңыздай, бул жаманлықты жақсылыққа айландырды.

²¹ Сонлықтан қорқпаңлар, мен сизлерди де, балаларыңызды да бағаман, – деди де, ағаларының жүрегине жағатуғын жыллы сөзлер айтып, оларға тәселле берди.

Юсуптиң өлими

²² Солай етип, Юсуп хәм оның әкесинің үй-иши Мысырда жасап қалды. Юсуп бир жүз он жыл жасады. ²³ Юсуп Эфрайымның ақлық-шаулықтарын көрди. Ал Менашшениң улы Махирдің улларын асырап алды.

²⁴ Юсуп тууысқанларына: «Мениң өлимим жақынласты. Бирақ Қудай сизлерге сөзсиз нәзер салады. Ол сизлерди бул жерден алып шығып, Өзи Ибраһымға, Ысаққа хәм Яқыпқа беремен деп ант ишкен жерине апарды», – деди. ²⁵ Соңынан оларға ант иштирип: «Қудай сизлерге сөзсиз нәзер салады. Сонда сизлер мениң сүйегимди бул жерден алып кетіңлер», – деди.

²⁶ Юсуп бир жүз он жасқа шығып қайтыс болды. Оның денесин мумиялап, Мысырда бир табытқа салып қойды.